

**T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

ÇORUM HALKI GÖZÜYLE GÖÇMENLER

Yüksek Lisans Tezi

Hayrunnisa DOKUYUCU

Çorum 2020

ÇORUM HALKI GÖZÜYLE GÖÇMENLER

Hayrunnisa DOKUYUCU

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Yakup ÇOŞTU

ÇORUM-2020

KABUL VE ONAY

Hayrunnisa DOKUYUCU tarafından hazırlanan *Çorum Halkı Gözüyle Göçmenler* başlıklı bu çalışma, 23/06/2020 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak yüksek lisans yeterlilik tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Doç. Dr. Macid YILMAZ (Başkan)

İmza

Doç. Dr. Yakup ÇOŞTU (Danışman)

İmza

Dr. Öğr. Üyesi Abdulhamit BUDAK

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

İmza

Prof. Dr. Mehmet EVKURAN

Enstitü Müdürü

T.C.

HİTİT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yaptığımı beyan ederim. (23/06/2020)

İmzası

Hayrunnisa DOKUYUCU

ÖZ

DOKUYUCU, Hayrunnisa. *Çorum Halkı Gözüyle Göçmenler*, (Yüksek Lisans Tezi), Çorum, 2020.

İnsanlık tarihi kadar eski bir kavram olan göçün, sadece göçmene değil göç edilen bölgedeki yerli halk üzerine de etkileri mevcuttur. Göç oranlarının artışında küreselleşmenin yanı sıra 2011 yılında Suriye’de başlayan ve halen devam eden iç savaşın etkisi de oldukça fazla olmuştur. Savaşta yüzbinlerce insan hayatını kaybetmiş, milyonlarcası da vatanından ayrılarak göç etmek zorunda kalmıştır. Bu göçlerin çoğu hedef veya transit ülke olarak Türkiye’ye yapılmıştır. Ülke geneline dağıtılan göçmenler, buldukları bölgeleri sosyal, kültürel, dini ve ekonomik açılarından etkilerken bir yandan da ev sahiplerinin yeni algılar kazanmasını sağlamıştır. Bütün bunların yanı sıra yabancı toplumların bir araya gelmesiyle de çeşitli sorunlar ortaya çıkmıştır. Türkiye’nin hemen hemen her şehrine olduğu gibi Çorum’a da göçler meydana gelmiştir. Ele alınan bu çalışmada Çorum halkının, il merkezinde bulunan çeşitli ırk ve kökenden göçmenlere karşı tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda nitel yöntem kullanılarak yerli halk ile yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular deskriptif (tanımlayıcı) araştırma deseni ile analiz edilmiştir.

Çalışmamızda Çorum halkının, il merkezinde bulunan göçmenlere karşı dini, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel tutumlarına yer verilmiştir. Bu bağlamda katılımcıların büyük bir kısmının göçmenleri geldikleri ülkeye göre değerlendirdiği anlaşılmış olup bu durum önyargının farklı boyutlarıyla açıklanmıştır. Özellikle son on yıldır Suriye eksenli göç hareketleri halk nezdinde bir “Suriyeli” algısı açığa çıkarmıştır. Bu durum bazı kesimler tarafından acıma ve merhamet etme gibi duygularla karşılık bulurken çoğu kişi bu gruba nefret içerikli söylemlerle yaklaşmaktadır. Hatta Suriyeli olmayan Arap göçmenler de bu gruba dahil edilmektedir. Yerli halka göre, göçmenlerin kültür ve yaşam tarzları tamamen farklı olduğu için uyum sağlamaları oldukça zor olacaktır. Bakış açıları farklı olsa da çoğunluk diye tabir edebileceğimiz bir kesim göçmenlerin Çorum halkına uyum sağlayamadığını belirtmiştir. Uyum sorununun ise göçmenlerle yerli halk arasındaki iletişimi etkilediği gözlemlenmiştir.

Anahtar Kavramlar: Din Sosyolojisi, Göç, Göçmen, Göçmenlere Bakış, Çorum

ABSTRACT

DOKUYUCU, Hayrunnisa. *A View Of Migrants Through Çorum's People's Eyes*, (Master Thesis), Çorum, 2020.

Immigration is an old concept that goes along the human history, a concept that has great effects not only to the migrants themselves but to their hosting communities as well. Furthermore, we notice these effects more than ever in this time of history, where the middle east is a source of great number of refugees. These waves of migration usually uses Turkey either as a host or a transit country. The refugees, which are spread among the country, have managed to create new social, cultural and religious perceptions to the host communities. However, these perceptions have created various issues as a result of sudden interaction between the different communities.

In Turkey, where refugees have settled in Çorum, and in almost every city as well, which led to this study, where we focus on showing the attitude of the local community toward refugees and migrants of various races and origins. In order to do so, semi-structured interviews were conducted with locals using a qualitative method and the findings are analyzed with descriptive research design.

People of Çorum, the focus of our study, have developed some religious, socio-economic and socio-cultural perceptions of refugees who live in the city center of Çorum. The participants in this context usually have evaluated the refugees according to their home country which resulted in various stereotypes. Especially in the last ten years, where many of the refugees came from Syria, which created the “Syrian” perception in the eyes of the people. Though this situation has been viewed by some people with the eye of mercy and empathy, many people have chosen to react with hate content, which extended to cover other Arab refugees of non-Syrian origins. Locals think that refugees are unlikely to cope and integrate with local lifestyle as a result of having totally different lifestyle and different cultural values as well. Even with different views on the subject, it is safe to say that majority of refugees have not been able to integrate with people of Çorum. However, it was observed the integration and adaptation problem have greatly affected the communication between host and migrant communities.

Keywords: Sociology of Religion, Migration, Migrants, View of Migrants, Çorum

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZ.....	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	v
ÖN SÖZ	vi
GİRİŞ.....	1
1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEMİ.....	1
2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	2
3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM, VERİ TOPLAMA VE ANALİZ TEKNİĞİ.....	2
4. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ.....	5

BİRİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. GÖÇ	6
1.1.1. Göç Kavramı.....	6
1.1.2. Göç Tanımları	7
1.2. GÖÇ KURAMLARI.....	8
1.2.1. Ravenstein Göç Kanunları	9
1.2.2. İtme Çekme Kuramı.....	10
1.2.3. Kesişen Fırsatlar Kuramı	11
1.2.4. Petersen'in Göç Tipleri.....	11
1.2.5. Merkez Çevre (Dünya Sistemi) Kuramı	12
1.2.6. Göç Sistemleri Kuramı	13
1.2.7. Göçmen İlişkiler Ağı (Network Kuramı).....	14
1.2.8. Neo-Klasik Ekonomi Kuramı	15
1.2.9. Yeni Ekonomi Kuramı.....	15
1.2.10. İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı	16
1.3. GÖÇ ÇEŞİTLERİ.....	17
1.3.1. İç Göç	17
1.3.2. Dış Göç	18

1.3.3. Zorunlu Göç.....	19
1.3.4. İşçi Göçü.....	21
1.3.5. Beyin Göçü.....	22
1.4. GÖÇ VE GÖÇMENLİK İLE İLGİLİ KAVRAMLAR.....	22
1.5. GÖÇMENLİK SORUNLARI.....	32
1.5.1. Göçmenler Açısından Sorunlar.....	32
1.5.2. Ev Sahibi Halk Açısından Sorunlar.....	39

İKİNCİ BÖLÜM BULGULAR VE YORUMLAR: ÇORUM HALKI GÖZÜYLE GÖÇMENLER

2.1. ÇORUM'DA YABANCI GÖÇMENLER.....	42
2.2. DİNİ AÇIDAN TUTUMLAR.....	45
2.2.1. Ensar-Muhacir İlişkisi Bağlamında Göçmenlere Bakış.....	45
2.2.2. Göçmenlerin Aynı Dinden Olmasına İlişkin Tutumlar.....	57
2.2.3. Değerlendirme.....	60
2.3. SOSYO-EKONOMİK AÇIDAN TUTUMLAR.....	64
2.3.1. Göçmenlerin İstihdamı Konusundaki Düşünceler.....	64
2.3.2. Göçmenlerin Eğitim, Sağlık ve Barınma Sorunlarına Yönelik Düşünceler.....	70
2.3.3. Göçmenlere Vatandaşlık Verilip Verilmemesi Hususundaki Düşünceler.....	77
2.3.4. Değerlendirme.....	82
2.4. SOSYO-KÜLTÜREL AÇIDAN TUTUMLAR.....	85
2.4.1. Göçmenlerin Sosyo-Kültürel Uyumları Hakkındaki Düşünceler.....	85
2.4.2. Göçmenleri Güvenlik Sorunu Olarak Görme Hususundaki Düşünceler.....	94
2.4.3. Değerlendirme.....	98
SONUÇ ve DEĞERLENDİRME.....	102
KAYNAKÇA.....	109
EK: Kaynak Kişi Listesi.....	120

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BAE	: Birleşik Arap Emirlikleri
BM	: Birleşmiş Milletler
HUGO	: Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MHRS	: Merkezi Hekim Randevu Sistemi
NIP	: National Integration Program (Ulusal Entegrasyon Planı)
ILO	: International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
IOM	: International Organization for Migration (Uluslararası Göç Örgütü)
PICTES	: Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi
PTT	: Posta ve Telgraf Teşkilatı
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
YÖS	: Yabancı Öğrenci Sınavı
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
vs.	:Vesaire

ÖN SÖZ

Göç, tarih boyunca her devirde görülmüş olan doğal bir olgudur. İnsanlar kimi zaman bireysel bir şekilde göç ederken kimi zaman da kitlesel göçler meydana gelmektedir. Savaş, kıtlık, doğal afetler ya da daha iyi bir yaşam sürme gibi sebepler insanları zorunlu veya gönüllü olarak göçe sevk etmektedir. Göçmen dil, din ve kültürel anlamda tamamen farklı bir ülkeye göç ettiğinde hayatta kalmak için çalışmak ve bu çerçevede de topluma uyum sağlamak zorundadır. Bu kişiler sosyal çevreye katılarak yerli halk ile iletişime girmekte ve aralarında bir etkileşim meydana gelmektedir. Bu etkileşim kimi zaman yakın arkadaşlık seviyesine kadar ilerlese de göçmenlerin yerli halka uyum sağlayarak kabul görmesi zaman almaktadır. Günümüzde göç hususunda tarihte görülmemiş yoğun bir devir yaşanmakta olup özellikle ülkemizde sığınmacı ve göçmen sayılarının zirveye ulaştığı görülmektedir. Bu durum yerli halkın farklı kültürlerle bir arada yaşamasını zorunlu kılarken iki grup arasında çeşitli etkileşimler meydana gelmektedir. Bu çerçevede olaylara ev sahiplerinin gözünden bakmak oldukça önemlidir.

Araştırmamız iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın konusu, amacı, problemi, önemi ve yöntemi hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde göç olgusunun bulunan birçok farklı tanımına yer verilerek göç ve göçmenlik hususu ile ilgili kavramlar teorik olarak açıklanıp, göç kuramları başlıklar altında incelenmiştir. Göçün birden fazla çeşidi olduğu gerçeğinden yola çıkılarak göç çeşitlerine kısaca değinilmiş ve tanımları yapılmıştır. Ardından göçmenlik sorunları genel olarak ele alınarak özelde Türklerin Almanya'ya göç ettikten sonraki yaşadıkları sorunlar ile Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin ve diğer göçmenlerin problemleri ele alınmış, olaya bir de ev sahipleri açısından bakılarak çift taraflı bir perspektifle çözüm arayışı bulunması öngörülmüştür. Saha çalışmamızın bir sonucu olan ikinci bölümde ise Çorumlu katılımcıların verdiği cevaplara göre halkın göçmenlere karşı dini, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan tutumları ele alınarak incelenmiş ve elde edilen bulgular analiz edilerek yorumlanmıştır.

Çalışmamın tamamlanmasında bilgi, tecrübe ve tavsiyeleriyle bana yol gösteren danışman hocam Doç. Dr. Yakup ÇOŞTU'ya, zaman ayırıp çalışmama eleştiri ve önerileriyle destek veren Prof. Dr. Özcan GÜNGÖR'e, tez jürisinde yer alarak yapıcı eleştiri ve önerileriyle araştırmamın son halini almasında katkıları olan Doç. Dr. Macid

YILMAZ'a ve Dr. Öğr. Üyesi Abdulhamit BUDAK'a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca beni kırmayıp araştırmama katılarak en büyük yardımcım olan Çorumlu katılımcılara, saha çalışmam esnasında beni yalnız bırakmayan Firdevs GÜLBAZ'a ve Kübra Gül ÖZDEMİR'e, yüksek lisans ve özellikle tez dönemim boyunca görüş, öneri ve destekleriyle her daim yanımda olan Merve Nur ÇAM'a, Hayrunnisa KAHVECİ'ye ve Hümevra SEVGÜLÜ HACİİBRAHİMOĞLU'na en kalbi teşekkürlerimi sunuyorum.

Hayatım boyunca ve tez dönemimde maddi manevi yanımda olan ve beni destekleyen, ayrıca çalışma sürecimde fikirleriyle bana yol gösteren babam Elvan DOKUYUCU ve annem Sevim DOKUYUCU'ya sonsuz teşekkür ederim.

Hayrunnisa DOKUYUCU

Çorum - 2020

GİRİŞ

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEMİ

Göç ve göçmenlik, tarih boyunca ön planda olmuş bir çalışma alanıdır. Özellikle bulunduğumuz çağ bazı göç araştırmacıları tarafından “Göç Çağı” olarak isimlendirilmekte, bu durum da alanın önemini bizzat göstermektedir.¹ Göç, göç eden kişileri etkilediği kadar göç edilen yerdeki halkı da etkilemektedir. Bu etki kimi zaman kültürleşme gibi olumlu yönde olsa da bazı dezavantajlı durumlar da karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle çalışmamızda hedef kitle göçmenler değil yerli halktır. Çalışmanın konusunu, Çorum halkının, Çorum il merkezinde yerleşik Ortadoğu kökenli göçmenlere yönelik algılarını belirleme oluşturmaktadır.

Türkiye Asya ile Avrupa’yı birbirine bağlayan bir köprü vazifesinde olduğundan özel konumu itibariyle tarih boyunca insanların uğrak noktası haline gelmiştir. Sürekli toprak ve mülkiyet savaşları meydana gelmiş, Avrupa’dan Asya’ya, Asya’dan da Avrupa’ya geçişlerde transit bir ülke konumunda bulunması nedeniyle her çağda toplumların sahip olmak istediği bir toprak olagelmiştir. Bu mücadelelerin yanı sıra geçmişten bugüne büyük çaplı göç hareketlerinin de hedef noktası olmuş, Türk halkının misafirperver yapısı sayesinde bu göçlerin bir sorun haline gelmesi önlenmiştir. İçerisinde bulunduğumuz çağ, Türkiye’nin en fazla göç hareketlerine maruz kaldığı dönemlerden birisi olması hasebiyle büyük bir önem teşkil etmekte, göç çalışmaları yapan araştırmacıların üzerine de aynı oranda sorumluluklar yüklemektedir.

Çalışmanın temel problemi şu şekildedir: Bir arada yaşama tecrübesi çerçevesinde Çorum’da yaşayan halkın dini, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik açılardan göçmenlere karşı tutumları nasıldır? Ayrıca şu alt problemlere cevap bulunmaya çalışılacaktır:

1. Çorum’daki yerel halkın (Ensar-muhacir ilişkisi bağlamında) göçmenlere bakışı nasıldır?
2. Göçmenlerin aynı dinden olması nasıl karşılanmaktadır?
3. Göçmenlerin istihdamı hususu nasıl değerlendirilmektedir?

---

¹ Stephen Castles ve Mark J. Miller, *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, çev. Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2008), 7.

4. Halkın, göçmenlerin (eğitsel, sağlık ve barınma) sorunlarına yönelik düşünceleri nelerdir?
5. Çorumdaki yerleşik halk, göçmenleri bir güvenlik sorunu olarak görmekte midir?
6. Çorum halkının göçmenlerin sosyo-kültürel uyumları hakkındaki fikirleri nelerdir?
7. Göçmenlere vatandaşlık verilip verilmemesi hususunda ne düşünmektedirler?

2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Çalışmanın amacı, Çorum il merkezinde yaşayan yerli halkın göçle iç içe bir yaşam sürdüğü bugünlerde göçmenler hakkında düşüncelerini, rahatsız oldukları hususları ve göçten beklentilerini tespit etmektir. Kısacası halkın, göçmenlere karşı tutumunu tespit asıl amacımızdır. Zira ortaya çıkan bazı fikirler, konu hakkında hiçbir bilgi sahibi olunmamasına rağmen önyargılı tutumlar neticesinde kişilerin olumlu veya olumsuz bir ruh haline bürünmesine neden olmaktadır. Bu durumda bireyler tarafsız bir karar alma aşamasına geçemeyeceklerinden ötürü sağlıklı sonuçlar meydana gelmeyecektir. Bu sebeple göçmenlerle aynı şehirde yaşayan insanlar araştırmamızda çalışma grubu olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın önemine gelince, Çorum ilinde göçmenlerle alakalı ilk tez çalışması olması ve farklı kültürlere karşı toplumsal algıyı ölçmesi bakımından önem arz etmektedir. Ayrıca bu algının neden ve sonuçlarını tespit ederek açığa çıkarması ayrı bir değer taşımaktadır. Elde edilen bu veriler, hem Çorum'da hem de Türkiye'de gelecekte yapılacak çalışmalara katkı sağlaması bakımından da önemlidir. Yerli halkın dini, kültürel ve ekonomik hususlarda algılarına sebep olan olumlu-olumsuz faktörler çalışmamızda yer almaktadır. Bu çerçevede işlenecek konulara uygun bir zemin hazırlanmış olup daha da geliştirilmesi gerekmektedir.

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM, VERİ TOPLAMA VE ANALİZ TEKNİĞİ

Sosyal bilimlerde kullanılan yaklaşımlar; pozitivist sosyal bilim anlayışı, yorumlayıcı sosyal bilim anlayışı ve eleştirel sosyal bilim anlayışıdır. Bu anlayışlardan on dokuzuncu yüzyılda Auguste Comte'un düşünce ekolünden doğan pozitivist paradigmanın dayandığı temel nokta dünyadaki objektif gerçekliğin gözlemlenerek ölçülmesidir. Gerçek bilginin ise sadece deney ve gözlemlerle sınırlı olduğu kabul

edilir.² Pozitivistler çoğunlukla nicel verilerle çalışmaktadır. Bu sebeple bu araştırmacıların insan ve topluma bakış açılarıyla nesne, tabiat ve makinelere karşı bakış açılarının birbirinden farklı olmadığı belirtilmiştir.³ Çalışmamızda nicel verilere dayalı istatistiki teknik ve analiz yöntemleri kullanılmamış olup pozitivist bir paradigma yer almamaktadır. Köken itibariyle Karl Marx'a kadar ulaşan eleştirel sosyal bilim anlayışının amacı ise toplumsal dünyayı sadece incelemek değil aynı zamanda değiştirmektir. Bu bağlamda faaliyetlerde bulunan araştırmacılar değişim yönünde insanlara ve topluma müdahalede bulunmaktadır.⁴ Bu araştırmada böyle bir değişim amaçlanmadığından eleştirel bir paradigmanın da yer almadığını söyleyebiliriz. Yorumlayıcı (anlayıcı) sosyal bilim anlayışı ise pozitivistlere karşı Dilthey tarafından geliştirilen hermeneutik yaklaşımdan yola çıkarak Max Weber tarafından geliştirilmiştir. Weber'in bir nevi sosyolojiyi anlamacı/yorumlayıcı bir bilim olarak kurmaya çalıştığı görülmektedir. Bu anlayışı benimseyen araştırmacıların amacı insanı ve davranışlarını toplum bağlamında anlayıp yorumlamaktır. Bunu yaparken de gözlem ve mülakatları kullanırlar. Ayrıca bu araştırmacılar, araştırma yaparken istatistiki veriler ile ulaşılan nicel sonuçlar yerine esnekliğe ve öznelliğe dayalı nitel yöntemleri kullanırlar. Bu yöntemlerle edinilen bilgiler de yorumlanarak oluşturulmaktadır.⁵ Araştırmamızda da Çorumlu katılımcılar ile mülakatlar yapılarak yerli halk bağlamında yorumlamalar yapıp nitel bir yöntem tercih edilmiştir. Araştırmamız süresince rolümüz gözlemci konumunda olup herhangi bir şekilde olaya müdahale söz konusu olmamıştır. Bu bağlamda temeli anlamak ve yorumlamak olan araştırmamızda yorumlayıcı (anlayıcı) idealist yaklaşım esas alınmıştır.

Araştırmada sorulacak sorular, seçilecek yöntemler, veri analiz teknikleri, çıkarımlar ve araştırmanın amaçları, yaklaşım farklılıklarından etkilenmektedir. Araştırma yaklaşımlarının nitel ve nicel olarak sınıflandırılmasının temelinde böyle bir düşünce olduğu belirtilmektedir.⁶ Nitel yaklaşım sosyal gerçeklikle fiziksel gerçekliği birbirinden ayıran bir olgudur. Zira fiziksel gerçeklikte herhangi bir yorumdan ziyade tek bir doğruluk varken, sosyal gerçeklik nesnellik kadar öznellik de içermekte ve

---

² Behlül Tokur ve Mustafa Karadedeli, "Bilimsel Yöntem Okulları ve Temel Yaklaşımlar", içinde *Bilimsel Araştırma Süreçleri Yöntem, Teknik ve Etiğe Giriş*, ed. Özcan Güngör (Ankara: Grafiker Yayınları, 2018), 51,52.

³ Tokur ve Karadedeli, "Bilimsel Yöntem Okulları ve Temel Yaklaşımlar", 53.

⁴ Tokur ve Karadedeli, "Bilimsel Yöntem Okulları ve Temel Yaklaşımlar", 60.

⁵ Tokur ve Karadedeli, "Bilimsel Yöntem Okulları ve Temel Yaklaşımlar", 56-59.

⁶ Rüstü Yeşil, "Nicel ve Nitel Araştırma Yöntemleri", içinde *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, ed. Remzi Y Kınal (Ankara: Nobel Yayın, 2015), 51.

sosyal verilerin ancak yorumlandıkları zaman anlam kazandıkları kabul edilmektedir.⁷ Nitel araştırma doğal bir ortamda gerçekleşmekte, katılımcılara herhangi bir ölçme aracı verilmemektedir. Veriler, insanlarla konuşup gözlemler yaparak toplanmaktadır. Nitel araştırmacı, başkasının hazırlamış olduğu ölçeklere bağımlı olmak zorunda değildir. Ayrıca verilerin mülakat, gözlem, doküman ve sesli-görsel bilgi gibi birçok kaynaktan oluşuyor olması da araştırmacı açısından bir avantajdır.⁸

Çalışmamız, nitel yöntemle oluşturulmuş olup veri toplama tekniği olarak görüşme (mülakat) tekniklerinden yarı yapılandırılmış mülakat tercih edilmiştir. Bu çerçevede saha araştırmasına dayanarak katılımcılara sorulacak sorular önceden belirlenmiş olup, soru sıraları güvenilir olması için odak grup çalışması yapılarak belirlenmiştir. Odak grup çalışmamızda elde ettiğimiz veriler teze yazılı olarak eklenmemiş olup sadece soruların güvenilirliğini ölçmek için 8 kişi üzerinde uygulanmıştır. Soruların güvenilirliği ve geçerliliği bu bağlamda teyit edilmiş olup bazı eksiklikler ve hatalar giderilmiş ve daha sonra yapılacak olan mülakatlar için soruların son hali verilmiştir. Odak grup görüşmeleri, katılımcıların araştırma konusu ile ilgili düşüncelerine, deneyimlerine ve önerilerine başvurarak ayrıntılı bilgi toplama sürecidir.⁹ Ancak gruptaki katılımcıların birbirlerinin görüşlerinden etkilenmeleri muhtemeldir. Bu sebeple öneriler alınıp sorular hazır hale getirildikten sonra farklı kişilerle 2019 Aralık ayı içerisinde birebir görüşme yapılmış olup birincil veriler kullanılmıştır. Görüşme yapmadan önce katılımcılara bilgilerinin gizli kalacağına dair söz verilerek ses kaydı hususunda izin istenmiş ve onayları alınmıştır. Görüşmenin ardından ses kayıtları birebir yazıya geçirilerek veri analizi için kaynak kişi sıralaması yapılmıştır. Katılımcılarımızın şahsi bilgileri gizli olup sadece meslek, eğitim durumu, cinsiyet, yaş ve vasıf gibi özellikleri belirtilmiştir. Çalışmamızda elde edilen veriler betimsel bir yöntemle analiz edilerek yorumlanmıştır.

---

⁷ Zeki Salih Zengin ve Fatma Arpağuş, “Bilim ve Bilimsel Yönteme Giriş”, içinde *Bilimsel Araştırma Süreçleri Yöntem, Teknik ve Etiğe Giriş*, ed. Özcan Güngör (Ankara: Grafiker Yayınları, 2018), 29.

⁸ John W Creswell, “Nitel Yöntemler”, içinde *Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*, ed. Selçuk Beşir Demir, çev. Yüksel Dede (Ankara: Eğiten Kitap, 2016), 185.

⁹ Fatma Çapçioğlu ve Öznur Kalkan Açıkgöz, “Nitel Araştırmalarda Kullanılan Araştırma Teknikleri”, içinde *Bilimsel Araştırma Süreçleri Yöntem, Teknik ve Etiğe Giriş*, ed. Özcan Güngör (Ankara: Grafiker Yayınları, 2018), 211.

4. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Bilimsel araştırmaların temel amacı araştırma sonucu elde edilen bulguların genellenmesidir. Bu bağlamda evren, bu sonucun genellenmek istendiği grup olup örneklem de bu genel grubu temsil eden ve birtakım yöntemlerle belirlenen daha küçük gruplardır. Evrenin tamamına ulaşmak mümkün olmadığından ötürü araştırmalarda örnekleme çerçevesi çizilerek ulaşılabilir gruplar belirlenir.¹⁰

Araştırmamızın evrenini Çorum'daki göçmenlerin en yoğun olduğu Kale, Gülabibey, Kunduzhan ve Ulukavak mahallelerinde yerleşik olan Çorumlular oluşturmaktadır. Örneklem grubunun seçiminde ise göçmenlerle gündelik hayatta doğrudan yoğun bir ilişki içerisinde bulunan kişiler esas alınmıştır. Örneklem grubunun en önemli amacı evreni temsil etmesidir. Bu yüzden yeterli sayıda olması oldukça önemlidir. Aksi bir durumda araştırmanın sonucunda doğru bilgiler almak mümkün olmayacaktır.¹¹ Buna göre örneklem grubu, 4 mahalle muhtarı, 2 bakkal, 1 ofis çalışanı, 2 ev hanımı, 1 öğretmen, 2 öğrenci, 1 lokanta sahibi, 1 fırıncı, 1 taksi şoförü, 1 manav, 1 tüpçü, 1 hemşire, 1 ebe, 1 okul müdürü ve 6 mahalle sakininden olmak üzere 26 katılımcıdan oluşmaktadır. Her mahalleden yaklaşık olarak aynı sayıda kişi ile görüşülmeye gayret edilmiş, verilen cevaplar benzer hale geldiğinde mülakat aşamasına son verilmiş olup katılımcı sayısı arttırılmamıştır.

---

¹⁰ Erdal Aksoy, Sümeyye Dülger, ve Ayşe Köksal, “Bilimsel Araştırmalarda Evren, Örneklem, Varsayım ve Değişken”, içinde *Bilimsel Araştırma Süreçleri Yöntem, Teknik ve Etiğe Giriş*, ed. Özcan Güngör (Ankara: Grafiker Yayınları, 2018), 137,138.

¹¹ Aksoy, Dülger, ve Köksal, “Bilimsel Araştırmalarda Evren, Örneklem, Varsayım ve Değişken”, 139.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. GÖÇ

1.1.1. Göç Kavramı

Göç, insanlığın tarih sahnesine çıktığı andan itibaren var olan bir olgudur. İnsanlar türlü sebeplerden ötürü dünyaya gelmiş oldukları mekanlardan ayrılmış, yaşamlarına daha uygun yerlere taşınmışlardır. Ancak modern bilim ve sosyolojinin konusu haline gelmesi 19. yüzyılda olmuştur.¹² Göç olgusuna dünyanın her yerinde rastlamak mümkündür. Gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerde daha sık meydana gelmektedir. Zira bu tip ülkelerde itici güç etmenleri daha yüksektir. Ülke içinde veya uluslararası boyutta göçe neden olan faktörler itme ve çekme faktörleri olarak adlandırılmaktadır. İtme faktörünün göçün kaynak noktası, çekme faktörünün ise göçün hedef noktası yani göç edilen ülke ile ilişkili olduğu belirtilmiştir. İtme faktörleri, kaynak ülkedeki olumsuz koşullar sebebiyle oluşmaktadır. Bu sebepler şu şekilde sıralanmıştır; işsizlik, düşük ücretler, toprağın verimsizliği, eğitim ve sağlık imkânlarından yoksunluk, kıtlık, savaş şartları, çatışmalar, terör olayları ve siyasal baskılar. Çekme faktörleri ise adı üzerinde hedef ülkenin insanları kendisine göç etmeleri için çektiği unsurlardan oluşur. Bunlar; yüksek ücretler, ucuz ve verimli topraklar, kariyer olanakları, daha iyi bir sağlık ve eğitim imkanı, bireysel ve toplumsal huzur ve can güvenliği olarak sıralanmıştır.¹³ Aynı şekilde göç hızı da ülkeden ülkeye değişkenlik göstermektedir. Bu değişimin sebepleri arasında ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ilk sıralarda yer almaktadır. Bir ülkede sanayi, tarım gibi iş kaynakları belirli bir bölgede toplanıyorsa göçün de o bölgeye doğru olması kaçınılmazdır. Ancak ülke genelinde bir sanayileşme mevcut ise bu durumda herkes kendi bölgesinde kalmaya devam edecektir. Böylelikle göç oranlarında da hızlı bir düşüş meydana gelecektir.¹⁴

---

¹² Kübra Yücel Yönlü, *Batı Eksenli Dünya Düzeni ve Türkiye'ye Gelen Dış Göç Dinamiği Göç Sosyolojisi* (İstanbul: Doğu Kitabevi, 2018), 13.

¹³ Yusuf Adıgüzel, *Göç Sosyolojisi* (Ankara: Nobel Yayın, 2018), 18.

¹⁴ Serdar Sağlam, "Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, sy 5 (01 Aralık 2006): 33-44.

Her coğrafi hareketin göç olarak adlandırılmayacağı, insanların farklı sebeplerden ötürü de seyahat ettikleri bilinmektedir. Bu seyahatlerin başında da tatil gelmektedir.¹⁵ Gidilen yerde kalma süresinin sınırlı oluşu tatili göçten ayırmaktadır. Çünkü göç eden bireylerin zihninde zaman kavramı oluşmamaktadır. Göçün kalıcı veya geçici olması bu durumu değiştirmez. Bilakis genelde birey göç ederken orada uzun süre kalmayı ya da hiç dönmeyi istemektedir. Tedavi amacıyla yapılan seyahatleri de göç kavramı dışında ele almamız gerekmektedir. Burada amaç sağlık durumu nedeniyle -yine sınırlı bir süre olmak kaydıyla- yapılan yolculuklardır. Kişi, hastalığı sona erinceye kadar ya da gerekli tedaviyi alana kadar bölgesini değiştirmiş sayılır. Ancak geri dönüş önceden bilindiği için bu tarz yolculuklar göç kapsamına girmemektedir.

1.1.2. Göç Tanımları

Göçün birçok dilde çeşitli anlamları mevcuttur. İngilizcede “migration”, Arapçada “hicret”¹⁶ ve Osmanlı Türkçesinde “muhaceret”¹⁷ kelimeleriyle karşılık bulmaktadır. Üzerine yapılmış birçok farklı tanım mevcut olmakla beraber bu tanımların içeriği genel itibariyle aynıdır. “Göç, kişilerin uzaktaki bir yere, en azından şu anda yaşadıkları şehir veya kasabanın uzağındaki bir yere, yeniden yerleşmesidir.”¹⁸ “Bir yerleşim biriminden, gruptan ya da belli bir siyasi sınırı olan toprak parçasından başka bir birime doğru, kısmen sürekli birey veya kitle hareketi”¹⁹ “Bireylerin ya da toplumsal kümelerin yerleşmek üzere bir yerden başka bir yere gitmeleri.”²⁰ “Göç kavramı; süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirmeleri sonucunu doğuran nüfus hareketlerini ifade eder.”²¹ “Göç; kişi, grup veya toplulukların fiili yerleşim yerlerinde, isteyerek ya da zorla, kalıcı veya belirli bir süreyi kapsayacak şekilde gerçekleşen fiziki mekân değişikliğidir.”²² “Göç, ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan ve kısa, orta veya uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafi, toplumsal ve kültürel

¹⁵ Adıgüzel, *Göç Sosyolojisi*, 18.

¹⁶ Kadir Güneş, “Arapça - Türkçe Sözlük” (İstanbul: Mektep Yayınları, 2011), 1233.

¹⁷ Ferit Devellioğlu, “Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lügat” (Ankara: Doğu Matbaası, 1970), 794.

¹⁸ David Bartram, Maritsa V. Poros, ve Pierre Monforte, *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*, çev. İtir Ağabeyoğlu Tuncay (Ankara: Hece Yayınları, 2017), 13.

¹⁹ Ömer Demir ve Mustafa Acar, “Sosyal Bilimler Sözlüğü” (Ankara: Vadi Yayınları, 1997), 97.

²⁰ Özer Ozankaya, “Temel Toplum Bilim Terimleri Sözlüğü”, içinde *Göç* (İstanbul: Cem Yayınevi, 1995), 62.

²¹ Adıgüzel, *Göç Sosyolojisi*, 18.

²² Saide Tellier, “Kültürel Farklılık ve Kentleşme Sürecinde Bolvadin İlçesi Ağılönü Örneği ve Din” (Yüksek Lisans Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi, 2006), 7.

bir yer değiştirme hareketidir.”²³ “Yaşamış olduğu yerden, vatanından bir şekilde kopan ve kopmak zorunda kalan kimselerin başka yerleşim alanlarına yerleşmek üzere gitmesi durumu.”²⁴“Uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmek. Suresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketidir.”²⁵

Bütün bu tanımlardan anlaşıldığı üzere güç; bir kişinin veya bir topluluğun, ikamet ettikleri yerden, vatanlarından çeşitli sebepler neticesinde ayrılıp bir başka mekana yerleşmelerini ve bu yerleşim sürecinde yapılan yolculuğu ifade etmektedir. Ancak Canatan’ın da belirttiği üzere g yalnızca mekansal değil, aynı zamanda toplumsal bir hareketin de genel adıdır.²⁶ Bir bakıma birey, mekanını değiştirdiğinde içinde bulunmuş olduğu toplumu da değiştirmektedir. Yani sadece maddi bir yer değişimini değil, göç eden kişinin sosyal yapı ve unsurlarının da mekna göre değişimini ifade etmektedir. G süreci toplumsal varoluşun her boyutunu etkileyerek aynı zamanda kendi karmaşık dinamiklerini geliştirmektedir.²⁷ Bartram, Fransa’dan Britanya’ya göç etmekle İngiliz olunmayacağını, yani bireyin yeni vatanına her ne kadar uyum sağlasa bile kendi kültürel özelliklerini de kaybetmeyeceğini, tam anlamıyla o ülkenin vatandaşıyla uyum açısından aynı seviyede olmasının zor olacağını ifade etmektedir.²⁸ Zira bireyler, içerisinde bulunmuş oldukları çevreden ve kültürden etkilenirken bir yandan da eski kimliklerini korumaya meyillidirler. Bu durum da yerli halk tarafından yadırganmaktadır.

1.2. G KURAMLARI

Bu başlık altında literatürde g kavramıyla doğrudan ilgili kuramlara yer verilecek olup amaçları öncelikle gn kendisini açıklamaktır.²⁹ Bu kuramlar nc olmaları hasebiyle g hususunda temel kuram olarak kabul edilmektedir.³⁰

²³ Cemal Yalçın, *G Sosyolojisi* (Ankara: Anı Yayıncılık, 2004), 12.

²⁴ Mehmet Ali Kirman, “Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü”, içinde *G* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2011), 127.

²⁵ Richard Perruchoud, ed., “G Terimleri Sözlüğü”, içinde *G*, ev. Bülent iekli (İsviçre: Uluslararası G rgt (IOM), 2009), 22.

²⁶ Kadir Canatan, “Avrupa Toplumlarının G Algıları ve Tutumları: Sosyolojik Bir Yaklaşım”, *Sosyoloji Dergisi*, 3, sy 27 (2013): 318.

²⁷ Castles ve Miller, *Gler ağı*, 30.

²⁸ Bartram, V.Poros, ve Monforte, *G Meselesinde Temel Kavramlar*, 18.

²⁹ Yalçın, *G Sosyolojisi*, 22.

³⁰ Adıgüzel, *G Sosyolojisi*, 22.

1.2.1. Ravenstein Göç Kanunları

Ravenstein'in 1885 yılında yayımlanmış olduğu "The Laws of Migration (Göç Kanunları)" adlı makalesi göç olgusunun genel geçer kanunlarını içermesi ve sonrasında yapılan göç kuram ve modellerine öncülük etmesi bakımından önem arz etmektedir. Bunun nedeni de göçle ilgili yapılan ilk çalışma olarak kabul edilmesidir. Ravenstein çalışmasını 1871-1881 İngiliz nüfus sayımı istatistiklerinin üzerine kurmuş ve bu verilerden hareketle yedi göç kanunu oluşturmuştur.³¹ O dönemlerde İngiltere'deki göç hareketliliğinin oldukça yüksek olması Ravenstein'i analitik ve ampirik bir göç modeli kurgulamaya itmiştir. Bu bağlamda göç hareketlerini ekonomik, sosyal ve siyasi koşullar içerisinde değerlendirmiştir.³²

Ravenstein göç kanunlarını şu şekilde sıralamaktadır;

1. Göçmenlerin çoğu sadece kısa mesafeli bir yere göç eder. Bu kısa mesafeli göç bir göç dalgası meydana getirir ve bu göç dalgası büyük sanayi ve ticaret merkezlerine doğru yönelir.
2. Sanayileşme ve ticaretin gelişmesiyle birlikte, kentsel bağlamda meydana gelen hızlı ekonomik büyüme, kenti çevreleyen yakın yerlerdeki kişileri hızla kente çekmektedir. Boşalan kırsal bölgeler de daha uzak mesafelerden gelen kişiler tarafından doldurulmakta, bu da ülke çapında bir yayılma sürecine sebep olmaktadır.
3. Göçün yayılma ve emme süreci birbirleriyle benzer özellikler sergiler.
4. Her bir göç akımı yeni bir göç meydana getirir. Yani zincirleme bir göç akımı oluşmakta, göç alan yerler aynı zamanda göç de vermektedir.
5. Uzun mesafelere göç edenler genellikle büyük ticaret veya sanayi merkezlerinden birini tercih ederler.
6. Kentte yaşayanlar, kırsal kesimlerde yaşayanlardan daha az göç etme eğilimindedirler.
7. Kadınlar, erkeklere göre daha fazla göç etme eğilimindedirler.³³

³¹ Savaş Çağlayan, "Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sy 17 (01 Aralık 2006): 68.

³² E. Deniz Ela Özcan, "Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme", *İş ve Hayat 2*, sy 4 (01 Şubat 2017): 188.

³³ Celal İnce, "Göç Kuramları ve Suriye Göçü Üzerine Bir Değerlendirme", *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* 11, sy 18 (30 Haziran 2019): 2584.

Alanında ilk olması bakımından önem teşkil eden Ravenstein'in kuramı dönemin İngiltere'si düşünülerek ortaya konulması ve sadece iç göçleri ele alması nedeniyle tam anlamıyla doğrulanmamıştır. Bu sebeple günümüzde meydana gelen tüm göçlere uyarlanması mümkün değildir.³⁴ Sadece İngiltere'yi ele alması bakımından bireysel ve tarih-dışı görünen bu kuramın temelinde göçmenlerin vatanında kalma ya da göç etme durumlarının maliyet ve yarar açısından karşılaştırılmaları vardır.³⁵

1.2.2. İtme Çekme Kuramı

1966 yılında Everet Lee tarafından yazılan bu kuram, zaman geçtikçe çeşitli kuramcılar tarafından katkılara maruz kalmıştır. Ancak orijinal hali korunmaya devam etmektedir. Lee, kuramında göçmenden çok göç olgusuna odaklanmıştır.³⁶ Bu kurama göre hem yaşanan hem de göç edilecek olan yerde birtakım itici ve çekici faktörler bulunmaktadır. Bu faktörleri ise şu şekilde sıralamaktadır:

1. Yaşanan yerle ilgili faktörler
2. Hedef yerle ilgili faktörler
3. Araya giren engeller
4. Bireysel faktörler³⁷

Lee, kuramında her yaşam alanının insanları çeken veya iten sayısız faktörü bulunduğunu belirtmiştir. Çekici ve itici faktörleri (+) ve (-) sembolleriyle göstererek görüş bildirmeyenler için ise nötr (0) ifadesini kullanmıştır. Pozitif faktörler göçülecek yerdeki çekici faktörler, negatif faktörler ise göçmenin bulunduğu yerdeki itici faktörlerdir. Çekici faktörler; ekonomik gelişmenin, gelirin, güvenlik düzeyinin yüksek ve işgücü piyasasına kolay ulaşım olan yerler olarak sıralanmaktadır. İtici faktörlerde ise; işsizliğin artışı, düşük gelir seviyesi ve yüksek vergi oranları sayılmaktadır. Ayrıca itici faktörlerin bir de sosyal ve politik sebepleri vardır. Bunlar da; yoksulluk, ayrımcılık, düşünce ve dini özgürlüklerde kısıtlamalardır.³⁸ Bu faktörler kişilere göre değişiklik göstermektedir. Örneğin çocuğu olan bir ailenin göç edeceği yerdeki eğitim olanaklarının iyi olması çekici bir faktördür. Ancak bu durum çocuksuz bireyler için çekici gelmeyecektir. Yani itici ve çekici faktörler değişik durumlarda farklı değerlere

³⁴ Yalçın, *Göç Sosyolojisi*, 26.

³⁵ Castles ve Miller, *Göçler Çağı*, 31.

³⁶ Çağlayan, "Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi", 72.

³⁷ Yalçın, *Göç Sosyolojisi*, 30.

³⁸ İbrahim Ethem Akyıldız, "Göç Hareketliliğinin E. Lee Kuramı Perspektifinden Yorumlanması: Türkiye Örneği" (Yüksek Lisans Tezi, Bursa, Bursa Uludağ Üniversitesi, 2019), 38.

sahip olabilir.³⁹ Kişisel farklılıkların yanı sıra yer olarak da birtakım farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple yaşanan yerdeki itme ve çekme faktörleri ayrı, gidilecek yerdeki itme ve çekme faktörleri ayrı değerlendirilmelidir. Kuram, hiçbir bağlam ve düzlemde mutlak itme ve mutlak çekme faktörünün olmadığını belirtmektedir.⁴⁰

1.2.3. Kesişen Fırsatlar Kuramı

Samuel Stouffer bu kuramı 1940 yılında ortaya koymuştur. Ona göre göç iki temel boyut taşımaktadır. İlk boyuta göre göç yoğunluğu göç edilen yerdeki fırsatlarla doğru orantılı olup, gidilen yerdeki çekici faktörler arttığı sürece göç miktarı da artacaktır. İkinci boyut ise mesafe ile ilgilidir. Aynı şekilde göç mesafesi de göç yoğunluğu ile doğru orantılı olup mesafe kısaltıkça göç miktarı da aynı oranda artmaktadır.⁴¹

Stouffer, kentlerin göç hususunda çekici faktörlerinin de bulunmasının yanı sıra göçmenler açısından önemli olan faktörün göç mesafesi olduğunu belirtmiştir. Kurama göre birey bulunduğu yerden başka bir yere göç ederken göç edeceği yerde kendisinin dolduracağı bir açık pozisyon bulunması gerekmektedir. Bu boş pozisyonların tamamı “fırsatlar” olarak adlandırılmaktadır. Göç etmeden önceki bulunduğu yere mesafe olarak daha yakın ve boş pozisyonlar ise “kesişen fırsatlar” olarak tanımlanmaktadır.⁴²

1.2.4. Petersen’in Göç Tipleri

Çalışmasına, “eğer her insan aynıysa bazıları göç ederken neden diğer kısmı göç etmiyor?” sorusuyla başlayan Petersen, her insanın aynı olduğu ve göçün de normal bir durum olduğu yaklaşımına karşı çıkmıştır. Kuramın temel amacı itme ve çekme faktörlerinin sebeplerini belirlemektir. Göç açısından itme faktörü olarak işleyen bir bütünlük zaman ilerledikçe çekme faktörü olarak işleyebilir. Petersen bu durumu tarihsel döngü ile açıklamıştır.⁴³

Petersen’in göç tipleri şu şekilde sıralanmaktadır:

---

³⁹ Yalçın, *Göç Sosyolojisi*, 31,32.

⁴⁰ Çağlayan, “Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi”, 73,74.

⁴¹ Faruk Karaarslan ve Aysin Yonca Gençoğlu, *Suriyeli Göçmenlerle Birlikte Yaşamak-Kayseri’de Sivil Politik Aktörlerle Suriyeli Göçmenler Üzerine Nitel Bir Analiz* (Ankara: Tezkire Yayıncılık, 2019), 24.

⁴² Özcan, “Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme”, 190.

⁴³ Çağlayan, “Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi”, 75.

İlkel (Primitive) Göçler: Doğal çevredeki olaylar neticesinde itici faktörlerin oluşturduğu göçlerdir. Kuraklık, kötü hava koşulları gibi fiziki olaylar sebebiyle meydana gelmektedir.

Zorlama ile Yapılan (Forced) Göçler: Sosyal durumun yarattığı baskı neticesinde oluşan göçlerdir. Göç edip etmemeyi tercih hususunda zoraki ve yönlendirilen göç olarak ikiye ayrılmaktadır. Göç süreci toplum iradesi dışında olduğu durumlar zoraki, topluluğun az da olsa göç sürecini kontrol edebildiği durumlar ise yönlendirilen göç olarak adlandırılmaktadır.

Serbest (Free) Göç: Bireyin göç kararını kendisinin verdiği göçlerdir. İşçi göçü bu duruma örnek olarak verilebilir.

Kitlesel (Mass) Göç: Bu göç tipi serbest göçler neticesinde meydana gelmektedir. Bir ülkeye göç eden öncü göçmenler, bu ülkenin olumlu koşullarını geldikleri yerdeki insanlara anlatarak bir göç zinciri oluştururlar. Bu durum da kitlesel bir göçe neden olur.⁴⁴

Göç sosyolojisi içerisinde önemli bir yere sahip olan Petersen'in bu göç tipleri aynı zamanda dünyada meydana gelen göçlerin kronolojik olarak gelişen sosyal değişim ve gelişimini göstermektedir. Özellikle zoraki ve yönlendirilen göç ayrımını yapma hususunda önem teşkil eden Petersen'in göç tipleri çağımızda yaşanan uluslararası göçleri analiz etme imkanı sağlayacaktır.⁴⁵

1.2.5. Merkez Çevre (Dünya Sistemi) Kuramı

Bağımlılık Okulu düşünürleri tarafından geliştirilen bu kuram, dünyayı merkez (center) ve çevre (periphery) olarak iki parçalı olarak kurgulamaktadır. Merkez, gelişmiş kapitalist Batı ülkelerini, çevre ise gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkeleri ifade etmektedir. Göçün yönünün de çevreden merkeze doğru olduğu belirtilmektedir. Bu kuramın destekleyicilerine göre modernleşme ve gelişme göçün sonuçlarından değildir. Bir bakıma göçler sayesinde az gelişmiş ülkelerdeki iş gücü gelişmiş ülkeler tarafından kullanılmaktadır. Bunun göç veren ülkeye döviz girmesi açısından katkısı olduğu düşünülse de sosyo-ekonomik gelişmeleri daha da olumsuz biçimde etkilemektedir.⁴⁶ Burada karşılıklı bir bağımlılık söz konusu olup gelişmiş ülkeler de gelişmemiş veya az

---

⁴⁴ Adıgüzel, *Göç Sosyolojisi*, 27.

⁴⁵ Çağlayan, "Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi", 76,77.

⁴⁶ Adıgüzel, *Göç Sosyolojisi*, 30.

gelişmiş ülkelere ucuz işgücü ve hammadde açısından bağımlıdır. Gelişmemiş veya az gelişmiş ülkeler ise çekici faktörler sebebiyle gelişmiş ülkelere bağımlıdır. Bu ülkeler gelişmiş ülkelere göç ettiklerinde nitelikli işgücünün ülkelere geri dönüp kalkınmayı hızlandıracağını düşünmektedir. Ancak durum sanıldığı gibi olmamakta, göç gelişmemiş ülkeleri modernleştirmek yerine yoksulluğu daha da güçlendiren bir unsur haline gelmektedir.⁴⁷ Bu teoriye göre kapitalist sistemin bozulmaları neticesinde kaçınılmaz olarak göç meydana gelecektir.⁴⁸

1.2.6. Göç Sistemleri Kuramı

Ekonomik ve politik temele dayalı olan bu kuram iki veya daha fazla ülkenin, karşılıklı göçmen değişimi üzerinden kurdukları bir sisteme dayanmaktadır. Bu mübadele yakın ülkeler arasında olabileceği gibi mesafe aralıkları çok fazla olan ülkeler arasında da olabilir. Bu iki ülke arasında göç hareketinden önce de bir ilişki mevcuttur. İlişkinin mahiyeti değişmekle beraber kolonyal, ticari-mali, politik nüfuz ve kültürel bağlara ayrıca askeri işgale dayanabilir.⁴⁹ Örneğin Dominik Cumhuriyeti'nden ABD'ye yaşanan göç 1960'larda Amerikan askerlerinin işgaline, Hindistan, Pakistan ve Bangladeş'ten İngiltere'ye olan göçler ise Hint coğrafyasındaki İngiliz sömürmesine dayanmaktadır.⁵⁰

Faist, kuramın niteliklerini şu şekilde sıralamaktadır;

1. Göç hareketi tekrarlanabilir bir harekettir. Başladığı andan itibaren bir süreç oluşturarak devam eder.
2. Göç sistemleri kuramları insan ilişkileri bağlamında değil ülkeler arasındaki bağlantıların ve ilişkilerin varlığı üzerine kurulmuştur. Herhangi bir göç sistemi birbirine insan akışı süren birden fazla ulus-devlet içerir.
3. Toplumsal ağ kuramının güçlü bir şekilde uygulandığı bu kuramda bireylerin ulus-devletlerarasındaki ekonomik eşitsizlikler ve göç alan ülkelerin kabul etme politikaları, hane halkları, ailelerin göç edip etmeme alternatifleri gibi engelleri aşmak için çözüm yolları geliştirdikleri görülmektedir. Ulus aşırı ve toplumsal ağlar ise bu engellerin aşılmasındaki en önemli faktördür.⁵¹

⁴⁷ Yalçın, *Göç Sosyolojisi*, 35-37.

⁴⁸ Akyıldız, "Göç Hareketliliğinin E. Lee Kuramı Perspektifinden Yorumlanması", 52.

⁴⁹ Çağlayan, "Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi", 82.

⁵⁰ Castles ve Miller, *Göçler Çağı*, 36.

⁵¹ Adıgüzel, *Göç Sosyolojisi*, 32.

Göç sistemi kuramının varsayımları ise şu şekilde açıklanmaktadır;

- a. Göç sisteminde yer alan ülkeler coğrafi açıdan yakın olmak zorunda değildir.
- b. Dağınık halde bulunan bazı merkez ülkeler birbiri ile örtüşen ülkelerin göçmenlerini kabul etmektedirler.
- c. Bazı ülkeler birden çok göç sistemine mensup olabilir.
- d. Ülkelerin, toplumsal değişme, ekonomik dalgalanma ya da siyasal nedenlerle sistemden çıkabilecekleri veya sisteme katılabilecekleri belirtilmiştir.⁵²

1.2.7. Göçmen İlişkiler Ağı (Network Kuramı)

Bu kavram, göçmenlerin geldikleri ülke ile göç ettikleri ülkelerde eski göçmenler, yeni göçmenler ve göçmen olmayanlar arasında ortak köken, soydaşlık ve dostluk bağlarından oluşan bağlantıları ifade etmektedir. Sosyal yaşantının olmazsa olmazı olan bu bağlar insanların gereken durumlarda birbirlerinden yardım almaya başvurmaları açısından önemlidir. Göçmen, yabancı bir ülkeye ilk gittiğinde orada bulunan soydaşlarından veya önceden göç etmiş bulunanlardan yardım isteyecektir. Bu durum ulus aşırı göçü özendirir ve göç hareketini sınırsız bir şekilde sürdüren unsurlardır.⁵³

Göçmen ağlarının olumlu ve olumsuz işlevleri bulunmaktadır. Gurak ve Caces bu işlevleri şu şekilde sıralamaktadır:

- “1. Göçmenleri, göçün verdiği rahatsızlıktan ve masraflardan önemli ölçüde rahatlatırlar.
2. Göçmenleri, içine girdikleri toplumdan yalıtırlar ve onların kendi yurtlarıyla ilişkilerinin devamını sağlarlar.
3. Göçün başlangıcını ve hedef yerini etkileyerek önemli ölçüde kimlerin göçeceğini belirlerler.
4. Göçmenlerin gittikleri yerlerde uyumları için kolaylık sağlarlar.
5. Kendi anayurtlarındaki potansiyel göçmenler ve ağa yeni katılanlar için yabancı toplumdaki fırsatlar ve resmi yapılanmalar hakkında haber kanalları gibi hizmet verirler.
6. Göçün hızını ve büyüklüğünü önemli oranda belirlerler.”⁵⁴

Bir ülkeden yeni bir ülkeye ilk göç edenler geri kalanların nezdinde “öncü göçmenler” olarak kabul görür. Bu öncü göçmenler vatanları ile göç ettikleri ülke arasında bir bağ oluşturur. Bu bağ sayesinde öncünün izinden giden yeni göçmenler,

---

⁵² Nermin Abadan-Unat, *Bitmeyen Göç-Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*, 3.Baskı (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2017), 67,68.

⁵³ Abadan-Unat, *Bitmeyen Göç*, 64.

⁵⁴ Yalçın, *Göç Sosyolojisi*, 51,52.

göç sürecindeki zorlukları daha kolay bir şekilde aşarlar. Ayrıca gidecekleri ülke ve çalışacakları alanların sayısını da artırması bakımından önem teşkil etmektedir.⁵⁵

1.2.8. Neo-Klasik Ekonomi Kuramı

Makro ve Mikro olmak üzere ikiye ayrılan bu kuramın makro kuramına göre; iç ve uluslararası göçlerin temel nedeni emek konusundaki arz-talep hususunda ortaya çıkan coğrafi farklılıklardır. Emek fazlası olan ülkelerin ücret piyasaları düşük iken emek açığı olan ülkelere ücret düzeyleri yüksektir. Bu sebeple düşük ücretli işçiler ücretin daha yüksek olduğu ülkelere göç etmektedir. Emek fazlası olan ülkelere dış göç meydana geldiğinden ötürü emek piyasası daralarak ücretlerde bir artış açığa çıkmaktadır. Öte yandan sermaye fazlası olan ülkelere ücretler düşerek bir denge meydana gelmektedir.⁵⁶ Herhangi iki ülke arasındaki ücret farklılığının artışı göç hareketliliğini de aynı oranda arttırmaktadır. Bu insan hareketliliği neticesinde de emek yönünden eksik olan ülkelere göç eden nitelikli işgücü sayesinde emek ihtiyacı karşılanırken sermaye yoksunu ülkelerin de ücret piyasasında bir artış görülür.⁵⁷

Mikro kuram ise bireylerin kendi ülkeleri ile göç edecekleri ülke arasında maliyet ve kar hesapları hususunda bir karşılaştırma yapmasını ifade etmektedir. Birey, yaptığı hesaplar sonucunda daha yüksek kazanç sağlayacağı yere göç etme kararı alır. Ancak ilk etapta karşılaşacağı sıkıntı ve zararları da göz önünde bulundurmaya zorundadır. Göç ettiği ülkeye adapte olma ve dilini öğrenme gibi psikolojik etmenlerin yanı sıra yolculuk ve taşınma masrafı gibi ekonomik sıkıntıların da var olacağını kabullenmelidir. İlegal bir biçimde göç edenler ise her an sınır dışı edilme ihtimalinin olacağını bilmelidir.⁵⁸

1.2.9. Yeni Ekonomi Kuramı

Stark tarafından geliştirilen bu kuram göç hareketlerinde göçmenin ailesinin rolüne dikkat çekmektedir. Öyle ki göç, bireysel olarak değil hane halkı tarafından alınan bir karardır. Ancak kararı alan hane halkının tamamı değil de içlerinden sadece birkaçı göç etmektedir. Bu kurama göre göç yalnızca ülkelerin ücret piyasasındaki

---

⁵⁵ Adıgüzel, *Göç Sosyolojisi*, 31.

⁵⁶ Abadan-Unat, *Bitmeyen Göç*, 2017, 53.

⁵⁷ İnce, "Göç Kuramları ve Suriye Göçü Üzerine Bir Değerlendirme", 2589.

⁵⁸ Abadan-Unat, *Bitmeyen Göç*, 2017, 54.

farklılıklar sebebiyle değil, güvensizlik, görelî yoksulluk, risk azaltma ve gelir kaynaklarını farklılaştırma gibi sebeplerden ötürü de yapılmaktadır.⁵⁹

Az gelişmiş ülkelerde hane halkının bireylerinden bir kısmı ekonomik bunalımlar sonucunda iş bulma maksadıyla yurtdışına göç etmektedir. Hanenin geri kalanına göç eden bireylerin yolladıkları parayla ülkeler arası ekonomik denge sağlanmaktadır. Bu paraların bir kısmı tüketilirken diğer bir kısmı ile yatırım yapılmaktadır.⁶⁰

1.2.10. İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı

1979 yılında Michael Piore tarafından ortaya konulan bu kurama göre göç hareketliliğinin altında ikiye bölünmüş işgücü piyasası bulunmaktadır. Bu piyasa da birincil ve ikincil sektör olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Birincil sektörde; yüksek maaş, yükselme imkanları, eşit ve adil bir iş yönetimi mevcuttur. İkincil sektörde ise ilkinde göre düşük maaş oranları, işte ilerlemenin çok az olması, kötü koşullar altında çalışma gibi imkanlar bulunmaktadır. Burada belirtilen sektörlerden birincil olanında yerli halk çalışırken ikincil sektör göçmenleri barındırmaktadır.⁶¹ Vasıflı işgücünün bulunduğu birincil sektörün aksine ikincil sektörde yerli halkın yapmak istemediği işleri yapan göçmenler bulunmaktadır. Daha çok vasıfsız ve güvencesiz bir işçilik söz konusudur.⁶² Her ne kadar yerli halkın yapmak istemediği işler olsa da göçmenlerin geldikleri ülkeye kıyasla göç ettikleri ülkede kazandıkları ücret daha doyurucudur. Aynı zamanda ait hissettiği yer kendi ülkesi olduğundan dolayı itibarını bulunduğu yer ile değil ülkesindeki yerli halk ile kıyaslayacak ve kendini onlardan daha üst seviyede hissedecektir.⁶³

Piore'ye göre uluslararası göçün gelişimi göçmenlerin anavatanlarındaki faktörlere değil, hedef ülkenin emek ihtiyacına yönelik ortaya çıkmaktadır. İşverenlere, ikincil sektördeki mesleklere yerel halka göre daha çok rıza gösteren ve düşük ücretle çalışmayı kabul eden göçmenleri istihdam etmek daha cazip gelmektedir. Zira bu

---

⁵⁹ Özcan, "Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme", 201,202.

⁶⁰ Abadan-Unat, *Bitmeyen Göç*, 2017, 56.

⁶¹ Akyıldız, "Göç Hareketliliğinin E. Lee Kuramı Perspektifinden Yorumlanması", 47,48.

⁶² Adıgüzel, *Göç Sosyolojisi*, 29.

⁶³ Abadan-Unat, *Bitmeyen Göç*, 2017, 58.

bireyler yükselmek için değil sadece para kazanmak için çalışmaktadırlar. Bunun sebebi de yabancı bir ülkede hayati ihtiyaçlarına öncelik vermeleridir.⁶⁴

1.3. GÖÇ ÇEŞİTLERİ

1.3.1. İç Göç

Göçün, ulusal ve uluslararası düzeyde gerçekleşen bir yönü bulunmaktadır.⁶⁵ Ulusal yani iç göç; yeni bir ikamete sahip olmak amacıyla insanların, ülkenin bir bölgesinden başka bir bölgesine göç etmeleri şeklinde tanımlanmış olup göç eden kişinin menşei ülkeden ayrılmaması gerekmektedir.⁶⁶ Bu tip göçler köyden kente göç hareketlerini de içerisinde barındırmaktadır. Bunun nedeni de şehirlerde bulunan iş, eğitim vs. imkânlarının daha fazla olması olarak gösterilebilir.⁶⁷ Çelik, yaptığı bir çalışmada kırsal alanlardan şehir merkezlerine yönelik göç sürecini araştırmış ve araştırmaya katılanların %59,6'sının eğitim, sağlık gibi imkânlardan yararlanmak ve daha iyi geçinmek, rahat yaşamak için göç ettiklerini tespit etmiştir. İş bulmak için gelenlerin oranı %14,3 köydeki huzur bozucu olaylar yüzünden gelenler %1 ailevi durum, evlilik ve okuma gibi zorunlu nedenlerden dolayı gelenlerin oranı ise %10,3 olarak hesaplanmıştır.⁶⁸

İç göç, uluslararası göçten farklı olarak göçmeni herhangi bir yasal engelle karşı karşıya bırakmaz. Oy verme hakkı, çalışma hakkı, sağlık hizmetlerine erişim gibi hususlarda herhangi bir değişiklik olmadığı gibi, göçmen yeni ortama -kültür ve dil bakımından da bir farklılık olmadığı için- kolayca uyum sağlar. İnsanlar vatandaş olarak yeni haklar elde etmek amacıyla değil de -aynı ülke sınırları içerisinde- buldukları yerdeki zorluklardan kurtulup feraha erişmek amacıyla iç göç yaparlar.⁶⁹ Bu zorluklar eğitim, sağlık, yaşanan yerdeki huzur bozucu olaylar gibi çeşitli nedenler sonucu ortaya çıkmaktadır. Ekonomik nedenler yüzünden göç eden bir kişi, doğal olarak ülkede ekonomi ve ticaretin yoğunlaştığı bölgelere göç edecektir. Eğitim amacıyla göç eden

⁶⁴ İnce, "Göç Kuramları ve Suriye Göçü Üzerine Bir Değerlendirme", 2595.

⁶⁵ Munise Aktaş, "Ücret Odaklı Uluslararası İşgücü Hareketliliğinin İşgücü Piyasalarına Etkileri", *TESAM Akademi* 2, sy 2 (29 Temmuz 2015): 199.

⁶⁶ Richard Perruchoud, ed., "Göç Terimleri Sözlüğü", içinde *İç Göç*, çev. Bülent Çiçekli (İsviçre: Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 2009), 27.

⁶⁷ Gordon Marshall, "Sosyoloji Sözlüğü", içinde *İç Göç*, çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürcü (Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2009), 314.

⁶⁸ Celaleddin Çelik, *Şehirleşme ve Din* (Konya: Çizgi Kitabevi, 2002), 178.

⁶⁹ Bartram, V.Poros, ve Monforte, *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*, 192.

kişi, en iyi okulların bulunduğu şehre yönelecektir. Maddi yönden hiçbir sıkıntısı olmayıp, huzurlu bir ortamda yaşamak amacıyla göç eden kişi ise sakin ve doğayla iç içe bir bölgeyi tercih edecektir. Bu örneklerden de anlaşılacağı üzere ülke içi göç eden bireyler hiçbir vatandaşlık hakkından vazgeçmezler. Sadece buldukları bölgenin kendileri açısından olumsuz şartlarından kurtulup daha rahat bir yaşam süreçleri farklı bir bölgeye göç ederler.

1.3.2. Dış Göç

Dış göç, “Bir ülkedeki kimi bireylerin ya da toplumsal kümelerin başka bir ülkeye göç etmeleri” şeklinde tanımlanmaktadır.⁷⁰ Göç eden kişiler tarafından zorunlu veya gönüllü olarak yapılmaktadır. Serbest bir şekilde dış göç gerçekleştiren bireyleri kendi ülkelerinden iten faktörlerin başında artan nüfus baskısı, toprakların parçalanması ve tarımda makineleşme geldiği tespit edilmiştir.⁷¹ Dış göçe ekonomik nedenlerden ötürü tabi olan göçmen işçiler, kazandıkları parayı kendi ülkelerine göndererek az gelişmişlik potansiyelini engellemeye çalışmaktadır.⁷² Ülkeye döviz girmesi açısından dış göçün sadece olumlu etkilerinin olduğu düşünülse bile çarpık düzenin göz önüne serdiği olumsuzluklar ortadadır. Örneğin Birleşik Arap Emirlikleri’nde güncel nüfus 9.5 milyon olmasına rağmen nüfusun yalnızca %15’ini BAE vatandaşları oluşturmaktadır. Geri kalan %85’lik kısım ise birçok farklı ülkeden gelen göçmenleri kapsamaktadır.⁷³ Ülkeye giriş yapan bu göçmenlerin ise neredeyse tamamına yakın bir bölümü işçi kadrosunu oluşturmaktadır. Bu kadronun %6’sını oluşturan Filipinler’de dış göç oranı oldukça fazladır. Ülkedeki çocukların çoğu ya annesinden ya da babasından uzakta büyümek zorundadır. Göç edenler ise oldukça zor şartlar altında çalışmaktadır.⁷⁴ İşçi göçü dahilinde yapılan dış göçlerde her ne kadar gönüllülük esas alınsa da aslında göçmenlerin bu duruma mecbur kaldıkları, üçüncü dünya ülkelerinden Avrupa’ya yapılan göçlerde gözlemlenmektedir. İşçi ithali olarak adlandırılan bu göçler, göç veren ülkenin, ekonomisini daha verimli hale getirmek istemesi, göç alan ülkenin ise fazla

⁷⁰ Özer Ozankaya, “Temel Toplum Bilim Terimleri Sözlüğü”, içinde *Dış Göç* (İstanbul: Cem Yayınevi, 1995), 38.

⁷¹ İsmail Altıntaş, *Dış Göç ve Din* (İstanbul: Dem Yayınları, 2008), 35.

⁷² Nermin Abadan-Unat, *Bitmeyen Göç-Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa* (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006), 53.

⁷³ “Birleşik Arap Emirlikleri”, İnsamer, 11 Haziran 2019, http://insamer.com/tr/birlesik-arap-emirlikleri_1537.html.

⁷⁴ “Kaybettiklerimizi Yeniden Hatırlatan Bir Belde: Moro”, İnsamer, 09 Temmuz 2018, http://insamer.com/tr/kaybettiklerimizi-yeniden-hatirlatan-bir-belde-moro_1519.html.

hammaddesi için çalışacak kişiye ihtiyaç duyması nedeniyle yapılmıştır.⁷⁵ Yani aslında göçmenler, daha iyi bir hayat sürmek amacıyla göç etmekte, bir nevi zorunlu gönüllülük durumu hasıl olmaktadır. Avrupa, Amerika veya petrol zengini ülkelere göç ederek, ülkelerinde bulunmayan iş imkanlarına sahip olacaklarına ve ekonomik olarak ülkelerine katkı sağlayacaklarına inanmaktadırlar. Türkiye’de de bu durum aynı şekilde devam etmiş, özellikle İkinci Dünya Savaşı’nın ardından Avrupa ülkelerine yönelik gerçekleşen işçi göçü bir devlet politikası olarak teşvik edilmiştir.⁷⁶

İkinci Dünya Savaşı’nın ardından ekonomik bakımdan çöküşe uğrayan Avrupa Devletleri, işgücü açıklarını kapatmak için az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere göç almaya başlamışlardır.⁷⁷ Özellikle 1956 Roma Antlaşması ile Avrupa Ortak Pazar ülkeleri tam anlamıyla göç bölgesi haline gelmiş ve çevrelerindeki ülkelere alım yapmaya başlamışlardır.⁷⁸ Türkiye buna 1961 Anayasasındaki “ülkeden serbestçe çıkma ve girme özgürlüğü” kazanarak biraz daha geç dahil olmuştur.⁷⁹ 1960’da yurtdışında çalışan Türk sayısı yalnızca 2700 iken bir yıl sonra bu sayı 6700’e ulaşmıştır. İlk olarak 1 Eylül 1961’de Almanya ile işgücü mübadele anlaşması imzalayan Türkiye, 1964’te Avusturya, Belçika ve Hollanda, 1965’te Fransa ve 1967’de İsveç ile ikili anlaşmalar imzalamıştır.⁸⁰

Teknoloji ve makine endüstrisinin gelişmesiyle birlikte şehirler de büyümüştür. Bu durum ticaret ve iletişim ağlarının da aynı şekilde büyümesine ve göç miktarının geçmişe oranla azalmasına neden olmuştur. Özellikle iletişim ağlarının hızla gelişmesi sebebiyle insanların eskiden gitmek zorunda kaldıkları herhangi bir yere artık yola çıkmaya gerek bile olmadan evinden ulaşmaları mümkün olmuştur. Aynı şekilde ticari ve işgücü amacıyla yapılan seyahatlerin de süresi kısalmış ve yalnızca iş seyahati adı altında yapılır hale gelmiştir.⁸¹

1.3.3. Zorunlu Göç

Göçmenlerin herhangi bir söz sahibi olmadığı, göçe mecbur bırakıldıkları göç çeşididir. Bu durumu, bireylerin zorla göç etmekten başka çarelerinin olmaması olarak

⁷⁵ Abadan-Unat, *Bitmeyen Göç*, 2017, 77.

⁷⁶ Abadan-Unat, *Bitmeyen Göç*, 1.

⁷⁷ Zeynep Aksoy, “Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim” 5, sy 20 (2012): 294.

⁷⁸ Abadan-Unat, *Bitmeyen Göç*, 2017, 79.

⁷⁹ Abadan-Unat, *Bitmeyen Göç*, 80.

⁸⁰ Abadan-Unat, *Bitmeyen Göç*, 84-85.

⁸¹ Robert E. Park, “İnsan Göçü ve Marjinal İnsan”, içinde *Yabancı Bir İlişki Biçimi olarak Ötekilik* (Ankara: Heretik Yayın, 2016), 73, 74.

açıklanmakta ve örnek olarak Nazi kamplarındaki Yahudiler gösterilmektedir.⁸² “Şiddet içeren anlaşmazlıklardan büyük ekonomik zorluklara kadar uzanan farklı koşullardan doğan, kişinin hayatta kalması veya mutluluğuna yönelik olan baskı veya tehdit olgularının sonucu olan göçtür.”⁸³ Burada belirtilen baskı ve tehdit olguları ilk etapta savaşlar olarak akla gelmektedir. Ancak göçün, sadece savaş veya benzeri sebeplerle açıklanamayacak kadar sürekli bir hareket olduğu aşıkardır.⁸⁴ Bireylerin zorunlu göç etmesine sebep olacak farklı unsurların da bulunduğu bilinmektedir. Doğal, çevresel, kimyasal, nükleer felaketler, açlık ya da kalkınma projeleri nedeniyle gerçekleşen hareketler örnek olarak gösterilebilir.⁸⁵ Altıntaş, zorunlu göçe örnek olarak Bosna’daki etnik ve dinsel iç savaşlar sonucunda sivil halkın göçe zorlanmasını göstermiştir.⁸⁶ Yine 2011’de Suriye’de başlayan iç savaş neticesinde can ve mal güvenliği olmayan sivil halk göçe zorlanmış ve Birleşmiş Milletler Göç Raporu’nun 27 Kasım 2019 verilerine göre 3,691,333 milyonu Türkiye’ye göç etmiştir.⁸⁷

Göçe mecbur bırakılan göçmenleri hedef ülkelerin kabul etmesi gerekmektedir. Ancak birçok hedef ülke sığınmacıları kabul etmekte gönülsüz davranmaktadır.⁸⁸ Bu durum günümüzde de karşımıza çıkmaktadır. Suriye iç savaşının ardından Suriyeli göçmenlerin büyük çoğunluğu Türkiye’ye göç etmiş, diğer Avrupa ülkeleri ise sığınmacı kabul etmeye yanaşmamıştır. Bu sebepten birçok insan yasadışı ve ilkel yollarla göçe başvurmuş, tehlikeli yollarda hayatını kaybetmiştir. Örnek olarak gündemde büyük bir yer tutan, cesedi Bodrum’da sahile vuran Aylan bebek ve ailesini göstermek mümkündür. 2 Eylül 2015’te meydana gelen bu faciada 11 kişi can vermiş, 5 kişi ise kaybolmuştur.⁸⁹ Ardından birçok aktivist harekete geçerek insan kaçakçılığına bir son verilmesini istemiştir. Öyle ki, Aylan bebeğin hayatı film haline getirilerek bu

---

⁸²Hıdır Apak, “Suriyeli Göçmenlerin Uyum ve Gelecek Beklentileri: Mardin Örneği” (Yüksek Lisans Tezi, Mardin, Mardin Artuklu Üniversitesi, 2014), 11.

⁸³ Bartram, V.Poros, ve Monforte, *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*, 151.

⁸⁴ Günsu Usanmaz, “Göç, Mülteciler ve STK’lar” (Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009), 55.

⁸⁵ Richard Perruchoud, ed., “Göç Terimleri Sözlüğü”, içinde *Zorla Göç*, çev. Bülent Çiçekli (İsviçre: Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 2009), 69.

⁸⁶ Altıntaş, *Dış Göç ve Din*, 33.

⁸⁷“Situation Syria Regional Refugee Response”, erişim 24 Aralık 2019, https://data2.unhcr.org/en/situations/syria/location/113#_ga=2.191741994.1460432711.1567625561-1098880242.1567625561.

⁸⁸ Bartram, V.Poros, ve Monforte, *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*, 155.

⁸⁹“Bodrumda sahile vuran Suriyeli bebek cesedi ağılattı”, Posta, erişim 26 Aralık 2019, <https://www.posta.com.tr/bodrumda-sahile-vuran-suriyeli-bebek-cesedi-aglatti-299463>.

konudaki tepkiler dile getirilmiştir.⁹⁰ Bu olayın ne ilk ne de son olduğu son yıllarda sadece Akdeniz’de boğularak ölen mülteci sayılarına bakıldığında anlaşılmaktadır; 2014 yılı: 3 bin 279, 2015 yılı: 3 bin 771, 2016 yılı: 3 bin 521, 2017 yılı: 2 bin 993, 2018 yılı: 2 bin 275 olarak sıralanmaktadır.⁹¹

1.3.4. İşçi Göçü

İşçi göçü, “diğer bir ülkede istihdam edilme umuduyla motive edilen göç” olarak tanımlanmaktadır.⁹² İşçi göçünün en belirgin örneklerini Avrupa’da görmemiz mümkündür. İkinci Dünya Savaşı sonrası kalkınma sürecine giren Batı Avrupa ülkeleri işgücü açığını karşılamak üzere görece daha az gelişmiş komşu ülkelere yönelmişlerdir. Aralarında en fazla göç alan ülke olan Almanya, 1955 ile 1968 yılları arasında sekiz ülke ile işgücü alımı anlaşması imzalamıştır. Türkiye’de bu ülkelerden biri olup 30 Ekim 1961’de ilk göçmenlerini göndermiştir. İlk olarak 2700 işçi Almanya’ya gitmiş, 1963’de toplam sayıları 27.500 iken 1970’de 249.400’e yükselmiştir. Bu kadar kısa zamanda böyle bir artış olması Türkiye’deki işsizlik, yoksulluk gibi itici faktörler karşısında Almanya veya diğer Avrupa ülkelerindeki çekici faktörlerin ağır bastığını göstermektedir.⁹³

Genel itibariyle geri dönme niyetiyle yapılan bu göçlerde ikamet edilen yere geçici gözüyle bakıldığı için göçmen buraya alışmak ve uyum sağlamak istememektedir. Göçmen işçiler başlangıçta yeterli birikimi yaptıktan sonra ülkelerine döneceklerine inanmaktadırlar. Ancak bu her zaman mümkün olmayabilir. Zira işçilerin birçoğu birikimlerini, hesap ettikleri süreden daha yavaş bir şekilde yaparlar.⁹⁴ Almanya’ya 1961 – 1997 tarihleri arasında 23.1 milyon yabancı devlet vatandaşı göç etmiş bunlardan 17 milyonu ülkelere geri dönmüştür.⁹⁵

⁹⁰ “İşte ‘Aylan Bebek’ filminin fragmanı! videosunu izle | Sabah TV”, erişim 26 Aralık 2019, <https://www.sabah.com.tr/webtv/kultursanat/iste-aylan-bebek-filminin-fragmani>.

⁹¹ Ahmet Selman Özdemir, “Son Yıllarda Akdeniz’de Ölen Göçmen Sayısı – Mülteciler Derneği”, erişim 26 Aralık 2019, <https://mülteciler.org.tr/son-yillarda-akdenizde-olen-gocmen-sayisi/>.

⁹² Bartram, V.Poros, ve Monforte, *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*, 197.

⁹³ Erkan Perşembe, *Almanya’da Türk Kimliği Din ve Entegrasyon* (Ankara: Araştırma Yayınları, 2005), 63.

⁹⁴ Bartram, V.Poros, ve Monforte, *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*, 198.

⁹⁵ Perşembe, *Almanya’da Türk Kimliği*, 67.

1.3.5. Beyin Göçü

Beyin göçü; “eğitim görmüş ve yetenekli kişilerin çatışma ya da fırsat azlığı gibi nedenler yüzünden menşe ülkeden üçüncü bir ülkeye göçü” olarak tanımlanmaktadır.⁹⁶ Gelişmekte olan ülkeler açısından beyin göçü iyi eğitilmiş insanların kaybı olarak tanımlanırken, gelişmiş ülkeler açısından iyi eğitilmiş insanları göç yoluyla kazanmaya beyin kazanımı adı verilmektedir. Beyin dolaşımı ise iyi eğitilmiş insanların iki ülke arasında yaptıkları akımdır.⁹⁷ Beyin göçü, göçmenlerin kendi ülkelerinde birtakım sıkıntılar yaşaması neticesinde meydana gelmektedir. Bunlar; düşük maaş, imkan eksikliği, ekonomik güvensizlik, zayıf bilimsel ve teknolojik altyapı, politik çabaların ve genel istikrarsızlık olarak sıralanmaktadır. Bütün bu sayılan olumsuzluklar, iyi eğitilmiş kişilerin çevresine uyum sağlama sorunu yaşamasına neden olmaktadır. Ayrıca iş imkanının kısıtlı olması, işsizlik oranının artışı gibi etkenler de beyin göçü istatistiklerini arttırmaktadır.⁹⁸

1.4. GÖÇ VE GÖÇMENLİK İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

Göçmen (Migrant):

Sözlükte, kendi ülkesinden ayrılarak yerleşmek için başka ülkeye giden (kimse, aile veya topluluk), muhacir olarak tanımlanmaktadır.⁹⁹ Bireylerin, “kişisel rahatlık” amacıyla hür iradesiyle göç ettiği durumlar olarak ifade edilen göçmen, kişi ve aile fertlerinin hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendileri veya ailelerinin gelecek beklentilerini arttırmak için başka bir ülke veya bölgeye göç etme durumlarını kapsamaktadır.¹⁰⁰

Düzensiz Göçmen: Yasadışı yollarla bir ülkeye giriş yapan, giriş şartlarını ihlal eden veya bulunduğu ülkede vize tarihinin sona ermesiyle her türlü hukuki statüden yoksun olan kişidir.

⁹⁶ Richard Perruchoud, ed., “Göç Terimleri Sözlüğü”, içinde *Beyin Göçü*, çev. Bülent Çiçekli (İsviçre: Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 2009), 5.

⁹⁷ Bartram, V.Poros, ve Monforte, *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*, 55.

⁹⁸ Bartram, V.Poros, ve Monforte, 57.

⁹⁹ “Türk Dil Kurumu | Sözlük”, erişim 23 Mart 2020, <https://sozluk.gov.tr/>.

¹⁰⁰ Richard Perruchoud, ed., “Göç Terimleri Sözlüğü”, içinde *Göçmen*, çev. Bülent Çiçekli (İsviçre: Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 2009), 22.

Ekonomik Göçmen: Ekonomik açıdan yaşam standartlarını arttırmak için bu şartlara uygun bir ülkeye göç eden kişidir. Bu terimin kullanım amacı zulümden kaçan mültecilerle göçmenleri birbirinden ayırmaktır.¹⁰¹

Sığınmacı (Asylum Seeker):

Göç Terimleri Sözlüğünde sığınmacı; ilgili ulusal veya uluslararası belgeler çerçevesinde bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyip de mültecilik statüsü ile ilgili başvurusunun sonucunu bekleyen kişiler olarak tanımlanmaktadır. Eğer başvuruları olumsuz olursa bu kişiler ülkeyi terk etmek zorundadır ve gerektiğinde sınır dışı edilebilirler.¹⁰² Mülteci statüsü sadece Avrupa'dan gelen göçmenlerin alabileceği bir statü olduğu için Avrupa dışından gelen göçmenlere sığınmacı statüsü verilmektedir.¹⁰³ TBMM Göç ve Uyum Raporunda sığınmacı ve mülteci kavramlarının çok fazla karıştırıldığı, özellikle Suriyelilerin yoğun olduğu günümüzde “Suriyeli mülteciler” ve “Suriyeli sığınmacılar” şeklinde iki yönlü bir anlam karmaşası olduğu belirtilmiştir. Türkiye’de bulunan Suriyelilerin mülteci kapsamına girmediği ve sığınmacı olarak nitelendirilmesi gerektiğine değinilmiştir.¹⁰⁴

Mülteci:

Savaş, işkence, can ve mal güvensizliği gibi nedenlerden ötürü ülkelerini terk etmek zorunda kalıp uluslararası koruma talebinde bulunan göçmenlere verilen isimdir.¹⁰⁵ Dünyada her 1 dakikada 20 kişi zorla yerinden edilmektedir. Bu yerinden edilen yani en çok mülteci veren üç ülke sırasıyla Suriye, Afganistan ve Güney Sudan, en çok mülteci barındıran ülke ise Türkiye olup, sırasıyla Pakistan, Lübnan, İran, Uganda ve Etiyopya takip etmektedir.¹⁰⁶ Türkiye, sadece Avrupa ülkelerinden gelen “mülteci” tanımına uyan kişilere mültecilik statüsü verdiği için 2013 tarihinde Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda mültecilik tanımı şu şekilde yapılmıştır:

Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku

¹⁰¹ Adıgüzel, *Göç Sosyolojisi*, 5.

¹⁰² Richard Perruchoud, ed., “Göç Terimleri Sözlüğü”, içinde *Sığınmacılar*, çev. Bülent Çiçekli (İsviçre: Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 2009), 49.

¹⁰³ Cansu Abacı-Yıldız, “Suriye Kaynaklı Göç Ekseninde Türk Göç Mevzuatının Tarihsel Açından Yeniden Değerlendirilmesi”, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 19, sy 43 (25 Haziran 2019): 247.

¹⁰⁴ TBMM, “Göç ve Uyum Raporu”, 2018, 16.

¹⁰⁵ Bartram, V.Poros, ve Monforte, *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*, 229.

¹⁰⁶ M. Murat Erdoğan, *Suriyeliler Barometresi: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi*, 1. baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi yayınları Araştırma, 625 12 (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2018), 7.

nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir.”¹⁰⁷

Şartlı Mülteci:

Türkiye, mülteci kavramı açısından coğrafi bir kısıtlama benimsediğinden dolayı ‘şartlı mülteci’ diye bir kavram mevzuata yerleştirilmiştir. Bu bağlamda şartlı mülteci şu şekilde tanımlanmıştır:

Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir.¹⁰⁸

Geçici Koruma:

Türkiye mülteci kavramına coğrafi kısıtlamalar getirdiği için Avrupa devletleri dışından ve kitlesel olarak göç eden bireyler için yeni maddeler eklenmiştir. Bunlardan biri de geçici korumadır. Suriye vatandaşları da geçici koruma kapsamına girmektedir.

Tanımı YUKK 91. Maddede şu şekilde yapılmaktadır:

1. Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.¹⁰⁹
2. Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.¹¹⁰

İkincil Koruma:

Avrupa vatandaşı veya Suriye vatandaşı olmayıp mülteci ve şartlı mülteci kapsamına girmeyen kişilere ülkelerine döndüklerinde birtakım tehditlerle karşılaşacakları gerekçesiyle verilen statüdür. Kanunda şu şekilde açıklanmıştır;

Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;

- a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,
- b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,

¹⁰⁷ Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK), *Resmi Gazete* 28615 (11 Nisan 2013), Kanun No. 6458, md. 61/1.

¹⁰⁸ YUKK, md. 62/1.

¹⁰⁹ YUKK, md. 91/1.

¹¹⁰ YUKK, md. 91/2.

c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir.¹¹¹

Kültürleşme:

Sosyal bilimde kültür, “insan toplumunda biyolojik olarak değil, toplumsal araçlarla aktarılıp iletilen her şeyi anlatmak”¹¹² için kullanılır. Yani, insanlık tarihinden bu yana toplulukların adet, örf, gelenek-görenek, davranış ve inançların tamamı anlamına gelmektedir.¹¹³ Bir toplumda bulunan bireylerin ortak inanışları, yaşam tarzı ve yansıtılan hayatın tamamı kültür kavramı içerisine girmektedir. Kültürleşme ise farklı grupların bir araya geldiklerinde birbirlerinden etkilendikleri değişim sürecidir.¹¹⁴ Bu değişim süreci tek yönlü olmadığı için kültürleşme adını almıştır. Zira iki farklı grup birbirleriyle etkileşim kurduğunda değişim, iki tarafta da hissedilmektedir. Yeni göçmenler, eski göçmenlere göre eğitim, dil, vs. açısından daha ileri noktalarda oldukları için kültürleşme düzeyleri asimilasyona evrilmeyecektir.¹¹⁵ Çünkü göç edilen mekana -tamamen olmasa da- belirtilen özelliklerinden ötürü uyum sağlaması daha olasıdır. Herhangi bir göçmen gittiği ülkenin diline, kültürel özelliklerine yabancı olduğu takdirde kendisini tamamen farklı bir dünyada hissedecektir. Burada aslında iki tür sorun karşımıza çıkmaktadır. Göçmen ya ortama hiçbir şekilde adapte olamayıp kendini sürekli yabancı olarak hisseder, ya da bu yeni ortamın etkisiyle ana vatanını, kültürünü ve dilini arka plana atıp asimilasyon aşamasına geçer. Kültürleşme aslında bu iki sorunun arasında kalan çizgide kendini göstermektedir. Göçmenin, asimile olmadan ve kendini tamamen yabancı hissetmeden bulunduğu ortamın kültüründen bir şeyler alıp kendi kültürünün başat faktörlerini yeni çevresine aktarmasıdır. Yani aslında kültürleşme bir nevi asimilasyonu engellemektedir.

Kültürleşmenin meydana gelmesi için göçmen ile ev sahipleri arasında bir ilişki bulunması gerekmektedir. Bu ilişki, iki tarafın da farklı kültürel özelliklere maruz kalarak çevreye uyum sağlaması açısından oldukça önemlidir. Ancak bu durum yalnızca olumlu ilişkilerde geçerlidir. İki grubun birbiriyle olumsuz bir ilişki kurması

---

¹¹¹ YUKK, md. 63/1.

¹¹² Gordon Marshall, “Sosyoloji Sözlüğü”, içinde *Kültür*, çev. Osman Akinhay ve Derya Kömürcü (Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2009), 442.

¹¹³ Demir ve Acar, “Sosyal Bilimler Sözlüğü”, 143.

¹¹⁴ Bartram, V.Poros, ve Monforte, *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*, 23.

¹¹⁵ Bartram, V.Poros, ve Monforte, 26.

kültürleşme açısından sağlıklı bir sonuç doğurmayacaktır. Bilakis kişi veya kişiler bu durumda karşıt kültürden nefret eder hale gelecek, bu nefreti de etrafına yansıtacaktır. Böyle bir durumda toplumda ayrışmalar meydana gelecektir. Bu ayrışmalar sonucunda göçmenler getto tarzı bir yaşam biçimine yönelecektir.¹¹⁶ Getto, yerlilerden uzakta, göçmenin kendisi gibi göçmenlerle beraber kaldığı kasaba tarzı yerleşim yeri olarak açıklanmakta olup, şehrin içerisinde etnik ve kültürel özellikler bakımından ayrı tutulan bölgeleri ifade etmekte, buralarda etnik grupları aynı olan kişiler yaşamaktadır.¹¹⁷ Almanya örneğinde özellikle göçmen işçilerin yoğunlaştığı, kent merkezinden uzak alanları kapsamaktadır.

F.Almanya’da Türk gettosu olarak da adlandırılan karşıt kültür alanları, daha çok işçilerin toplu olarak yoğunlaştıkları kent merkezlerinin dışında, hakim kültürün hoşgörü alanları dışına taşmış bir yapıyı ortaya koyar. Gettolarda aynı dili konuşan, aynı kültür ve değerler sistemini paylaşan Türkler, kendilerine ait cami, dernek ve diğer kuruluşlarıyla adeta bir kültür adacığı meydana getirmişlerdir. Ancak Avrupa’da getto ortamlarında yaşamının tercih edilmesi, özellikle kırsal kesimlerden gelen Türkler arasında daha yaygındır.¹¹⁸

Kültürleşme sorunu yaşayan en önemli kesim ikinci nesildir. Göçmenlerin yeni vatanlarında dünyaya getirdikleri çocuklar iki farklı kültürün etkisinde kaldıkları için birtakım zorluklara maruz kalarak karakterlerini oluşturmaktadırlar. Alejandro Portes bu kavrama farklı tanımlamalar getirmiştir. Bu tanımlamalardan “Uyuşan Kültürleşme” göç eden ebeveyn ve çocuklarının yeni dil, kültür ve geleneklere hakim olmalarını, “Seçici Kültürleşme” ebeveyn ve çocukların toplumun kültürüne, diline aşına olup bir yandan da kendi kültürlerini koruduklarını, “Uyumsuz Kültür Etkileşimi” ise ikinci nesil çocukların kendi kültürlerini reddettikleri veya ailelerinden daha çabuk yeni kültüre uyum sağladıklarını tanımlamaktadır.¹¹⁹

Diaspora:

Sözlük anlamı sürgün, dışlanma ve dağılma olan diaspora, genel olarak farklı topraklara dağıtılmış olan göçmen topluluklarını, özelde ise Yahudi göçlerini ifade etmektedir.¹²⁰ “Kendi geleneksel etnik yurtlarını bırakıp dünyanın diğer taraflarına

¹¹⁶ Perşembe, *Almanya’da Türk Kimliği*, 78.

¹¹⁷ Mehmet Ali Kirman, “Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü”, içinde *Getto* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2011), 126.

¹¹⁸ Perşembe, *Almanya’da Türk Kimliği*, 79.

¹¹⁹ Bartram, V.Poros, ve Monforte, *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*, 26.

¹²⁰ Mehmet Ali Kirman, “Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü”, içinde *Diyaspora* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2011), 86.

dağılan halklar ya da etnik nüfuslar”¹²¹ şeklinde de tanımlanan diaspora kavramı, önceden sadece Yahudiler için kullanılırken anlamsal çerçevesi genişlemiş ve farklı milletler için de kullanılmaya başlamıştır.¹²²

Herhangi bir etnik ya da dini grubun diaspora olduğunu söylemenin üç temel şartı olduğunu belirten Abadan Unat, bu şartların; kimlik bilinci, örgüt ve anayurtla anlamlı temaslar olduğunu ifade etmektedir. Aynı zamanda diasporaları göçmen ve sığınmacılardan ayıran bir özellik de diasporanın bir üyesi olmanın iradi bir tercih olmasıdır. Bu iradi tercih neticesinde diasporalar, yaşadıkları ülkelerde özerklik sağlamaya çalışmaktadırlar.¹²³

Asimilasyon:

Azınlıkta olan etnik veya sosyal bir grubun diğer bir grupta uyumlu hale gelmesi olarak tanımlanan asimilasyon kavramı aslında uyumdan daha fazlasını ifade etmektedir. “Dil, gelenek, değer ve davranışlarda ya da temel hayati çıkarılarda ve aidiyet duygusunda değişiklik olması anlamına gelir. Asimilasyon kültürel uyumdan daha ileri giden bir durumdur.”¹²⁴ Göç eden kişilerin, geçmiş benliklerinden tamamen kopmaları, bir nevi yeni bir kimliğe bürünmeleridir. Bazı durumlarda bir kişinin veya milletin asimile olması oldukça zordur. Örneğin siyahi bir birey, tamamı beyazlardan oluşan bir topluma göç ettiğinde karşısına bir takım zorlu durumlar çıkacaktır. Davranış, giyim tarzı, kültürel faaliyetleriyle her ne kadar topluma adapte olmuş olsun, siyahinin o topluma ait olmadığı ilk bakışta anlaşılacaktır. Park, bu duruma örnek olarak Japonları vermiş, bunu da şu şekilde belirtmiştir;

Japon, kendi niteliklerinde ayırt edici bir ırksal alamet-i farika taşır, deyim yerindeyse onu sınıflandıran ırksal bir üniforma giyer. O, örneğin bir İrlandalı için ya da daha küçük boyutta diğer göçmen ırklarının bazıları için olduğu gibi, nüfusun kozmopolit kitlesi içinde kaybolabilecek bir birey haline gelemez. Japon, tıpkı siyahi gibi, bizim aramızda bir soyutlama, bir sembol, hatta sadece kendi ırkının değil Doğu'nun ve bazen de “sarı tehlike” olarak bildiğimiz belirsiz, iyi tanımlanmamış o tehdidin sembolü olarak kalmaya mahkumdur.¹²⁵

Ancak bazı sebeplerle azınlık halk çok kolay bir şekilde asimile olmaktadır. Bunlardan birisi göçmenin, öz kimliğine uzak olması ve kimlik bunalımı yaşamamasıdır. Kimi zaman asimilasyon yerel halkın zoruyla meydana gelmektedir. Kipling'in de

¹²¹ Richard Perruchoud, ed., “Göç Terimleri Sözlüğü”, içinde *Diaspora*, çev. Bülent Çiçekli (İsviçre: Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 2009), 12.

¹²² Usanmaz, “Göç, Mülteciler ve STK'lar”, 62.

¹²³ Abadan-Unat, *Bitmeyen Göç*, 293,294.

¹²⁴ Richard Perruchoud, ed., “Göç Terimleri Sözlüğü”, içinde *Asimilasyon*, çev. Bülent Çiçekli (İsviçre: Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 2009), 3.

¹²⁵ Park, “İnsan Göçü ve Marjinal İnsan”, 79.

dediği gibi, “Asimilasyon, evrensel değerler adına, aşağı milletlere bazı şeyleri kabul ettirmek, empoze etmektir.”¹²⁶ Burada aşağı milletlerden kastın, sosyo-ekonomik, medeniyet veya nüfus bakımından daha düşük seviyede görülen göçmenler olduğu aşikardır. Ancak bir topluma aşına olmadıkları şeyleri zorla empoze etmek hiç de insancıl bir davranış değildir.

Entegrasyon:

Bir bütün halinde hareket etme kabiliyet ve potansiyeline sahip birimlerin, birlikte geliştirdikleri dayanışma süreci olarak tanımlanan entegrasyonun temel amacı birlikte yaşama hukukudur.¹²⁷ Bir toplum içerisinde, birbirinden farklı tutum ve davranışlara sahip bireylerin bulunması kaçınılmazdır. Bu farklılıklar her zaman davranışta değil, kişilerin inancı, ırkı, dış görünüşü, giyim-kuşam ve kültürel yapılarında da mevcut olmaktadır. Entegrasyonda önemli olan, bu bireylerin birbirleriyle uyum içerisinde yaşamaları, her türlü farklılığa rağmen birbirlerini oldukları gibi kabullenmeleridir. Göç hususunda entegrasyon; “göçmenlerin hem birey hem de grup olarak toplumun bir parçası kabul edildiği süreç” olarak tanımlanmakta ve göçmenlerin de yeni vatanlarında bir birey olarak yaşamaları gerektiği vurgulanmaktadır.¹²⁸ Entegrasyon iki taraflı bir süreç olup hem yerli halkın göçmene hem de göçmenin yerli halka uyumunu ifade etmektedir. Uyum sağlamak için her iki tarafın da çaba göstermesi, üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirmesi gerekmektedir. Sadece göçmen, ev sahiplerinin kültürüne uyum sağlarsa bu tek taraflı bir süreç olması hasebiyle asimilasyona evrilmesi de zor olmayacaktır. Göçmenlerin topluma entegre olmadığı durumlarda belli başlı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu sorunlar; toplumdan izole olma, gettolaşma, sosyal gerçekliğin dışında kalma, radikalleşme, sosyal gerilimler, toplumsal barışın tehdidi olarak sıralanabilir.¹²⁹

Perşembe, entegrasyon kavramını, göçmenin göç edilen ülkeye uyum sağlaması anlamında kullanılmaktadır. Bu uyum sürecinin farklı aşamaları gözlemlenmektedir. Bunlardan en önemlisi de toplumsal yaşayış ve yeni ülkenin kurallarına uyum sağlamaktır.¹³⁰ Çünkü göçmen, ev sahiplerinin yaşam tarzlarını ve kurallarını tam olarak benimsemese bile uyum sağlamak zorundadır. Aksi takdirde toplumsal dışlanmaya

¹²⁶ Perşembe, *Almanya'da Türk Kimliği*, 47.

¹²⁷ Perşembe, *Almanya'da Türk Kimliği*, 46.

¹²⁸ Richard Perruchoud, ed., “Göç Terimleri Sözlüğü”, içinde *Entegrasyon*, çev. Bülent Çiçekli (İsviçre: Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 2009), 17.

¹²⁹ Coşkun Taştan, *Sosyal Entegrasyon Rehberi* (Ankara: HAK-İŞ Konfederasyonu, 2017), 21.

¹³⁰ Perşembe, *Almanya'da Türk Kimliği*, 46.

maruz kalması kaçınılmazdır. Göçmen de zaten göç etmeden önce bu durumu göz önüne almalı, gideceği ülkenin kurallarını, kültürünü ve kendine özgü yaşam tarzını öğrenmelidir. Entegrasyon kavramı kimi zaman asimilasyon ile ilişkilendirilse bile Perşembe'nin tabiriyle entegrasyon "kendi varlığını koruyarak çoğulcu bir toplum deneyimine başarıyla katılmak" demektir. Entegrasyondaki temel nokta azınlık bir grubun kendi kültürel özelliklerini koruyarak yeni toplumun işleyişine ayak uydurmasıdır.¹³¹ Asimilasyonda ise göçmen toplumun kendi kültürel özelliklerini korumama veya koruyamama durumu vardır. İki kavram bu noktada ayrılmaktadır. Toplumla entegre olmuş göçmenler kendi kültürel öğelerini gruplarıyla bir arada buldukları zaman ortaya çıkarmaktadırlar. Bir grup olarak değil de birey olarak göç etmiş olsalar bile evlerinde yaşam tarzlarını açığa çıkarmaktadırlar. Toplumun içine girdikleri zaman ise ev sahipleri karşısında herhangi bir yabancılaşma duygusu hissetmezler. Bartram, Poros ve Monforte'nin anlatımıyla, "entegrasyon, göçmenlerin yerli bireylere özellikle kültürel açıdan çok benzer (asimilasyon) hale gelmemesi" tanımının, entegrasyon ve asimilasyon arasındaki ayrıma işaret ettiğini belirtmektedir.¹³²

Entegrasyon temelde ekonomik entegrasyon, sosyal entegrasyon ve siyasal entegrasyon olmak üzere üçe ayrılmaktadır.¹³³ Ekonomik entegrasyon, göçmenlerin yerli halk ile aynı seviyede işgücü piyasasına katılmaları ve halkın beğenmediği işlerde değil de kendi yetenekleri doğrultusundaki işlerde çalışmalarıdır. Politik alanda entegrasyon ise bireyin siyasal konularda yerlilerle eşit olanaklara sahip olmasıdır. Oy verme, seçim kampanyaları gibi hususlar da bu eşitliği kapsamaktadır.¹³⁴ Birçok etnik grubun aynı siyasal sistem içerisinde bir arada bulunması bazı sıkıntıları da beraberinde getirmektedir. Entegrasyon bu sıkıntıları önlemek amacıyla alınan tedbirlerden biridir. Devletler sosyal bir sistem olarak kabul edilirse toplumun bütünleşmesi de bu sosyal sistemin ayakta kalabilmesi için sistemi oluşturan unsurların birbirine uyması gerekmektedir. Bu uyum süreci de "ulusal entegrasyon" olarak tanımlanmaktadır. Weiner, entegrasyonun farklı anlamlarını; ulusal entegrasyon, coğrafi entegrasyon, değer entegrasyonu, halk entegrasyonu ve entegrasyonel davranış olmak üzere beş gruba ayırmaktadır. Ulusal entegrasyon bireylerin etnik, kültürel ve sosyal kimliklerine

---

¹³¹ Perşembe, *Almanya'da Türk Kimliği*, 46.

¹³² Bartram, V.Poros, ve Monforte, *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*, 182.

¹³³ Merve İrem Yapıcı, "Uluslararası İlişkiler Disiplininde Entegrasyon Teorilerinin Yeri ve Etkinliği", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 9, sy 3 (2007): 133.

¹³⁴ Bartram, V.Poros, ve Monforte, *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*, 183.

bakılmaksızın hepsini aynı çatı altında toplamayı ifade eder.¹³⁵ Sosyal entegrasyon ise halkın entegrasyonu ve elit kesimin entegrasyonu olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu entegrasyon karşılıklı bağımlılık ve sorumluluğun zorunlu olmadığı kişisel iletişim ya da mübadeleleri içermektedir.¹³⁶

İslamofobi:

İrktan ziyade din ve kültür açısından Müslümanlara yönelik nefret ve ayrımcılık duygularını ifade etmektedir.¹³⁷ İslâm'a karşı kin, nefret ve düşmanlık besleme, Müslümanlardan nefret etme şeklinde bir korku olarak tanımlanmaktadır. Özellikle Batı dünyasında karşılaşılan İslamofobinin tanımlarına bakıldığı zaman sırasıyla önyargı, ayrımcılık, dışlanma ve şiddet kavramlarının geldiği görülmektedir.¹³⁸ Sırasıyla vermemizdeki kasıt, tüm Müslümanlara karşı öncelikle büyük bir önyargı olduğu görülmektedir. Karşısındakine bu şekilde bakan birey, onu çevresindeki insanlardan ayıracak ve kendinden görmeyip dışlayacaktır. Bu olumsuz davranışlar neticesinde şiddet ortamının doğması da kaçınılmazdır. Irkçılık ve yabancı düşmanlığı ise islamofobinin mihenk taşı oluşturmaktadır.

İlk olarak 1990'lı yıllarda kullanılmaya başlayan İslamofobi kelimesi, 1997'de dönemin İngiltere İçişleri Bakanı Jack Straw tarafından başlatılan 'İslamofobi: Hepimiz İçin Bir Tehdit' başlıklı Runneymede Raporunda detaylıca açıklanmıştır.

Bu rapor, İslamofobiyi "İslam'a ve Müslümanlara karşı, Müslümanlara olumsuz ve aşağılayıcı kalıplaşmış düşünce ve inançlar ima ve atfeden bir dizi kapalı görüşler tarafından işlenmiş iğrenme, nefret ve düşmanlık" olarak tanımlamıştır. Rapor, İslamofobinin "Müslümanlara karşı dışlama ve ayrımcılıkla sonuçlanan temelsiz bir iğrenme ve hoşlanmama içeren bir dünya görüşüne" dayanmakta olduğunu eklemiştir.¹³⁹

İslamofobi kavramının, 11 Eylül olayları ile birlikte ortaya çıktığı düşünülse de, Müslüman-Batı arasındaki problemlili ilişki 11 Eylül'ün çok daha geçmişine dayanmaktadır.¹⁴⁰ Kavramın isimleşmeden önceki geçmişine baktığımızda Haçlı seferlerine kadar gittiği görülmektedir. Bunun en bariz örneği, 11 Eylül saldırıları

¹³⁵ Muhittin Tataroğlu, "Siyasi Entegrasyon ve Etnik Milliyetçilik", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sy 8 (2004): 216,217.

¹³⁶ Yapıcı, "Uluslararası İlişkiler Disiplininde Entegrasyon Teorilerinin Yeri ve Etkinliği", 134.

¹³⁷ Canatan, "Avrupa Toplumlarının Göç Algıları ve Tutumları", 319.

¹³⁸ Mehmet Ali Kirman, "Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü", içinde *İslamofobi* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2011), 166.

¹³⁹ İbrahim Kalın, "İslamofobi ve Çokkültürlülüğün Sınırları", içinde *Bir Korku ve Nefret Söylemi Olarak İslamofobi*, ed. İbrahim Kalın ve John L. Esposito, çev. İsmail Eriş (İstanbul: İnsan Yayınları, 2018), 44.

¹⁴⁰ Kalın, "İslamofobi ve Çokkültürlülüğün Sınırları", 39.

sonrası dönemin ABD Başkanı George W. Bush'un şu sözleri olmuştur; "Terörizme karşı bu Haçlı Seferi, bu savaş zaman alacaktır. Amerikalılar sabırlı olmalıdır"¹⁴¹

Yabancı Düşmanlığı (Zenofobi):

İçerisinde bulunulan topluluğa, topluma veya ulusal kimliğe yabancı olan ve dışarıdan geldiği düşünülen kişilere karşı reddetme, dışlama ve kötüleyici tavırlar, önyargılar ve davranışlar olarak tanımlanmaktadır.¹⁴² Yunanca anlamı olan "xenophobia" yabancından korkma anlamına gelse de bu durum korku değil genellikle nefret olmaktadır. Zenofobi kavramı gruba yabancı olan öteki ile meydana gelirken ırkçılık, kişinin fiziksel özellikleri nedeniyle farklı olması nedeniyle yapılan ayrımcılığı ifade eder. Bu iki kavramı birbirinden ayıran temel nokta bu husustur.¹⁴³ Zenofobi karşımıza sadece bir tutum olarak değil davranış olarak da çıkmaktadır. Göçmenlere yapılan ayrımcılık, dışlama, onları belli haklardan mahrum bırakma gibi hususların yanında sözlü veya fiziki şiddet olarak da yabancı düşmanlarının hareketlerine yansıdığı görülmektedir.¹⁴⁴

Zenofobiye maruz kalan göçmenlerin içinde buldukları topluma entegre olmaları oldukça zordur. Bu kişiler kendilerini çevrelerinden izole ederek getto tarzı bir hayat sürmektedir. Zenofobik davranışlara sahip bireylerde ise korku, tikslenme, nefret, düşmanlık gibi belirgin özellikler mevcuttur. Bu hisleri karşısındakilere yansıtan bu bireyler hem kendilerini hem de karşı tarafı olumsuz yönde etkilemektedir.¹⁴⁵ Avrupa'nın sığınma arayan mültecilere gösterdiği tutumlar bu davranışlara örnektir. Göçmenler; ölümcül hastalık taşıdığı, terörist oldukları, Avrupa'dan faydalanmaya ya da İslamlaştırmaya çalıştıkları düşünülebilir suçlanmaktadır. Bu nefret suçunun bir diğer örneği de Texas eyaletinin Tarım müdürü Sid Miller tarafından açıkça ortaya konmuştur. Miller, sosyal medyada yaptığı bir paylaşımında Suriyeli mültecilerle

¹⁴¹"Bush'tan 'Haçlı seferi' yakıştırması", erişim 07 Ocak 2020, <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/bushtan-hacl-seferi-yakistirmasi-16285>.

¹⁴² Richard Perruchoud, ed., "Göç Terimleri Sözlüğü", içinde *Yabancı Düşmanlığı (Xenophobia)*, çev. Bülent Çiçekli (İsviçre: Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 2009), 64.

¹⁴³ Emine Özmete, Halime Yıldırım, ve Serdarhan Duru, "Yabancı Düşmanlığı (Zenofobi) Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 18 (26 Ekim 2018): 193, <https://doi.org/10.21560/spcd.v18i39974.451063>.

¹⁴⁴ Özmete, Yıldırım, ve Duru, "Yabancı Düşmanlığı (Zenofobi) Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarlanması", 195.

¹⁴⁵ Feyza Şule Güngör, "Zenofobi ve Öteki'nin Dikeni" (I. Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimleri Kongresi, Ankara: Gazi Üniversitesi Matbaası, 2017), 212.

çingiraklı yılanları karşılaştırarak “Bu yılanların hangisi ısırılmaz?” diye bir soru yönelterek nefretinin boyutunu gözler önüne sermiştir.¹⁴⁶

1.5. GÖÇMENLİK SORUNLARI

1.5.1. Göçmenler Açısından Sorunlar

Göç, hem göç veren hem de göç alan ülkedeki toplumsal yapıyı derinden etkilemektedir.¹⁴⁷ Ancak -olumlu veya olumsuz- en fazla etkilenen kesim göçmenlerdir. Vatanlarını, ailelerini, mallarını ve daha birçok şeyi geride bırakıp çıkılan uzun bir yolculuğun ardından daha önce hiç tanımadıkları bir ortamda yaşamak üzere bulunan göçmenler birtakım sorunlar yaşamaktadır. Bunların başında da uyum sorunu gelmektedir. Dil, din, kültür ve yaşam tarzı açısından tamamen farklı bir ülkeye göç edildiği zaman kişilerde korkuyla karışık yabancılaşma duygusu ortaya çıkmaktadır. Bilhassa birey, farklı dine mensup bir toplumun oluşturduğu ülkeye göç ettiğinde bu yabancılaşma hissi daha da artmaktadır. Perşembe'nin anlatımıyla, “Dinlerin ve geleneksel unsurların tepkisel anlamda kendilerini ifade edebileceği dikkate alınca, dinler modern toplumun çok kültürlü yapısında entegrasyon açısından sorunlu hale gelebilmektedir.”¹⁴⁸ Uyum probleminin yanı sıra göçmenlerin yaşamış oldukları bir diğer sorun ise ırkçılıktır. Göç alan her ülkede bulunan ırkçılık, egemen grubun azınlık gruba karşı dışlama ve ayrımcılık yapması ile ortaya çıkmaktadır. Bu durum kimi zaman kanun ve politikalarda da görülmektedir.¹⁴⁹ Almanya'daki Müslüman nüfusuna bakıldığında 1960 sonrası yapılan yoğun işçi göçüyle birlikte artmıştır. Bu artışı en fazla etkileyenler ise Türkler olmuştur.¹⁵⁰ 2017 itibarıyla Almanya'da yaşayan göçmen kökenli vatandaşların sayısı 19 milyon 258 bin iken, Türkler 2,8 milyon ile göçmen kökenliler arasında ilk sırada yer almaktadır.¹⁵¹ Avrupa toplumlarında anti-Müslüman bir ırkçılık mevcut olduğundan Anadolu gibi muhafazakar bir yerden Almanya'ya göç eden kişilerin çok fazla problemle karşılaştıkları bilinmektedir. Perşembe, bu problemlerin en önde geleninin toplumsal kabullenme olduğunu şu şekilde dile

¹⁴⁶ Zygmunt Bauman, *Kapımızdaki Yabancılar*, çev. Emre Barca (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2019), 71.

¹⁴⁷ Adıgüzel, *Göç Sosyolojisi*, 2.

¹⁴⁸ Perşembe, *Almanya'da Türk Kimliği*, 52.

¹⁴⁹ Castles ve Miller, *Göçler Çağı*, 48.

¹⁵⁰ Perşembe, *Almanya'da Türk Kimliği*, 59.

¹⁵¹ “Almanya | Nüfusun Dörtte Biri Göçmen Kökenli, İlk Sırada Türkler Var”, Perspektif, 02 Ağustos 2018, <https://perspektif.eu/2018/08/02/almanya-nufusun-dortte-biri-gocmen-kokenli-ilk-sirada-turkler-var/>.

getirmiştir: “F.Almanya’da, başka bir dünyaya ait, Avrupa dışı kültüre sahip yabancı bir grup olarak tanımlanan Türkler, toplumsal kabul eksikliğinin sıkıntısını her zaman çekmişlerdir.”¹⁵² Müslümanlara karşı Avrupa toplumunda yıllardır süregelen bir önyargı mevcuttur. Bu önyargıyı toplum bazında genellemek elbette ki doğru değildir. Ancak yaşanan olaylara bakıldığında İslam düşmanlığının geldiği boyutu görmek mümkündür. Buna örnek olarak 1991 ve 1993 yıllarında Almanya Mölln ve Solingen kentlerindeki yangın faciaları verilebilir. Bu kundaklama yangınlarda sekiz Türk hayatını kaybetmiştir.¹⁵³ Aynı şekilde Mart 2019’da Yeni Zelanda’da iki camide meydana gelen terör saldırısı da bu nefretin en bariz örneklerinden biridir. İslam karşıtı bir teröristin nefretini yansıtmaya sonucunda 49 Müslüman Cuma namazı kıldıkları esnada şehit olmuştur.¹⁵⁴ Aynı şekilde islamofobi ve göçmenlere karşıtlık sebebiyle Fransız hükümeti 2004’de devlet okullarında başörtüsü giyilmesini yasaklamıştır.¹⁵⁵ AB azınlıklar merkezi 2013 yılında bir araştırma yapmış ve Avrupa’da yaşayan her üç Müslümandan birinin son on iki haftada önyargı ve dışlamaya maruz kaldığını gözlemlemiştir.¹⁵⁶ Bielefeld Üniversitesi Çatışma ve Şiddetle Alakalı Disiplinler Arası Araştırma Enstitüsü 2006 yılında bir araştırma ortaya koymuş, katılımcıların %39’u: “Burada birçok Müslüman yaşadığı için bazen kendimi kendi ülkemde yabancı gibi hissediyorum” cevabını vermiştir. Cherribi, bu rakamın 2014’te %35 olduğunu ve artışın oldukça hızlı olduğunu belirtmiştir.¹⁵⁷ Bu tutumlara toplu taşıma araçlarında, iş yerlerinde, marketlerde ve okullarda yani kısacası toplumun her alanında rastlamak mümkündür. Özellikle son yıllarda ülkelerindeki savaştan ötürü Avrupa’ya göç eden Suriyeli göçmenlerin sayısından rahatsız olmakta ve tepki göstermektedirler. Bu tepki şüphesiz ırkçılığın bir göstergesidir. Abadan-Unat, bu göçmenlerin Avrupa toplumunca “büyük kalabalıklar” olarak görüldüğünü belirtmektedir.¹⁵⁸ Almanya Başbakanı Merkel, yerli halk ile göçmenler arasındaki gerginliği azaltmak adına 2007’de Ulusal Entegrasyon Planı’nı (National Integration Program) açıklamıştır. Bu programın da AB

¹⁵² Perşembe, *Almanya’da Türk Kimliği*, 78.

¹⁵³ Abadan-Unat, *Bitmeyen Göç*, 2017, 286.

¹⁵⁴“SON DAKİKA: Yeni Zelanda’da iki camide katliam: 49 ölü | NTV”, erişim 24 Aralık 2019, <https://www.ntv.com.tr/dunya/son-dakikayeni-zelandada-iki-camide-katliam-49-olu,Qkpo3tycaEq1KvwxrY7KwA>.

¹⁵⁵ Kalın, “İslamofobi ve Çokkültürlülüğün Sınırları”, 38.

¹⁵⁶Abadan-Unat, *Bitmeyen Göç*, 2017, 41-42.

¹⁵⁷ Sam Cherribi, “Bir Saplantının Canlanışı: Hollanda, Avusturya ve Almanya’da İslamofobi”, içinde *Bir Korku ve Nefret Söylemi Olarak İslamofobi*, ed. İbrahim Kalın ve John L. Esposito, çev. İsmail Eriş (İstanbul: İnsan Yayınları, 2018), 99.

¹⁵⁸ Abadan-Unat, *Bitmeyen Göç*, 2017, 45.

ortak prensiplerine dayalı olduğunu belirten Cherribi, NIP'nin de Müslümanları zikretmediğini ifade etmektedir.¹⁵⁹

Din açısından kaynaklanan sorunların yanı sıra dil ve kültür sorunları da büyük bir önem teşkil etmektedir. Göçmen, göç ettiği yerdeki halk ile iletişime geçemediği zaman kendini yabancı ve dışlanmış hissetmektedir. Bu sorun dış göçe katılan ve genellikle eğitim seviyesi düşük bireylerin çoğunda görülmektedir. Savaş nedeniyle zorunlu göçe tabi olan göçmenler, savaş ortamından çıkarak daha iyi yaşam koşullarına sahip olacaklarını düşünmektedir. Ancak bu sefer de göç edilen ülkedeki dil, din, ırk, kültür, gelenek ve sosyo-ekonomik farklılıklar kişinin yeni ortama uyum sağlamasını zorlaştırmaktadır. Türkiye göz önüne alındığında Suriyeli göçmenlerin süreçleri bu duruma örnek teşkil etmektedir.¹⁶⁰ Göç edilen ülkenin dili öğrenildiği takdirde göçmenler toplumsal rollerine etkin bir şekilde katılıp iş bularak bireysel ihtiyaçlarını kolayca karşılamaktadır. Böylelikle uyum süreci de hızlanacak, göçmen kendini bulunduğu ortamda bir yabancı olarak hissetmeyecektir.¹⁶¹

İçinde bulunduğumuz çağ “Göç Çağı” olarak adlandırılmakta ve bu yüzden de göç ve göçmenler konusunda daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir. Bu çağ devletler açısından birtakım soruların oluşmasına sebep olmuştur. Bu sorular ikiye ayrılabilir. İlki bu artan göç topluluğu karşısında sınırların nasıl korunacağı yani devletlerin, göçmen adaylarından istediklerini ülkeye alıp istemediklerini almama talepleri, ikinci soru ise göçün bu kadar hızlı meydana gelmesinin ev sahibi toplumdaki etkisiyle nasıl başa çıkılacağıdır.¹⁶² Bütün bu sorular göçmenin ev sahibi ülkede barınıp barınamayacağını, ülkeye alınsa bile ne koşullar altında orada yaşayacağını sorgulamaktadır. Zira göçmenlerin, devlet tarafından kabul edilseler bile yerli halk tarafından kabul görmedikleri durumlar da gözlemlenmektedir. Bu da toplumda birtakım karmaşaların yanı sıra milliyetçi tavırlar sergilenerek göçmenlere karşı bir çatışma ortamının doğmasına sebep olmaktadır.¹⁶³

¹⁵⁹ Cherribi, “Bir Saplantının Canlanması: Hollanda, Avusturya ve Almanya’da İslamofobi”, 100.

¹⁶⁰ Tahir Emre Gencer, “Göç ve Eğitim İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme: Suriyeli Çocukların Eğitim Gereksinimi ve Okullaşma Süreçlerinde Karşılaştıkları Güçlükler”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research* 10, sy 54 (2017): 839.

¹⁶¹ Apak, “Suriyeli Göçmenlerin Uyumu ve Gelecek Beklentileri: Mardin Örneği”, 35.

¹⁶² K. Onur Unutulmaz, “Gündemdeki Kavram: ‘Göçmen Entegrasyonu’ - Avrupa’daki Gelişimi ve Britanya Örneği”, içinde *Küreselleşme Çağında Göç Kavramları, Tartışmalar*, ed. N. Aslı Şirin Öner ve S. Gülfer İhlamur Öner (İstanbul: İletişim Yayınları, 2016), 137.

¹⁶³ Selvet Çetin, “İzmir’deki Yerel Halkın Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Algısı” (Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar, Afyon Kocatepe Üniversitesi, 2017), 74.

Ülkesinde meydana gelen savaş nedeniyle göç edenlerin durumuna bakıldığında ise birtakım psikolojik etmenlerin de uyum sürecine etki ettiği gözlemlenmektedir. Örneğin Suriye’den Türkiye’ye yapılan kitlesel göçün ardından milyonlarca kişi evini ve yurdunu bırakıp daha önce hiç gelmediği yerlerde yaşamak zorunda kalmıştır. Bilhassa büyük bir savaşın ardından geldiği için geride kaybettikleri yakınlarını, yok olan evlerini bırakmanın derin üzüntüsü göç edilen yere uyum sağlamanın önüne büyük bir duvar örmekte, bu durum uyum sürecini olumsuzlamaktadır. Teoriye göre göçmenler ilk bir iki ay bu zorluklarla yüzleşmekte, bir iki yıl içerisinde de kaybettiklerini yeniden kazanma çabasına girmektedirler. Böyle devam ettiği müddetçe 4-5 yıl içerisinde göçmen yeni ülkeye uyum sürecini neredeyse tamamlayacaktır.¹⁶⁴

Göçmenlerin sorunlarını bir başka açıdan değerlendiren ise aslen siyahi bir Amerikan olan Du Bois olmuştur. “Siyahi İnsanların Savaşları” başlıklı yazısında Amerikalı siyahilerin yaşadıkları zorluklardan bahsetmiştir. Çocukluğunda arkadaşlarının bakışlarında bu ayrımı fark eden Bois, o günden itibaren tüm beyazlardan uzaklaştığını belirtmiştir.¹⁶⁵ Farklı bir etnik grupta olmanın yanı sıra siyahilerin farklı olmaları sadece giyim kuşamlarından değil, yaratılışlarından da kaynaklanmaktadır. Bu da onların tarih boyunca birçok yerde dışlandığını göstermektedir. Bois siyahilerin ruhunun dev bir gölge altında daha da karardığını, bu dev gölgenin de önyargı olduğunu ifade etmiştir. Önyargıyı ise şöyle açıklar: “kültürün barbarlığa, öğrenmenin cehalete, saflığın suça, “yüksek” ırkların “düşük” ırklara karşı doğal savunması.”¹⁶⁶ Ayrıca Amerika’da yaşayan siyahilerin çifte bilince sahip olduğunu, kendilerini toplumun hem içinde hem de dışında gördüklerini belirtmiştir.¹⁶⁷ Bu tarz bir önyargının, sadece siyahilere karşı değil, günümüzde tüm göçmenlere karşı yapıldığı bilinmektedir. Özellikle Türkiye’yi ve Türk halkını örnek verecek olursak Suriyeli göçmenlere karşı “mülteci” adı altında bir dışlama ve önyargının bulunduğu gözlemlenmektedir. Bunun yanı sıra genellemeler de söz konusudur. Göçmenler tarafından olumsuz bir davranışla karşılaşıldığı zaman bu genellikle kişiye değil de millete isnad edilmektedir.¹⁶⁸ Bu durumu kanıtlayan bir açıklama olarak Simmel, yabancıların birey olarak değil de,

¹⁶⁴ Sinem Yıldırımalp, Emel İslamoğlu, ve Cemal İyem, “Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecine İlişkin Bir Araştırma”, *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy 2 (10 Eylül 2017): 116.

¹⁶⁵ W. E. Burghardt Du Bois, “Siyah İnsanların Savaşları”, içinde *Yabancı - Bir İlişki Biçimi Olarak Ötekilik*, ed. Levent Ünsaldı (Ankara: Heretik Yayın, 2016), 18.

¹⁶⁶ Du Bois, “Siyah İnsanların Savaşları”, 23.

¹⁶⁷ Yakup Çoştur, “Göçmenlerin Kimlik Arayışı; -Avrupalı Türkler Örneği-”, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 9, sy 2 (2016): 535.

¹⁶⁸ Karaarslan ve Gençoğlu, *Suriyeli Göçmenlerle Birlikte Yaşamak*, 126.

belirli bir tipte yabancı olarak algılandıklarını belirtmektedir.¹⁶⁹ Göçmenlerden birisinin yaptığı hata tüm gruba atfedilerek toplu bir yargılama meydana gelmekte ve o gruba karşı olumsuz bir önyargı silsilesi oluşmaktadır. Bunun sonucunda da ev sahipleri ve göçmenler arasında bir duvar örülmekte ve uyumsuzluk sorunları ortaya çıkmaktadır. Unutulmamalıdır ki “Gruba inorganik bir şekilde eklenmesine rağmen, yabancı yine de grubun organik bir üyesidir.”¹⁷⁰ Yani göç edip ülkeye alındığı andan itibaren tam bir vatandaş olmasa da o ülkenin bünyesinde yaşamına devam edecek, belli birtakım haklardan yararlanıp yerli halk gibi o da kurallara uyacaktır.

Yabancı diye atfettiğimiz göçmene göre içine dahil olduğu grubun kültürel kimliği Schütz’e göre “bir sığınak değil bir macera alanıdır; olağan bir durum değil tartışmaya açık bir sorgulama konusudur; sorunlu durumları çözmek için bir araç değil bizzat üstesinden gelinmesi gereken sorunlu bir durumdur.”¹⁷¹ Göç, göçmen açısından iki tür sorun teşkil etmektedir. İlki bireyin ardında evini, vatanını -kimileri için de ailesini- bırakıp daha önce hiç tecrübe etmediği bir ortama geçmesi durumudur. İkinci ve diğerine göre bir nebze daha zor olan sorun ise kendisine yabancı olan bu ortama bir “yabancı” olarak uyum sağlamaya çalışmasıdır. Bu uyum süreci kimi zaman sancılı bir süreç olsa da karşılaşılan ortam veya kişilere göre durum değişmekte, göç edilen ortama oldukça kolay uyum sağlayan göçmenler de bulunmaktadır. Göçmen, göç ettiği ülkenin dilini biliyorsa ya da din ortaklığı varsa yardımseverlik ve kendinden biri olarak görme hususları da artacağından uyum süreci de hızlanacaktır. Türk halkı ve Suriye halkının Müslüman olması bu bağlamda uyum sürecinde etkili bir faktör olmuştur.¹⁷² Türkiye’ye gelen Suriyeli sığınmacılar dil açısından uyum problemleri yaşarken Ürdün, Irak ve Lübnan gibi ülkelere gidenler o ülkelerde Arapça konuşulması hasebiyle entegrasyon açısından avantajlı konumdadır.¹⁷³

Kitlesel ve zorunlu göçe tabi olan göçmenlerin yaşadığı bir diğer sorun ise barınma hususunda yaşanmaktadır. Yeterli maddi imkanı olmayan bu göçmenler ilk etapta barınacak bir yer aramaktadırlar. Genellikle kaldıkları yerler şehrin ekonomi

---

¹⁶⁹ Georg Simmel, “Yabancı”, içinde *Yabancı - Bir İlişki Biçimi Olarak Ötekilik*, ed. Levent Ünsaldı (Ankara: Heretik Yayın, 2016), 33.

¹⁷⁰ Simmel, "Yabancı", 33,34.

¹⁷¹ Alfred Schütz, “Yabancı: Bir Sosyal Psikoloji Makalesi”, içinde *Yabancı - Bir İlişki Biçimi Olarak Ötekilik*, ed. Levent Ünsaldı (Ankara: Heretik Yayın, 2016), 50.

¹⁷² Erol Erkan, “Suriyeli Göçmenler ve Dini Hayat: Uyum, Karşılaşma, Benzeşme Gaziantep Örneği”, *İlahiyat Akademi* 3, sy 4 (06 Nisan 2017): 14.

¹⁷³ Çetin, “İzmir’deki Yerel Halkın Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Algısı”, 71.

seviyesinin düşük olduğu ve çarpık yerleşmelerin bulunduğu bölgelerdir.¹⁷⁴ Ayrıca evini kiraya veren yerli halk da bu durumu kendileri açısından bir avantaj olarak görmekte ve fahiş fiyatlar sunmaktadır. Kayseri'ye göç eden Suriyelilere evlerini kiraya veren ev sahipleri işin ticari boyutunu ön plana alarak ederinin üzerinde fiyatlarla evlerini vermişlerdir. Kiraların çok fazla olması da sığınmacıları birden fazla aile bir arada oturmaya kadar itmiştir. Böylelikle kiranın bölüneceği düşünülmektedir. Aynı şekilde önceden kömürlük gibi kullanılan yerler de göçmenlerin gelişiyile birlikte kiraya verilmeye başlanmıştır. Bu gibi sorunlar zaten zor durumda olan göçmenleri daha da zor duruma düşürmektedir.¹⁷⁵

Göç eden bireylerin çocukları olan ikinci kuşakta dil ve kültürel açıdan uyum problemleri ortaya çıkmasa da daha farklı sorunlar kendini göstermektedir. Bunların başında da aitlik sorunu gelmektedir. Bu neslin sosyal kimliği, içerisinde yetişmiş oldukları ortama göre şekillenmekte olup kendilerini ebeveynlerinin göç etmiş olduğu ülkeye ait hissetmektedirler. Bu yüzden bu kişileri göçmen olarak tanımlamak bazı durumlarda sorunludur.¹⁷⁶ Kişi evde, dışarıda maruz kaldığı kültürün tam tersiyle karşılaştığında kendini hangi kültüre ait hissedeceğine karar vermekte zorlanmaktadır. Bunun sonucu olarak ebeveynlerine karşı asi gençler ortaya çıkmakta, kendi öz kültüründen uzaklaşan bir nesil meydana gelmektedir. Tam aksi durumlar da gözlemlenebilir. Evdeki kültürün ağır bastığı zamanlarda çocuklar okula ve sosyal hayata uyum sağlamakta zorlanmakta ve kendilerini yaşadıkları ortama ait hissedememektedir. Bu durumda da ilk nesil göçmenlerinki kadar olmasa bile topluma adapte olamama gibi bir netice ile karşılaşmaktadır. Gençler bir yandan kendi kültürlerine bağlılıklarını devam ettirirken öte yandan da içinde buldukları baskın kültüre ayak uydurmaya çalışırlar. Perşembe'ye göre bu durum teknolojiye yaşanan gelişmelerin göçmen gençlerde çoğul kimlik oluşturması ve bunun ardından onları evrensel gençlik kültürüne bağlı kılmasıdır.¹⁷⁷ Almanya örneğinde olduğu gibi ilk kuşak göçmenler göç ettikleri ülkede kalıcı olarak kalmayı planladıkları için toplum tarafından dışlanmak onları çok fazla etkilememekte, aksine kendi kültürlerine daha fazla yönelmelerine, aile içi ve Türklerle olan ilişkilerine ayrıca önem vermelerine

---

¹⁷⁴ Duygu Taş ve Semiha Sultan Tekkanat, "Yerel Halk ve Suriyeli Sığınmacılar Arasında Bir Kent: Elazığ Örneği", *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 10, sy 4 (28 Aralık 2018): 83.

¹⁷⁵ Karaarslan ve Gençoğlu, *Suriyeli Göçmenlerle Birlikte Yaşamak*, 74,75.

¹⁷⁶ Çoştur, "Göçmenlerin Kimlik Arayışı; -Avrupalı Türkler Örneği-", 537.

¹⁷⁷ Perşembe, *Almanya'da Türk Kimliği*, 79.

sebepler olmaktadır. Yaşlandıklarında ve emekli olduklarında ise Türk cami ve derneklerinde kendi yaşlılarıyla beraber sosyalleşme çabasına girmektedirler. Eskinin yalnızları olarak bilinen birinci kuşak göçmenler şimdilerde “cami cemaati” olarak adlandırılmaktadır.¹⁷⁸ Ancak ikinci ve üçüncü kuşak göçmenlere bakıldığında toplumdaki rollerinin ilk kuşağa göre daha fazla arttığı görülmektedir. Zira çocuklar, ebeveynlerine oranla yeni kültürü daha hızlı benimsemekte, göç edilen yerde doğanlar da zaten yeni kültürün içerisinde bir hayata doğmaktadır. İleride yapmak istedikleri, hayal ettikleri şeyler ebeveynlerinin göç ettiği ülke ile bağlantılıdır. Bu yüzden ayrımcılık ve dışlama politikaları onlar için büyük bir ehemmiyet arz etmektedir. Çünkü doğup büyüdüğü yerde yabancı kimliğiyle anılmak istemeyecekler ve akranlarıyla aynı şartlar altında bir yaşam sürmeyi arzu edeceklerdir.¹⁷⁹ Maddi açıdan aynı seviyeye ulaşırsalar dahi ev sahiplerinin gözünde her zaman bir yabancı olarak kalacaklardır. Hawaii’de yaşayan Çinli göçmen bir kızın söyledikleri bu durumun açıklayıcısı niteliğindedir; “Bir Haloe (genellikle İskandinav ırkına ve üst sınıfa mensup Amerikalı beyaz grup), arkadaşça davransa dahi, beni bir yemeğe ya da bir partiye asla davet etmeyecektir. Hayır! Böyle bir şeyi kim yapar ki! Ben sarıyım!”¹⁸⁰ Bu durum göstermektedir ki ırk ayrımı her yerde ve her zamanda süregelen bir sorun olarak yerini almaktadır.

Göçmenlerin sorunlarından bir diğeri de vatana geri döndükten sonra karşılaşılan sorunlardır. Schütz bu durumdaki göçmeni “eve dönen” olarak tanımlamıştır.¹⁸¹ Eve geri dönen göçmenler birçok gruba ayrılmaktadır. Ülkesindeki savaş nedeniyle göç etmek zorunda kalan bir kişi savaş bittikten sonra vatanına geri dönecektir. İş gücü sebebiyle göç eden işçi, yeterince para kazandıktan sonra dönmeyi tercih edecektir. Ya da eğitim amacıyla göç etmiş bir öğrenci eğitiminin ardından evine dönecektir. Bu gibi örnekleri çoğaltmak mümkündür ve bu kişiler genellikle ortak özelliklere sahiptir. Ancak bazı istisnalar bu ortak özelliklerin yok olmasına sebebiyet vermektedir. Bu istisnalar da göçün sebepleridir. Savaşın sebebiyet verdiği göçte göçmen, ülkesine geri dönse bile onu asla aynı şekilde bulamayacak ve hatta belki de evi dahi yerinde olmayacaktır. İlim yolculuğuna çıkıp geri dönen öğrenci ise bu durumun aksine

---

¹⁷⁸ Perşembe, *Almanya’da Türk Kimliği*, 83.

¹⁷⁹ Perşembe, *Almanya’da Türk Kimliği*, 80.

¹⁸⁰ Everett V. Stonequist, “Marjinal İnsan Meselesi”, içinde *Yabancı - Bir İlişki Biçimi Olarak Ötekilik*, ed. Levent Ünsaldı (Ankara: Heretik Yayın, 2016), 91.

¹⁸¹ Schütz, “Yabancı: Bir Sosyal Psikoloji Makalesi”, 53.

döndüğünde hiçbir değişiklikle karşılaşmasa bile kendisi bambaşka biri haline gelmiş olabilir. Schütz bu durumu şöyle açıklamaktadır; “Eve kısa bir tatilden sonra dönüyor olsak bile, eski alışıldık çevremizi yokluğumuz sırasında edindiğimiz deneyimlerden türeyen ve onlara dayalı ek anlamlar kazanmış olarak buluruz.”¹⁸² Yani kişi aynı ortama dönmüş olsa bile orayı gitmeden önce gördüğü gibi görmesi mümkün olmayacaktır. Çünkü kendisi de gittiği gibi kalmayacak, değişecektir. Evden çıkan kişi ile eve dönen kişi aynı olmayacaktır.¹⁸³

1.5.2. Ev Sahibi Halk Açısından Sorunlar

Yerli halkın bakış açısına göre ülkesine sonradan gelen birey kendinden olmayandır. Bir bakıma göçmenin “yabancı”, ev sahiplerinin de “yerli” olarak nitelendirilmesi birbirleriyle ilişkilidir. Ünsaldı bu durumu “yerliyi kuran da yabancıdır” diye açıklamıştır. Yani aslında “göçmen” kavramı eğer hiç var olmasaydı ev sahibi veya yerli kavramlarına da rastlamamız mümkün olmaz, herkes kendi doğduğu yerde yaşamış olsaydı dünyada “göç” diye bir oluşum meydana gelmezdi. Ancak bu durum insanın doğasına aykırıdır. Aslında göçmenin gözünden bakıldığında da ev sahibi bir yabancıdır. Bir bakıma “yabancı” kavramı kişinin durumuna ve mekanına göre değişkenlik göstermektedir.¹⁸⁴

Göç, sadece göçmeni değil, yerli halkı da geri dönülemez biçimde etkilemektedir. Özellikle de kitlesel bir göç olduğunda birbirine yabancı iki toplumun büyük bir kitle halinde karşı karşıya gelmesi söz konusu olacaktır. Göç sadece fiziki bir yer değişiminden ve göçmenlerin nüfusa dahil olmasından ibaret değil, aynı zamanda kültürlerinin, kimliklerinin, kişisel ve sosyal tarihlerinin de göç ettikleri yere taşınmasını ifade etmektedir.¹⁸⁵ Bu durum göçmenlerin ve yerli halkın birbirlerine yabancı bir toplumla karşılaşmaları anlamına gelmektedir. Her iki grup da kendi kültürel özelliklerini, kimliklerini ve yaşam tarzlarını karşı tarafa yansıtmakta ancak birbirlerine adapte hususunda birtakım zorluklar yaşamaktadırlar. Türkiye örneğine bakıldığında zaman Suriye, Irak gibi Ortadoğu ülkelerinden gelen Müslüman göçmenlerin çoğunlukta olduğu gözlemlenmekte ve bu durum da bir din ortaklığını göstermektedir.

---

¹⁸² Alfred Schütz, “Eve Dönen”, içinde *Yabancı - Bir İlişki Biçimi Olarak Ötekilik*, ed. Levent Ünsaldı (Ankara: Heretik Yayın, 2016), 65.

¹⁸³ Schütz, “Eve Dönen”, 65.

¹⁸⁴ Levent Ünsaldı, “Takdim”, içinde *Yabancı - Bir İlişki Biçimi Olarak Ötekilik*, ed. Levent Ünsaldı (Ankara: Heretik Yayın, 2016), 8.

¹⁸⁵ Karaarslan ve Gençoğlu, *Suriyeli Göçmenlerle Birlikte Yaşamak*, 11.

Ancak hem yerli halkın hem de göçmenlerin toplumsal yapılarına bakıldığında kültürel ve kimlik açısından çok fazla farkın olduğu dikkat çekmektedir.¹⁸⁶ Göç neticesinde meydana gelen bu farklılıkların zenginlik olabilmesi için göçmenlerin toplumda hakim olan kültüre saygılı olması gerekmektedir. Çünkü bir toplum, uyum içerisinde yaşamak için ortak değerlere gereksinim duymaktadır. Bu ortak değerler göç edilen yerdeki ev sahiplerinin kültürüdür. Bu sebeple yerli halk göçmenlerden kendilerine uyum sağlamalarını beklemektedir.¹⁸⁷ Göçün yoğun olarak yaşandığı yerlerde yerli halk, göçmenlerin sayıca fazla olmasından ve sosyo-kültürel açıdan buldukları yere baskın gelmelerinden endişe etmektedir. Halk göçmenlerin buldukları bölgelerde demografik yapının değişmesinden rahatsızlık duymaktadır. Aynı şekilde kabul ve uyum sürecinin olumsuz bir yöne evrileceği endişesi de mevcuttur.¹⁸⁸ Kültür, dil ve yaşam stili farklı olan göçmenlerin halka uyum sağlayamamalarından endişe duyulmaktadır. Orta Doğu kökenli göçmenlerin Türkiye'deki sınır şehirlerinde sayılarının fazla olması Türk halkının gelenek ve yaşam tarzına uygun olmayan bazı sosyal faaliyetlerinin göze batmasına neden olmaktadır.¹⁸⁹ Aslında burada etkileyen de etkilenen de insandır. Bu sebeple insan faktörünü göz ardı etmemek, göçün başlıca faktörünün insan olduğunu unutmamak gerekir. Aksi takdirde birbirine tahammülsüz iki farklı grup ortaya çıkacak ve toplumda anarşik bir ortam kaçınılmaz olacaktır.

Ekonomik açıdan göçmenlerin göç ettikleri yere olumlu veya olumsuz birtakım etkileri olmaktadır. Yerli halk göçün başlangıcında herhangi bir zarar öngöremese de zaman ilerleyip bölgelerine yönelik göç oranı arttıkça bu durumun kendilerine zarar vereceği endişesine kapılmaktadır. Bazıları göçün ülke ekonomisine zarar vereceğini düşünmektedir.¹⁹⁰ Özellikle düşük ücretle çalıştırılan ve sigorta verilmeyen göçmenlerin yerel ekonomiye büyük zararlar verdiği düşünülmektedir. Aynı şekilde işverenlerin de işine gelen düşük ücretle göçmenleri çalıştırma yöntemi ülkedeki işsizlik oranını daha fazla artırmaktadır.¹⁹¹

Yerli halkın yaşadığı veya yaşamaktan endişe duyduğu sorunlardan biri de göçmenlerden kaynaklanan güvenlik sorunu meselesidir. Bu konuda hakim olan görüş

---

¹⁸⁶ Erdoğan, *Suriyeliler Barometresi*, 58.

¹⁸⁷ Erkan, "Suriyeli Göçmenler ve Dini Hayat", 11.

¹⁸⁸ Yıldırım, İslamoğlu, ve İyem, "Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecine İlişkin Bir Araştırma", 111.

¹⁸⁹ Çetin, "İzmir'deki Yerel Halkın Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Algısı", 70.

¹⁹⁰ Canatan, "Avrupa Toplumlarının Göç Algıları ve Tutumları", 325.d

¹⁹¹ Taş ve Tekkanat, "Yerel Halk ve Suriyeli Sığınmacılar Arasında Bir Kent", 80.

göçmenlerin yerlilere nazaran suç işleme oranlarının yüksek olduğudur. Bu durum Avrupa'daki yerlilerin göçmenler hususundaki güvenlik endişelerinin ekonomik endişelerine ağır basması ile açıklanabilmektedir.¹⁹² Türkiye örneğine bakıldığında aynı görüşün hakim olduğu gözlemlenmektedir. Kitle iletişim araçları vasıtasıyla yayılan haberlerin doğruluk derecesine bakılmadan kamuoyuna bir önyargı enjekte edilmektedir. Bunun neticesinde de yerli halk göçmenlerin tümü açısından bir güvenlik endişesi duymaktadır.¹⁹³

Ev sahiplerinin göçmenler hakkındaki tutumları çoğu zaman göçmenlerin etnik kökenlerinden kaynaklanmaktadır. Bu durum göçmenlerin geldikleri ülkeye, etnik ve ırksal özelliklerine göre değişim göstermektedir. Kişi, kendine yakın olarak gördüğü insanlara karşı daha hoşgörülü davranırken mesafe koyduklarına karşı düşmanca bir tutum sergilemektedir. Sosyolojide bu durum “tür türünü arar” şeklinde açıklanmaktadır.¹⁹⁴ Bu çerçevede yerli halk kendisine yabancı olanı değil de kendi ırkından olanı benimsemekte, diğer grubu ise dışlamaktadır.

---

¹⁹² Zahir Kızmaz, “Suriyeli Sığınmacılar: Güvenlik Kaygıları ve Suç”, *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7, sy 2 (21 Aralık 2018): 394, 395.

¹⁹³ Kızmaz, “Suriyeli Sığınmacılar: Güvenlik Kaygıları ve Suç”, 397.

¹⁹⁴ Canatan, “Avrupa Toplumlarının Göç Algıları ve Tutumları”, 322.

İKİNCİ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR: ÇORUM HALKI GÖZÜYLE GÖÇMENLER

2.1.ÇORUM'DA YABANCI GÖÇMENLER

Halihazırda iç savaş ve sömürge devletlerin baskısından kurtulamamış olan Orta Doğu'da büyük bir kaos hakimdir. Bu nedenle bölgeyi terk etmek zorunda kalan yerli halkın ilk durağı, birçoğunun ise hedef noktası Türkiye olmuştur. Göçmenlerin bir kısmı tarafından transit ülke olarak kullanılan Türkiye misafir olarak addettiği bireylere her açıdan yardımcı olmuş, bunun yanında da birçok sorunla karşılaşmıştır. Büyük bir kültür çatışması bu noktada kaçınılmaz hale gelmiş, göçmenlerle ev sahipleri arasında bazı istenmeyen durumlar ortaya çıkmıştır. Avrupa devletleri bu yoğun göç karşısında tam anlamıyla büyük bir korkuya kapılmış ve göçten etkilenmemek adına birtakım tedbirler almayı ihmal etmemiştir. Avrupa Birliği'nin aday ülkelerle yapmış olduğu "Geri Kabul Anlaşması" bu tedbirlerden biridir. Türkiye ile de 2013 yılında imzalanan bu anlaşmaya göre AB "izinsiz sığınmacı" olarak isimlendirdiği göçmenleri kabul etmeyecek ve aday üye devletler üzerinden gelen göçmenleri geri gönderme hakkına sahip olacaktır.¹⁹⁵ Avrupa devletlerinin bu tutumunun Türkiye'nin yükünü hafifletmeye yönelik olmadığı aşıkardır. Zira bölgedeki en büyük göç hareketine ev sahipliği yapan Türkiye devleti ve halkı üzerine düşen görevi fazlasıyla yapmış ve yapmaya da devam etmektedir. Ayrıca daha önce de belirttiğimiz üzere dünyada en fazla mülteci barındıran ülkedir. Gelişmiş ülkelere bakıldığında ise ülkelerinden ayrılan 6.3 milyonun üzerindeki Suriyelinin yalnızca 1 milyonunu kabul etmişlerdir. Birleşmiş Milletler göç raporuna göre Ekim 2019 itibariyle Türkiye'de bulunan toplam sığınmacı sayısı 4 milyonu aşmış durumdadır. Bu sayının 3.6 milyonu Suriye uyruklu olup geçici koruma kapsamındaki göçmenleri kapsarken; 170 bin Afganistan, 142 bin Irak, 39 bin İran, 5.700 Somali ve 11.700'de diğer milletleri kapsamaktadır. 2019 yılı boyunca Türk karasularında ölü/kayıp sayısı 32 iken denizde yakalanan toplam göçmen sayısı 50.378 olmuştur.¹⁹⁶

¹⁹⁵ Abadan-Unat, *Bitmeyen Göç*, 2017, 34.

¹⁹⁶ Kilit Sayılar, "Türkiye: Kilit Veriler ve Sayılar", erişim 24 Aralık 2019, <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/72543.pdf>.

Göç idaresinin son verilerine baktığımızda 30 Ocak 2020 itibariyle ikamet izni olan Türkiye’de 1.116.571, Çorum’da 2.455 kişi bulunmaktadır.¹⁹⁷

Erdoğan’ın ifade ettiği üzere 1923 ile 2011 tarihleri arasında Türkiye’ye gelen göçmen ya da mültecilerin sayısı 1.7-2 milyon civarında iken 2011-2017 arasında 3.303.113 geçici koruma altındaki Suriyeli, ayrıca 400 bin de Suriyeli olmayan sığınmacı Türkiye’ye göç etmiştir.¹⁹⁸ 88 yıl büyük bir zaman dilimi olmasına rağmen son 6 yıldaki göç yoğunluğuna bakıldığında göç çağında olduğumuz bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Tarihte görülmüş en büyük göç hareketliliğinin yaşandığı günümüzde göçmenlerin çoğunluğu -özellikle Suriye halkı- zorunlu olarak göç etmektedir. BM Mülteciler Yüksek Komiseri Antonio Guterres bu durumu şöyle açıklamıştır:

Bu, bir nesilde tek bir çatışma nedeniyle yerinden edilmiş en büyük mülteci nüfusudur. Dünyanın desteğine ihtiyaç duyan; fakat bunun yerine çok kötü şartlarda yaşayan ve daha da çok fakirliğe sürüklenen bir nüfus. Kötüleşen koşullar, artan sayıda insanın Avrupa’ya ve daha da öteye doğru hareket etmesine neden oluyor, fakat çok büyük çoğunluk bölgede kalıyor.¹⁹⁹

Guterres’in de dediği gibi dünyanın desteğine ihtiyaç duyan ve geri dönecek güvenli bir yeri olmayan bu insanlar adeta tüm hayatlarını arkalarında bırakıp canlarını korumak adına kötü koşullarda yaşamayı tercih etmekte, buna bir nevi mahkum edilmektedirler. İhtiyaç duydukları destek yerine onları sadece izleyen bir dünya olduğunu fark ettiklerinde ise kimi botlarla tehlikeli denizlerde, kimi evsiz bir şekilde tamamen yabancı olduğu bir ülkede, kimi ise mülteci kamplarında hayatta kalmaya çalışmaktadır. Türkiye örneğinden devam edecek olursak Suriyeli göçmenlerin geçici barınma merkezlerinde kalanların sayısı 63.204 olarak belirlenmiştir.²⁰⁰ %92 gibi büyük bir kısmı ise “kent mültecileri” adı altında şehirlere dağıtılmıştır.²⁰¹ Göçmenlerin sayılarını, legal bir şekilde kalacakları yeri ayarlayan ve göçmenler hususunda birçok sorunu üstlenen Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Nisan 2014’te faaliyetlerine başlamıştır. Göç eden Suriyelilerin o tarihteki sayılarının çoktan 1,5 milyonu aştığı bilindiği için kuruluşunun oldukça geç olduğu düşünülmektedir.²⁰²

Çalışmamızın bu aşamasına kadar genellikle Türkiye’ye göç eden Suriyelilerden bahsettik. Ancak Suriyeliler ile başlayan insani akın başka ülke vatandaşlarını da

¹⁹⁷ “İkamet İzinleri”, erişim 18 Şubat 2020, <https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri>.

¹⁹⁸ Erdoğan, *Suriyeliler Barometresi*, 3.

¹⁹⁹ Abadan-Unat, *Bitmeyen Göç*, 2017, 38.

²⁰⁰ “GEÇİCİ KORUMA”, erişim 24 Aralık 2019, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>.

²⁰¹ Çetin, “İzmir’deki Yerel Halkın Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Algısı”, 95.

²⁰² Erdoğan, *Suriyeliler Barometresi*, 43.

Türkiye'ye yönlendirdi. Bu durumu tetikleyen etkenlerden birisi de Erdoğan'ın da ifade ettiği gibi "açık kapı" politikası olmuştur. Nisan 2011 ile 2017 tarihleri arasında bakıldığında başta Afganistan ve Irak olmak üzere en az 1 milyon kişinin Türkiye'ye göç ettiği belirtilmektedir.²⁰³ Bu yabancılardan bir kısmı Türkiye'yi transit ülke olarak kullanırken, bazılarının hedefi bizzat Türkiye olmuştur. Türkiye'ye iltica eden veya transit ülke olarak Türkiye'den ikamet izni talep eden ve yasal yollardan gelen yabancıların buldukları yerin valiliklerine müracaat edip izin almaları gerekmektedir. Yasal yollardan gelmeyenlerin ise giriş yaptıkları yerin valiliğine en az beş gün içerisinde bildirmeleri gerekmektedir.²⁰⁴

Türkiye'ye yapılan en büyük göç dalgalarından biri olan Suriyeli göçü ilk olarak Nisan 2011'de başlamış ve Türkiye açık kapı politikasını uygulamaya başlamıştır.²⁰⁵ Bu sığınmacıların çadır kamplarına yerleştirilmelerinin yanı sıra illere dağıtımları da gerçekleştirilmektedir. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün yayınladığı istatistiklere göre 14 Mart 2019 itibarıyla ikamet izni ile Çorum'da yaşayan göçmen sayısı 2.112, uluslararası koruma kapsamında yer alan ve uluslararası koruma arayan göçmen sayısı ise 11.200'dür. Bu sayının 10.500'ünü Iraklılar oluştururken geri kalan 700 kişi ise Afganistan, İran ve Pakistan uyruklu göçmenlerdir. Geçici koruma kapsamında Çorum iline yerleştirilen Suriyeli sayısı ise 3 Nisan 2020 tarihi itibarıyla 2.897 kişi olarak belirlenmiştir.²⁰⁶

Türkiye ve Çorum'da bulunan göçmenler, literatürdeki bazı kuramlarla açıklanabilmektedir. Ravenstein'in kuramına göre göçmenlerin çoğunluğu kısa mesafelere göç etmektedir.²⁰⁷ Bu durum sınır komşusu olan Suriye, Irak ve İran gibi ülkelerin ekseriyetle Türkiye'ye göç etmelerine neden olmuştur. Everet Lee'nin İtme Çekme Kuramında, yaşanan ve göç edilen yerlerde birtakım itici ve çekici faktörlerin olması gerektiği savunulmaktadır.²⁰⁸ Türkiye'ye ve Çorum'a göç eden göçmenlerin ortak özellikleri de ülkelerinde bulunan iç savaş, siyasi çatışma ve bu iki durumun meydana getirdiği ekonomik sıkıntılardan kurtulmak, en önemlisi de can güvenliklerini korumak için daha güvenli bir bölgeye göç etmek istemeleridir. Türkiye'nin kendi

---

²⁰³ Erdoğan, *Suriyeliler Barometresi*, 14.

²⁰⁴ Abacı-Yıldız, "Suriye Kaynaklı Göç Ekseninde Türk Göç Mevzuatının Tarihsel Açından Yeniden Değerlendirilmesi", 248.

²⁰⁵ Oytun Orhan ve Sabiha Senyücel Gündoğar, "Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri" (Ankara: Orsam, TESEV, 2015), 12.

²⁰⁶ "GEÇİCİ KORUMA", erişim 07 Nisan 2020, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>.

²⁰⁷ İnce, "Göç Kuramları ve Suriye Göçü Üzerine Bir Değerlendirme", 2583.

²⁰⁸ Adıgüzel, *Göç Sosyolojisi*, 26.

ülkelerine göre daha güvenli ve ekonomik açıdan zengin bir ülke olması bu kişilerin ülkemize göç etme sebeplerindedir. Daha sonra “Kesişen Fırsatlar Kuramı” ele alınabilir. Bu kurama göre göç ilk olarak göç edilen yerdeki çekici faktörler sebebiyle yapılmaktadır. Çekici faktörlerin artması göç hızını da arttırmaktadır. İkinci boyut ise göç edilen yerin mesafesi ile ilgilidir. Mesafe kısaldıkça göç miktarı da artmaktadır.²⁰⁹ Türkiye’nin sanayi açısından gelişmiş olması sınır komşularını çekici bir faktör olarak ele alınmaktadır. Özellikle ülkelerindeki düşük ekonomi ortamından kurtulmak isteyen kişiler açık kapı politikasını da fırsat bilerek göç etmişlerdir. Ayrıca mesafenin de kısa olması bu kuramla bağlantımızı açıklamaktadır. Göç Sistemleri Kuramı ise Türkiye’deki göçmenlerin varlığının sebebini açıklama hususunda oldukça önemlidir. Tarih boyu bu devletlerle Türkiye arasında birçok ortak husus bulunmakta ve bu durum da göçten önce de bir bağ olduğunu göstermektedir. Türkiye ve göç eden devletlerin aslında tarihte tek bir devlete, Osmanlı’ya bağlı oldukları bilinmektedir. Bu durum da siyasi, sosyal ve kültürel açılardan ortak bir tarihin varlığını göstermektedir. Bu ortaklık özellikle sınır bölgelerinde yüzyıllardır devam etmektedir.²¹⁰ Göçmen İlişkileri Kuramı ise öncü göçmenler ile geldikleri ülkedeki eş, dost, akraba ve soydaşlar arasındaki bağlantıları açıklamaktadır. Bu ilişkiler ağı uluslararası göçü özendiren unsurlardır ve kişi göç ettiğinde oradaki yakınlarından yardım isteyerek hayata tutunmaktadır.²¹¹ Türkiye’ye göç eden Suriye ve diğer Ortadoğu ülkelerine mensup kişiler de göç ettikten sonra geride kalanlara bir öncü vazifesinde olmuş ve göç etmeyi düşünenleri teşvik etmişlerdir. Bu durumun örneklerine günlük hayatta da rastlamamız mümkündür. Araştırmamıza katılan Çorumlular da bir evde birden fazla göçmen ailenin yaşadığını ileri sürmüştür. Bu bazı durumlarda göç eden kişinin ortam ve şartlara adapte olana kadar öncü göçmenlerin yanında kalması olarak açıklanabilir.

2.2. DİNİ AÇIDAN TUTUMLAR

2.2.1. Ensar-Muhacir İlişkisi Bağlamında Göçmenlere Bakış

Kelime anlamı, “bir yerin terkedilerek başka bir yere göç edilmesi” olarak kullanılan hicret²¹² kavramı, genelde gayrimüslim ülkeden İslam ülkelerine göçü, özelde

²⁰⁹ Yalçın, *Göç Sosyolojisi*, 28.

²¹⁰ İnce, “Göç Kuramları ve Suriye Göçü Üzerine Bir Değerlendirme”, 2601.

²¹¹ Abadan-Unat, *Bitmeyen Göç*, 2017, 64.

²¹² Hicret ile ilgili ayetler için bkz: Bakara 2/218; Âl-i İmrân 3/195; Nisâ 4/89; Tevbe 9/20.

ise Hz. Peygamber'in ve Mekkeli Müslümanların, zulümler sonucu Mekke'den Medine'ye göçünü ifade etmektedir. Bu bağlamda, Medine'ye göç eden Müslümanlara muhacir²¹³, muhacirlere yardım eden Medineliler Müslümanlara ise ensar²¹⁴ unvanı verilmiştir.²¹⁵ Arapçada “yardım etmek” anlamındaki nasr kökünden gelen ensar, Evs ve Hazrec kabilelerine mensup Yesribli Müslümanlar için kullanılmakta olup Hz. Peygamber ve muhacirleri hicretin ardından yurtlarında barındırıp koruyan kişileri ifade etmektedir.²¹⁶

Hicret olayı Kur'an-ı Kerim'de de anlatıldığı üzere, Hz. Peygamber'den önceki dönemlerde de meydana gelmiş, peygamberlere inanan insanlar dini baskıya maruz kalarak göçe mecbur bırakılmışlardır.²¹⁷ Bu da göstermektedir ki hicret, zaman ve mekana bağlı değil, her devirde görülmesi muhtemel bir durumdur. Ensar ve muhacirler ise özel olarak Medine'ye hicret başlığı altında karşımıza çıkmaktadır. O dönemde Arap yarımadasında asabiyyet²¹⁸ kültürünün ön planda olması başlangıçta bu kavramların oluşumunun zorluğunu göstermektedir. Ancak, Demirci'nin de ifade ettiği gibi Ensar kimliği, kabilecilik kültürüne alternatif oluşturmuştur.²¹⁹ Yani bir nevi muhacirleri Müslüman kardeşleri olarak görüp, kan bağı olmadan da mazluma nasıl yardım edileceğini göstermişlerdir. Evs ve Hazrec kabileleri aynı soydan gelmiş olmalarına rağmen o dönemde sıklıkla görülen kabile savaşlarına tutuşmuş ve birbirleriyle yaklaşık 120 yıl boyunca savaş halinde kalmışlardır.²²⁰ İslâmiyet'i kabul etmeleriyle beraber aralarındaki husumet de son bulmuştur. Bu manada Ensar sadece muhacirlere olan yardımlaşma ve kardeşlik bağına değil, iki kabile arasındaki bağın da kuvvetlenmesini ifade etmektedir. Çünkü kendi aralarında kavga ve savaş sürdüren bir toplumun, muhacirlere yardım etmesi çok da mümkün olmayacaktır.²²¹

Hicretin ardından Medineliler, Mekke'den göç eden Müslümanları bir yabancı olarak görmemiş ve mallarını dahi yarı yarıya paylaşmayı teklif etmişlerdir. Peygamber

---

²¹³ Muhacir ile ilgili ayetler için bkz: Nisâ 4/100; Tevbe 9/100, 117; Nûr 24/22; Mümtehine 60/10.

²¹⁴ Ensar ile ilgili ayetler için bkz: Tevbe 9/100, 117.

²¹⁵ Ahmet Önkâl, “Hicret”, içinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), C.17, 458.

²¹⁶ Hüseyin Algül, “Ensar”, içinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), C.11, 251.

²¹⁷ Önkâl, “Hicret”, 458.

²¹⁸ Asabiyyet kavramının tanımı için bkz. Mehmet Ali Kirman, “Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü”, içinde *Asabiyye* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2011), 35.

²¹⁹ Abdurrahman Demirci, “Ensar Kimliğinin Oluşumuna Etki Eden Faktörler”, *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi* 2, sy 2 (30 Kasım 2016): 7.

²²⁰ Demirci, “Ensar Kimliğinin Oluşumuna Etki Eden Faktörler”, 14.

²²¹ Demirci, “Ensar Kimliğinin Oluşumuna Etki Eden Faktörler”, 21.

Efendimiz bunu kabul etmeyerek üründe paylaşımı önermiştir.²²² Böylelikle muhacir, her şeyi ensardan beklemeyerek kendi yaşamlarını kurarken, toplumsal rollerinde de aktif kalmıştır. Yalnızca göç edilen zaman değil, sonrası da düşünülmüş, insanların ortama daha kolay adapte olması için en uygun şartlar ortaya konulmuştur. Bütün bu anlatılanlardan ensarın sadece maddi yardımda bulunduğunu anlamamak gerekir. Zira hicretten önce bile onları korumak için canlarını bile feda edeceklerine söz vermişler, hicret sonrası savaşlarda da en ön saflarda yerlerini almışlardır. Demirci bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: “Ensar’ın İslam’ı kabul etmekle yaptıkları en büyük fedakarlık, yurtlarının hedef alınmasını göze almalarıdır.”²²³ Kur’an-ı Kerim’de de Ensar’ın muhacirlere karşı tutumları şu şekilde övülmektedir;

Daha önceden Medine’yi yurt edinmiş ve gönüllerine imanı yerleştirmiş olan kimseler, kendilerine göç edip gelenleri severler ve onlar verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık hissetmezler. Kendileri zaruret içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler...²²⁴

İman edip de hicret edenler, Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenler ve (muhacirleri) barındırıp yardım edenler var ya, işte onların bir kısmı diğer bir kısmının dostlarıdır.²²⁵

İman edip de Allah yolunda hicret ve cihad edenler (muhacirleri) barındıran ve yardım edenler var ya, işte gerçek müminler onlardır. Onlar için mağfaret ve bol rızık vardır.²²⁶

Hiz. Peygamber, hicretin ardından örnek bir uygulama ortaya koyarak göç eden ve göçe ev sahipliği yapanların arasındaki bağı güçlendirmek amacıyla “Muâhât” adı altında bir kardeşlik sözleşmesi oluşturmuştur. Bu sözleşme, ilk İslam toplumunun çekirdeğini temsil etmesinin yanı sıra yeni bir toplumun inşası için de konulan ilk temel yapıtaşı olma özelliğini göstermektedir.²²⁷ Anlaşmanın en önemli amacı, oluşturulmakta olan yeni toplumun bireylerini iç ve dış tehditlere karşı bir bütün şeklinde daha güçlü hale getirmek ve her iki tarafın da uyum sürecini hızlandırmaktır. Muhacirler, Mekke’deki güvensiz ortamı dinlerini yaymak amacıyla terk etmişler, ancak Medine’ye geldiklerinde de her göçmenin yaşayabileceği sosyal, mali ve manevi büyük zorluklar yaşamışlardır. Barınma, geçim sıkıntısı, yeni bir ortama alışma bu problemlerden yalnızca birkaçını oluşturmaktadır. Aynı zamanda Ensar’ın da hem bu sosyal değişimin

²²² Demirci, “Ensar Kimliğinin Oluşumuna Etki Eden Faktörler”, 26.

²²³ Demirci, “Ensar Kimliğinin Oluşumuna Etki Eden Faktörler”, 33.

²²⁴ Haşr 59/9.

²²⁵ Enfal 8/72.

²²⁶ Enfal 8/74.

²²⁷ Mustafa Arslan, “İlk Müslüman Toplumunun Oluşumu ve Hiz. Muhammed (sav): Kardeşleştirme Örnek Olayı Üzerine Tarihsel Bir Din Sosyolojisi İncelemesi (I)”, *Eski Yeni: Üç Aylık Düşünce Dergisi*, sy 23 (2011): 84.

ardından hem de şehirde bulunan diğer gruplar²²⁸ nedeniyle birtakım sorunlar yaşadığı bilinmekte, böyle bir anlaşmaya ihtiyaç duyulmaktadır.²²⁹ Muhacirlerden ve Ensar'dan seçilen bireyler bu akitle birbirlerine bağlanmış, İslam kardeşliğine ek olarak aralarında kopmaz bir bağ oluşmuştur. Bu bağın neticesinde de yeni ortamlarında muhacirlere özgür bir alan oluşturulmuş, aynı zamanda bireysel konumları da güçlendirilmiştir.²³⁰ Göç eden bir kimsenin yaşadığı en olası sorunlardan birisi de sosyal dışlanmadır. Çünkü insanlar her yönüyle yabancı bir ortama girdiklerinde ayak uydurmakta zorlanırlar. Bunun birçok sebebi vardır. Medine örneğine bakıldığında; muhacir, tüm malını -hatta bazıları da ailelerini- bırakıp göç etmek durumunda kalmıştır. Bunun neticesinde de yeni ortama ayak uydurmanın yanı sıra ekonomik, sosyal ve psikolojik birçok sorunun varlığı görülmektedir. Muhacir, bütün bu sorunları kendi bünyesinde hissedip aynı zamanda da çevresi tarafından farklı görülecek ve bir nevi dışlanacaktır. Kardeşlik sözleşmesi bu dışlanmanın önüne geçerek toplumda ciddi manada bir huzur ortamı meydana getirmiştir.²³¹

Muâhât, İslam toplumunda bütünleşmenin gerçekleştirilmesine ve o günkü sosyokültürel ve ekonomik problemlerin çözümüne büyük kolaylıklar getirmiş, özellikle hilf denilen Cahiliye adetinin ortadan kaldırılmasını, yurtlarından ve yuvalarından ayrı düşen muhacirlerin garipliğini, mahzunluğunu gidererek Medine'ye ve Medinelilere ısınmalarının kolaylaştırılmasını, onlara maddi destek imkanları araştırılırken bunun manevi bir kardeşlikle desteklenmesini ve yardım görmelerinden doğabilecek psikolojik ezikliğe fırsat verilmemesini, o zamana kadar yaşadıkları ağır şartlarda tecrübe kazanan muhacirlerin ensara mürşid, ensarın da onlara bir nevi öğrenci kılınarak eğitici bir hareketin başlatılmasını, ahashap arasında seciye ve karakter benzerliğinin belirginleştirilmesini ve her iki zümrenin ortak bir paydada buluşarak zihniyet beraberliği içinde inkarcı, münafık ve Yahudi fitnelere karşı birlikte hareket etmelerini sağlamıştır.²³²

Bu açıklamalardan da görüldüğü üzere Hz. Muhammed (sav)'in büyük bir feraset sahibi olduğu, göçmenlerin de ev sahiplerinin de değişen sosyal ortama daha kolay uyum sağlamalarının amaçlandığı ve bu amaca da ulaşıldığı anlaşılmaktadır.

Çorum'da bulunan göçmenlerin çoğunluğunu Müslümanların oluşturduğu göz önüne alındığında toplumun bu göçmenlerle arasındaki bağın ensar-muhacir bağlamında değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırmada, Çorum halkının göçmenleri muhacir olarak

²²⁸ Medine'de Yahudiler ve Evs ve Hazrec kabilesinden Müslüman olmayan kişiler de bulunmaktaydı.

²²⁹ Fatih Açık, "İlk İslam Toplumunun İnşa Sürecinde Kardeşlik Projesi", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 4, sy 3 (07 Ağustos 2015): 688, <https://doi.org/10.15869/itobiad.55997>.

²³⁰ Arslan, "İlk Müslüman Toplumunun Oluşumu ve Hz. Muhammed (sav): Kardeşleştirme Örnek Olayı Üzerine Tarihsel Bir Din Sosyolojisi İncelemesi (I)", 89-90.

²³¹ Açık, "İlk İslam Toplumunun İnşa Sürecinde Kardeşlik Projesi", 690.

²³² Hüseyin Algül, "Muâhât", içinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2005), 308.

algılayıp algılamadıkları verilen cevaplarla belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla katılımcılara; Çorum ilindeki göçmenler hakkındaki düşünceleri, bir göçmenle yakın muhabbetlerinin olup olmadığı, şayet onlar göçmen durumunda olsalar gittikleri ülkede nasıl davranacakları ve kendilerine nasıl davranılmasını istediklerine ilişkin sorular yöneltilmiştir.

Ensar ve muhacir ilişkisi bağlamında Çorum halkının algılarını belirlemek amacıyla katılımcılara yöneltilen “Çorum ilindeki göçmenler hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?” sorusuna katılımcıların bir bölümü olumlu cevaplar vererek ensar-muhacir açısından benzerliklerin bulunduğunu, bugünkü göçmenlerin de muhacirler gibi baskılar neticesinde göçe mecbur bırakıldıklarını belirtilmiştir. Göçmenlere her şeyden önce din kardeşi gözüyle bakan bu katılımcılar, mazlumun yanında olmayı inançlarının bir gereği olarak görmekte ve maddi-manevi yardımlarda bulduklarını belirtmektedirler.

“Komşusu açken tok yatan bizden değildir. Önemli, dinimizin bir kuralı. Olaya bu çerçeveden bakabiliyor insan. Ensar-muhacir açısından benzerlik var. Çünkü onlar da mecbur kalıp göç ediyorlar. Peygamberimiz de baskıdan dolayı Medine’ye göç etmiştir.” (KK1)

“Göçmenlere ensar-muhacir gözüyle bakıyorum açıkçası. Nasıl bizim de başımıza bir şey gelse bir yere gittiğimiz zaman illa ki sıcak bir yuva ararız, sıcak bir yemek ararız. Karşı taraftan sıcak bir ilgi bekleriz. Onları da bizim sıcaklıkla karşılamamız gerekiyor.” (KK2)

“Bu gelen insanların çoğu Müslüman gördüğümüz kadarıyla. Biz de Müslümanız. Dolayısıyla İslâm kardeşliği açısından olayları değerlendirip bunları ben gayet olumlu bir şekilde görüyorum. Anlayışla karşılamamız gerekiyor bazı şeyleri. Dolayısıyla benim bir sıkıntım yok.” (KK21)

Çorumlu katılımcılardan biri, Peygamber Efendimizin hicretinin şu anki göçmenlerle hiçbir benzerliğinin bulunmadığını, hicretin tamamen İslâmiyet’i tebliğ amaçlı olduğunu belirtmektedir. Bu katılımcıya göre Çorum’daki göçmenler, muhacir konumunda değillerdir.

“Peygamber Efendimiz de hicret etmiştir. Ama İslâm’ı tebliğ etmek için muhacir olmuştur.” (KK17)

Halkın, Çorum’da bulunan göçmenleri muhacir olarak görmedikleri ileri sürülmüştür. Bu bağlamda ensar kavramı da ortadan kaybolmuştur. İl merkezinde

bulunan göçmenlerin göç amaçlarının sadece canlarını kurtarmak olduğu belirtilerek herhangi bir beklentilerinin olmadığı belirtilmiştir.

“Maalesef ensar- muhacir kavramını kaybetmişiz. Bizim hangimizin evine gelip de ekmeğimizi aldılar? Hangimiz eşyamızı paylaştık, odamızın birini verdik? Öyle bir istekleri de yok. Ensar gibi de olabilirdik. Evimizi vermek zorunda da olabilirdik. Öyle bir şey de yok.” (KK22)

Katılımcılardan bazıları göçmenleri ensar-muhacir bağlamında değerlendirmenin yanı sıra onların zorla göç ettirilmesinin ardında başka planların da olduğunu düşünmektedir. Bu sebeple güvenli bölge oluşturulup, göçmenlerin o bölgelere yönlendirilmeleri söylenmektedir. Yönlendirilen bu göçmenlerin ileride Türkiye’ye sınırda hem nüfus hem de silah gücü açısından faydalı olacaklarına inanılmaktadır.

“Büyük İsrail projesine zemin hazırlamak için bu bölgelerin kasıtlı olarak boşaltıldığını, orada savaş, huzursuzluk çıkararak bu insanların yerlerinden, yurtlarından edildiğini düşünüyorum. Türkiye’ye geldiler. Biz inancımız gereği ensar-muhacir ilişkisi içinde bu insanlara bakmak yükümlülüğündeyiz. Daha büyük hedef olarak da Türkiye bu insanları eğiterek, donatarak tekrar kaybettikleri yerleri geri alabilecek potansiyelle o bölgelere yönlendirilmesi gerektiğine inanıyorum. Bu insanların belki bizim azalan genç nüfus oranımıza da katkı sağlayarak, Müslüman kimliğiyle o bölgelerde tekrar Müslümanlığı yaymak, İslam yurdu halinde devam etmesini sağlayacak neferler olarak yetiştirip gönderilmesini doğru buluyorum.” (KK25)

Katılımcıların bir kısmının kökeninde göç tecrübesi bulunduğundan dolayı göçmenlere karşı daha ılımlı davranmaktadırlar. Kendileri bu tecrübeyi yaşamamış olsalar bile büyüklerinden dinledikleri kadarıyla göç, zihinlerinde geniş bir yer kaplamaktadır. Geçmişte kendi atalarının gelmiş olduğu bu topraklar, şimdi de başka misafirleri ağırlamaktadır. İleride bu göçmenlerin çocuklarının da tıpkı kendileri gibi bu ülkenin bir vatandaşı olabileceklerini düşünerek hareket etmekte ve daha fazla empati yapmaktadırlar.

“Çorum’daki göçmenlerden ben şahsi olarak rahatsız değilim. Çünkü her şeyden önce ben de bir göçmenim. Bundan 150 yıl önce benim atalarım da Kafkasya’dan buraya göçmen olarak geldiler.” (KK3)

“Ben de bir muhacir ailesinin çocuğuyum. 1914’lü yıllarda ailemiz muhacir olmuş. Dedelerimizden, babalarımızdan muhacirlik anılarını dinledik. Çok acı bir

süreç, evini, doğduğun toprakları, arkadaşlarını bir yerde bırakıp göç etmek, o göç esnasında büyüklerini kaybetmek insanların hafızasında büyük travmalara sebep olmaktadır. Biz de torunlar olarak dedelerimizin yaşadığı bu anıları zihnimizde yaşıyoruz.” (KK21)

Göçmenlerin, genelde Türkiye’ye özelde ise Çorum’a gelmelerinin hayati sebepleri olduğuna değinen bazı katılımcılar, bu durum neticesinde onlara sahip çıkılması gerektiğini belirtmiştir. Özellikle savaş sonucu göçe mecbur bırakılan Suriye, Irak gibi Ortadoğu ülkelerinden gelen göçmenlere din ve kardeşlik duygularının ötesinde bir merhametle bakıldığı açığa çıkmaktadır. Bu katılımcılara göre hangi ülkeden ve hangi dinden olurlarsa olsunlar zulme uğrayanın yanında olmak, onu korumak gerekmektedir.

“Hiçbir insan ya da toplum kendi isteğiyle, zorunlu olmaksızın kendi yurtlarını asla terk etmezler. Onların bu durumunu göz önüne alarak bir değerlendirme yapacak olursak zaruretten vatanlarını terk ettiklerini anlarız. Bu nedenle Çorum’u tercih edip bize misafir olanlara karşı ev sahipleri olarak, onların o yaralarına merhem olmamız gerekir.” (KK14)

Bununla birlikte, göçmenlerin ekonomik olarak büyük zararları olduğunu düşünen katılımcıların olduğu gibi kültürel farklılıklar sebebiyle de Çorum’da bulunmalarını olumsuz değerlendiren katılımcıların oranı da hayli yüksektir. Çorum ilinin nüfus oranına bakıldığında göçmenlerin oranının oldukça fazla olduğu, bu durumun da yerli halkı rahatsız ettiğini söyleyen kişiler de mevcuttur.

“Çorum’da bulunmalarını çok olumlu karşılamıyorum. Kendi insanımızı doyuramıyoruz ki düşünün şimdi bir de onlar bu durumda.” (KK6)

“Göçmenlerin bir an önce Türkiye’den gitmesi lazım. Çünkü Türklerle farklılıkları çok fazla.” (KK10)

“Biz hiç memnun değiliz. Çok sıkıntı oluyor. Şu arka tarafta oturuyorlar, çocuklarına güç yetmiyor. Ben burada asgari ücretle çalışan bir adamım. Geliyorlar adamların kapılarına ekmek bırakıyorlar, yemek bırakıyorlar. Bizim vatandaşımız açken gerek var mı böyle şeylere?” (KK20)

“Çorum nüfusuna göre fazla göçmen olduğunu düşünüyorum. Her çarşıya çıktığımızda, parklarda, bahçelerde göçmenlerle karşılaşılıyor. Tabi Çorum küçük olduğu için herkesin dikkatini çekmektedir.” (KK21)

Bazı katılımcılar, göçmenlerden faydalandığını düşünürken bir yandan da onların ekonomik açıdan zarar getirdiğini düşünerek aslında bir nevi kendi düşünceleriyle çelişmektedir. Örneğin bir taksicinin söyledikleri oldukça manidardır;

“İyi tarafı da var bizim için, kötü tarafı da var. İyi tarafı bize bayağı iş veriyorlar durakta. Kötü tarafı bizim vatandaşımızı iş yönünden engelliyorlar.” (KK13)

Göçmenlerin, şehirlere dağıtılmaması gerektiğini düşünen bazı katılımcılar, onların mülteci kamplarında veya kendilerine özel bir ortamda bulunmalarının daha doğru olacağını belirtmektedir. Kültürel uyum açısından Türk halkından soyutlanmalarının gerektiği söylenmektedir.

“Zor durumdadır ama bu şekilde olmaması lazım. Halkımızın içine girmemeleri lazımdı. Ayı bir yerde ayı bir şekilde olmaları lazımdı.” (KK11)

Çorumlu katılımcılardan bazılarında milliyetçilik duyguları ağır basmakta, verdikleri cevaplarda da bu hissedilmektedir. Savaş mağduru göçmenler değerlendirilirken erkeklerin niçin vatanlarında kalıp savaşmadıkları fazlasıyla eleştirilmektedir. Parklarda veya çarşıda gezen göçmen erkekler görüldüğü zaman eleştirel gözlerle bakılmakta ve onların birer vatan haini olduğu düşünülmektedir.

“Zengin olup da buraya kaçmak için gelenler, orada savaşmayanlardan tabii ki rahatsızım.” (KK8)

“Bizim küçücük çocuklarımız bile Türkiye'nin ne şekilde kazanıldığını, ne savaşlardan sonra bizim olduğunu anlayabilecek durumdayken onların koca koca erkekleri burada parklarda mangal yakıyor.” (KK12)

“Vatandaş şunu soruyor; saat kulesinin dibinde hep genç delikanlılar oturuyor, bizim evimize şehitlerimiz geliyor diyorlar.” (KK17)

“İstemiyorum. Memnun değilim. Her yerdeler. Artık sokakta falan herkes Arapça konuşuyor sanıyorum. Biz sanki daha azınlığa düştük gibi geliyor. Çok fazlalar.” (KK24)

Zaman geçtikçe artan göç miktarı özellikle Suriye'deki iç savaşın devam etmesiyle beraber büyük bir artışa geçmiştir. Bu artışla beraber insanların göç ve göçmenlere karşı düşüncelerinde de değişimler meydana gelmiştir. Sosyal medyada yapılan birtakım asılsız haberler ve yorumlar da bu değişime büyük katkı sağlamıştır. Başlangıçta merhamet duygusuyla hareket ederlerken bu durum sürdürülebilir niteliğini kaybetmiştir. Zaman ve şartların değişimiyle tepkiler yoğunlaşmış ve bakış açıları da olumsuz yöne doğru evrilmiştir. Bu duruma sebep olarak göç sürecinin uzaması,

göçmenlerin kalıcılığının artması ve ülkenin içerisinde bulunduğu ekonomik sıkıntı nedeniyle göçmenlerin ekstra yük olarak görülmesi sayılabilir.²³³

“Biz onlara her şekilde yardımcı olmaya çalışıyoruz ama onlar bir şekilde nankörlük yapıyor. Pis yaşıyorlar. Bu da ister istemez çoluğun çocuğun şuurunu bozuyor.” (KK17)

“Genel olarak insanlar göçmenlere karşı ilk baştaki gibi davranmıyor. İnsanlar daha kötü gözle bakmaya, eleştirmeye başladılar. Bunda sosyal medyanın da etkisi olduğunu düşünüyorum. Mesela Çorum’un yerel haberinde kızamık salgını haberi okudum. Bunun altındaki yorumlar beni çok üzdü. “Göçmenlerden kaynaklanıyor, Suriyeliler geldi o yüzden çıktı” ve ağıza alınmayacak hakaretler vardı.” (KK22)

Katılımcılardan birisi, savaş mağduru göçmenlerin sadece Türkiye’nin değil, diğer ülkelerin de koruması altına alınması gerektiğini söylemektedir. Bütün sorumluluğun Türkiye’ye verilmesinin doğru olmadığını belirtirken iş olanakları açısından da zaten zor durumda olduğumuzu, bütün bunlarla tek başına başa çıkamayacağımızı ifade etmiştir.

“Hangi göçmen olursa olsun Türkiye’nin değil, dünyanın göçmenidir. Bu sorumluluğu herkesin alması gerekir. Sadece bir devletin el tutması çözüm gerektirmez. Sıkıntıları hep birlikte göğüslemeliyiz. Bizim yapısal olarak iş alanlarımız az. Nereye kadar onlara bu imkanı sağlayıp da karınlarını doyurabiliriz? Buranın nüfusu artı oradan gelen nüfus, çalışma alanı yok. Bunların hepsi aç durumda.” (KK26)

Yerel halkın, göçmenler karşısındaki tutumunu tespit etmenin yollarından biri de aralarındaki ilişkiye bakmaktır. Eğer olumlu bir ilişki mevcut ise bu durumda kişinin göçmenlere karşı bakış açısında da olumlu bir izlenim söz konusu olacaktır. Ancak göçmenlerle olumsuz bir tecrübe yaşamış olan kişilerdeki kanaat de aynı oran da olumsuz olacaktır. Bu sebeple katılımcılara “Yakın muhabbetinizin olduğu bir göçmen var mı?” sorusu sorularak mecburiyetten değil de arkadaş seviyesinde görüştükları bir göçmenin olup olmadığı sorulmuştur. Bu soru aslında araştırmadaki tüm dengelerin değişmesi açısından oldukça önemlidir. Zira kişiler yakınlarına karşı sevgi beslerken din, dil ve ırk ayrımı gözetmeleri oldukça zor olacaktır. Ancak hiçbir göçmenle olumlu

---

²³³ Yıldırım, İslamoğlu, ve İyem, “Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecine İlişkin Bir Araştırma”, 108. , Hayriye Döner, “Suriyeli Göçmenlerle Yaşanan Sorunlar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Hatay İli Örneği” (Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, Fırat Üniversitesi, 2016), 54. Bu konuda ayrıca bk. Yakup Çoştı, “Çorum Halkı Gözüyle Göçmenler”, içinde *Göç Mültecilik ve İnsanlık* (Kartepe Zirvesi, Kocaeli: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, 2018), 281.

etkileşim kurmayan, konuşmaktan dahi çekinen bireylerdeki önyargı boyutu da aynı oranda artacaktır.

Katılımcıların oldukça az bir bölümü ensar-muhacir ilişkisine benzer bir şekilde göçmenlerle büyük bir samimiyet kurduklarını söylemektedir. Aralarındaki bağın arkadaşlıktan ileri olduğunu belirten bu bireyler, göçmenlerin kendilerini yabancı hissetmemeleri açısından maddi-manevi her konuda destek olduklarını belirtirken, onlara karşı olumsuz bir önyargıya kapılmadıkları anlaşılmaktadır.

“Oğlum ve kızım gibi gördüğüm bir göçmen aile var. Mahallemizde oturuyorlardı. 4 yıl önce bir Ramazan günü onları iftara davet ettik. Sonradan öğrendik ki oğluyla torunum aynı sınıftalarmış. Onlar da bizi iftara davet ettiler. Yaşantılarıyla tamamen bize uygun olduklarını anladım. Ondan sonra komşuluk ilişkilerimiz daha da derinleşti. Sanki ikinci bir oğlum gibi görmeye başladım. Çocukları bana dede diyor. Anne baba özlemlerini unutturmaya çalışıyoruz. Onların o mutlu hallerini gördükçe bizim de mutluluğumuz artıyor. Onlara yardımcı olabildiğimizden dolayı şükrediyoruz. Elimizden geldiği kadar maddi ve manevi sıkıntılarını telafi etmeye çalışıyoruz. Bunu da severek yapıyoruz.” (KK14)

“Çok var. Aramızdaki ilişki çok iyi. Onlar bana saygılı, ben de onlara saygılıyım. Yardımcı olmaya çalışıyorum maddi-manevi, yol göstermeye çalışıyorum.” (KK25)

Katılımcıların bazıları gönüllü olarak göçmenlere maddi yardımda bulduklarını, ancak bu durumdan hissiyat olarak olumsuz etkilenmemeleri için manevi destek de sağladıklarını belirtmişlerdir. Bu kimi zaman sohbet, muhabbet olurken bazen de ev ziyaretleri halini almaktadır.

“Arkadaş değil ama yakın muhabbet kurduğum bir aile var. Evime gelen ve evlerine gittiğim. İhtiyaçlarını gözetmeye çalışıyorum. Hatır-gönül koymasınlar diye arada evlerine gidip çaylarını içiyorum. Genel durumları hakkında bilgi sahibi olmaya çalışıyorum. Evime gelip çayımı içebiliyorlar yani.” (KK3)

“Ara ara ziyaret ettiğim aileler var. İşte bize bazen kıyafetler, eşyalar falan geliyor. Onları götürdüğümüz ihtiyaç sahibi aileler var. Kurslarımıza gelen göçmen bayanlarımız var. Onlarla zaten kalben bir iletişim kuruyorsunuz, seviyorsunuz, onlardaki değişimi görüyorsunuz. Yani kurslarda ve bizzat ziyaret ettiklerim var. Beni sevdiklerini düşünüyorum, yakınlık kurduğumu hissediyorum.” (KK4)

Göçmenler, ülkelerinde farklı türden mesleklere sahip olsalar bile Türkiye'ye geldiklerinden beri çeşitli işlerde çalışıp geçimlerini sağlamaktadırlar. Katılımcıların verdikleri cevaplardan da göçmenlerle birlikte çalıştıkları veya onları yanlarında çalıştırdıkları anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra katılımcılardan, meslekleri gereği göçmenlerle sürekli iletişim halinde bulunanlar ya da evlerini göçmenlere kiraya verenler de mevcuttur. Bütün bu ifadeler yerli halk ile göçmenler arasındaki ilişkinin boyutunu ve niteliğini ölçmek açısından oldukça önemlidir.

“Öyle samimi olduğum yok. Sadece market alışverişinde konuşuyoruz.”(KK7)

“Daha önce burada bir tane Iraklı bir çocuk çalıştı. Gayet uyumluydu, yeni gelmesine rağmen Türkçeyi de güzel konuşuyordu. İşime de yarıyordu.”(KK9)

“Buraya gelen öğrenciler dışında yok. Onlar da gayet uyumlu, aksi olanlar da var.”(KK15)

“Yanımda çalışan Suriyeli bir elemanım var. Aramızdaki ilişki gayet iyi, kardeşi gibi sever beni, ben de ona karşı iyiyim. Dil biliyor.”(KK16)

“Bize çok fazla geliyorlar hastalandıklarında. 14-15 yaşlarında Meryem diye bir kız geliyor genelde onun vasıtasıyla irtibat kuruyoruz diğerleriyle. (tercüman gibi) Çok iyi birine benziyor, cana yakın, Türkleri seviyor. Bize benzemek için hevesleniyor.”(KK23)

“Kiracılarımız var. Orayı koruyabilirler diye koyduk. 7-10 yıldır kalıyorlar. Hiçbir şekilde çekinmeden gidiyorum, kendi evim gibi giriyorum, anlamaya çalışıyorum.”(KK26)

Göçmenlere , özellikle de Suriyeli ve Iraklı göçmenlere, karşı önyargı beslediği anlaşılan çoğunluk kesim ise göçmenler arasından herhangi bir arkadaşlarının, yakın muhabbetleri olan birisinin bulunmadığını, sadece mecburiyetten onlarla iletişim kurduklarını ve bazen de yardım ettiklerini belirtmişlerdir.

“Gelirlerse bayat(!) ekmek falan veriyorum. Öyle arkadaşım falan yok.”

Yerel halktan bazılarının -veya ailelerinin- göç tecrübesi olmasına rağmen çoğunluk bir kesimin göçün mahiyetini bilmediği anlaşılmaktadır. İçlerinden bazıları savaş dahi olsa göçmenlerin ülkelerine dönmeleri gerektiğini belirtmiş, bir kısmı ise göçmenlerle kültür olarak uyum sağlamamızın imkansız olduğunu ifade etmiştir. Bütün bu söylemlerden yola çıkarak genel bir empati sorusu sorup halkın tutumlarıyla düşüncelerinin uyuşup uyuşmadığını belirlemeye çalıştık. Bu bağlamda sorulan “Siz göçmen durumunda olsaydınız gittiğiniz ülkede nasıl davranırdınız, ya da size nasıl

davranılmasını isterdiniz?” sorusuna bazı katılımcılar her ne durumda olursa olsun vatanlarını terk etmeyeceklerini, savaş olsa bile burada kalıp gerekirse öleceklerini ifade ederek bir bakıma buradaki göçmenlerin neden ülkelerinde kalıp savaşmadıklarını ima etmişlerdir.

“Eğer ki savaş durumunda ülkemizden çıktıysak bizim erkeklerimiz ülkemizde kalmak zorunda. Çünkü ne zamana kadar yabancı bir ülkede yaşayabiliriz. Mecbur savaşacaklar.” (KK12)

“Ben bunu bizzat yanımda çalışan Suriyeliye sordum. Allah göstermesin Türkiye sizin gibi olsa bizimkiler oraya gelse ne yaparsınız dedim, bunu Iraklıya da sordum. Hem hükümet olarak öyle kolay kolay koymayız dedi hem de sizin gibi bakmayız beslemeyiz dedi. Kesinlikle yardımcı olmazlar hangi ülkeye gidersen git. Ben gitmezdim.” (KK16)

“Ben memleketimi bırakıp gitmezdim. Öleceksem burada ölürdüm.” (KK20)

Göç edilen ülkenin farklılıkları çoğaldıkça uyum süreci ve kendini oraya ait hissetme süresi de aynı oranda artmaktadır. Katılımcıların bazılarının verdiği gerçekçi cevaplar bu konunun haklılık payını ortaya koymakta, sorumuza tam manasıyla bir empati yapılarak cevap verildiğini göstermektedir. Göçün ilk zamanlarında uyum sağlayamayacaklarını, çekingen ve korku dolu olacaklarını söyleyen bu katılımcılar, ilk adımı yerli halktan bekleyeceklerini belirtmişlerdir. Ev sahipleri onlara olumlu davranıyorsa aynı tepkiyle karşılık vereceklerini, şayet olumsuz bir tavırla karşılaşıyorlarsa uyum sağlamada güçlük çekeceklerini, sürekli bir korku içerisinde olacaklarını ifade etmişlerdir.

“Kendi kabuğumda kalırdım uzunca bir süre. Önce insanların bana karşı tepkisini ölçerdim. Eğer onlardan bana karşı bir zarar gelmeyeceğine inanırsam ancak kabuğumu o zaman açardım.” (KK3)

“Ezilirdim, kendimi ezik hissederdim.” (KK22)

“Tabii ki daha ürkek, daha güvensiz davranırdım. Önce anlamaya çalışırdım çevremde olup bitenleri. Şu anda göçmenlerin yaptığı davranışlara benzer davranışlar sergilerdim.” (KK25)

“Gözü kapalı bir kuş, çevreyi bilmiyorsun, kimseyi tanıımıyorsun, her şeyden yoksunsun. Karşımdakinin bana yaklaşımı ve sundukları önemli. Yaklaşımından bir destek görürsem ona göre davranırım. Yaşadığın, gördüğün ve kaldığın yere bağlı.” (KK26)

Bir grup katılımcı, şayet göç ederlerse o ülkenin bütün kurallarına eksiksiz uyacaklarını, kendilerine zarar getirecek herhangi bir davranışa başvurmayacaklarını belirtmişlerdir. Uyumlu bir göçmen rolü çizilerek, kendilerini kabul eden ülkeye karşı olumsuz herhangi bir davranış sergilemeyeceklerini, toplumun dilini, kültürünü ve yaşam tarzını öğrenip benimseyerek geçimini sağlayacak bir işe girip iyi bir vatandaş olacaklarını belirtmişlerdir.

“Tabii ki saygılı, sevgili, hoşgörülü davranırdım. Hoşgörü önemli bu konuda. Her hususta gideceğin yere ayak uydurmaya çalışman lazım. Davranışta olsun saygıda olsun. Kültürel olarak biraz zorlanma olur ama zamanla alışmak lazım. Gittiğim yer bize sahip çıkmışsa bunun da kıymetini bilirdim.”(KK1)

“İlk yapacağım iş herhalde o ülkenin dilini öğrenmek olurdu. O ülkenin dilini öğrenip, o ülkenin kurallarını öğrenmeye çalışırdım. Onları öğrenirsem de herhalde oradaki yaşama daha rahat adapte olurum. Dolayısıyla oradaki insanlar da beni daha rahat benimserdi diye düşünüyorum.”(KK4)

“Bir insana nasıl davranılıyorsa bana da öyle davranılmasını isterdim. Gittiğim ülkeye adapte olmak için, uyum sağlamak için, kanunları kuralları neyse, insanlarla iyi geçinmek için ne gerekiyorsa onu yapardım.”(KK9)

“Yönetim beni kabul ettiyse mutlaka ev, iş vermek zorundadır. Gidip de orada kavga çıkarmazdım. Oraya niçin gittim ev, iş bulmak için.”(KK13)

“Gayrı meşru hiçbir işe bulaşmadan çalışıp vergi vs. öderdim. Kayıt dışı hiçbir şeyde bulunmak istemezdim ne ülkemde ne de başka bir ülkede. Kötü muamele görmek istemezdim. Herkes gibi çalıştım, çalıştığım kadar da yaşayım isterdim. Beleşçi de olmak istemezdim.”(KK24)

2.2.2. Göçmenlerin Aynı Dinden Olmasına İlişkin Tutumlar

İki farklı millet, aynı dine sahip olsalar bile, medeniyet; yaşanılan çevre, olaylar ve içerisinde bulunulan şartlar neticesiyle oluşmaktadır. Toplumların hayatları maddi ve manevi boyutlar neticesinde meydana gelmektedir. Maddi boyut yaşanılan yeri, yani fiziki bir alanı belirtirken; manevi boyut ise sosyal, kültürel ve dini alanlarla ilgilidir.²³⁴ Manevi değerler, toplumların yaşamlarını ve ortak yaşam alanlarını düzenlerken geçmişten tevarüs ederek, gelecek nesilleri de inşa etmektedir. Medeniyetler bu taşıma

²³⁴ Ali Akdoğan, “Medeniyetlerin Oluşmasında Dinin Rolü ve İslam Medeniyeti”, *Dini Araştırmalar* 11, sy 32 (01 Haziran 2008): 88.

neticesinde oluşurken aynı zamanda çift taraflı bir etkileşim de meydana gelmektedir. Toplum ve medeniyet birbirlerinin ürünüdür. Manevi boyutları oluşturan en önemli etkenin din olduğu açıktır. Zira din, millet kavramının temelinde ortak bir kültür oluşturmaktadır.²³⁵ Bu oluşan ortak kültür, hangi milletten olurlarsa olsunlar insanları bir araya toplaması açısından önemlidir.

Dinin en genel anlamda inanç, ibadet ve toplumsal boyutları vardır. İnanç boyutu tamamen bireysel bir boyut olup inanma durumu, kişinin kendisi ile inandığı varlık arasındadır. Zira insanın manevi dünyasını ölçebilecek bir araç mevcut değildir. İbadet boyutu ise bireyin, inandığı dinin kurallarına uyup onları uygulamasıdır. Uygulama alanı bireysel olabileceği gibi toplu bir şekilde icra edildiği durumlar da mevcuttur. Bu da dinlerin ibadetlerine ve yapılış şekillerine göre değişmektedir. Örneğin İslam'daki namaz ibadeti hem kişisel hem de cemaatle yapılmaktadır. Ancak Cuma namazı sadece cemaatle kılınmaktadır. Dinin toplumsal boyutu ise toplumdaki diğer insanlarla alakalıdır. Din, insana birtakım tavsiyelerde bulunup bunları hayata uyarlamasını ister. İnsan da, bu davranışlara uygun olarak çevresindekilerle etkileşim haline girer.²³⁶ Toplumsal boyut, inanç ve ibadet boyutunu da kapsadığı gibi sadece bu ikisiyle alakalı değildir. Sosyal hayatın her anında mevcut olan dini kurallar sadece camilere ait değildir. Bu bağlamda Çorum halkına yönelttiğimiz “Göçmenlerin dini yaşantıları ve ahlaki tutumları hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu, inanç ve ibadet boyutunun yanı sıra toplumsal boyutu da öğrenmeyi amaçlamaktadır.

Katılımcılardan bir kısmı, Müslüman göçmenlerin dini yaşantılarının Çorum halkı ile aynı derecede olduğunu, bir farklarının olmadığını savunmaktadır. Bu katılımcılara göre; herkes kendi ölçütlerinde farklı özellikler taşımaktadır. Bir milletin dindar bir kesimi olduğu gibi içerisinde din ile hiçbir alakası olmayan bir kesim de mevcuttur ve genelleme yapmak doğru değildir.

“Dini yaşantı olarak bir kısmı aynı buradaki Müslümanlar gibi beş vakit namazını kılıyor ya da cumadan cumaya.”(KK1)

“İbadetlerini yapıyorlar. Mesela camilerde görüyoruz. Herkesin bir ibadet anlayışı var. Mesela bizde de kılan var kılmayan var. Onlar da aynı şekilde.”(KK15)

“Bizim toplumumuz nasılsa onlar da öyle. Dindar olanları da var olmayanları da var.”(KK22)

²³⁵ Fatih Mehmet Yılmaz, *Sünnet Medeniyeti* (Konya: Yediveren Kitap, 2019), 441.

²³⁶ Ali Akdoğan, “Kültür ve Din”, içinde *Din Sosyolojisi El Kitabı*, ed. Niyazi Akyüz ve İhsan Çapcıoğlu (Ankara: Grafiker Yayınları, 2015), 399.

Bazı katılımcılara göre ise; özellikle Arapça bilen göçmenler, Kur'an-ı Kerim'i daha iyi anladıklarından dolayı dini daha iyi yaşamaktadırlar. Katılımcılar, bu göçmenlerin kültürleri gereği birtakım dini ritüellere bizim kadar sıkı sıkıya uymadıklarını ancak Kuran'ın ana dilleri olması hasebiyle bizden bir adım önde olduklarını belirtmişlerdir.

“Bence Müslümanlığı daha güzel yaşıyorlar. En azından Arapça biliyorlar. Arapça bilip Kuran-ı Kerim'i anlıyorlar. Gerçekten Müslümanlığı güzel yaşıyorlar. Belki tesettüre çok dikkat edemiyorlar, gözümün takıldığı kadarıyla eşarplarını güzel örtüyorlar ama İslamiyet'i güzel yaşıyorlar.”(KK2)

“Yetişkinler ibadetlerini bizim toplumumuzdan daha iyi yapıyorlar. En azından namaz ibadetini görüyoruz. Çalışırken işi bırakıyor, namazını kılıyor. Ama ritüel ve şeklen bakarsak belki de Kur'an-ı Kerim'in anlamını bildikleri için, örneğin bizdeki kalıpsal saygı yok. Mesela biz namazı çok ciddi kılıyoruz, onlar bizim kadar ciddi değiller. Harama helale daha fazla dikkat ettiklerini düşünüyorum büyük bir çoğunluğunun. Ama genel olarak belki sıcak iklimin insanı olmanın verdiği bir yapı, bize göre daha gevşek bir toplum.”(KK25)

Katılımcıların bir kısmı ise göçmenlerin dini yaşantılarının olmadığından, bunun da kültürlerinden kaynaklandığından bahsetmişlerdir. Özellikle Irak ve Suriye'den gelen göçmenlerin çok evlilik yaptıkları, temizliklerine dikkat etmedikleri ve aynı evde birkaç aile bir arada yaşadıkları için dine uygun davranmadıkları ifade edilmiştir.

“Görebildiğim kadarıyla bunlar dini çok yaşamıyorlar, dinle pek ilgileri yok.”(KK6)

“Üç hanımı olan var, dört hanımı olan var, iki hanımı olan var, bir hanımı olan da var. Çok evlilik yapıyorlar, kalabalıklar. 4 kişiyiz diyorlar 8 kişi geliyor. 6 kişiyiz diyorlar 12-13 kişi geliyor. İki bayan var çocukları var kimin hangisinin olduğunu bilemiyoruz. Şu anda benim oturduğum binada ben 3 kişiyim diye geldi bir kadın. Şimdi iki tane aile var. Ben diyor, iki zevce. İkişer tane çocukları var iki de kadın 6 kişi.”(KK10)

“En alt kattaki bayan paralı çalışan Iraklı, 3 çocuğunu gece evde yalnız başına bırakıp giden bir hayat kadını. Ama kapalı arkadaşları var. Ahlak konusunda kimileri çok iyi kimileri berbat. Bunlar çoklu ilişkiyi savunuyor.”(KK12)

“Hiçbir şey görmedim ben şöyle, böyle desem yalan söylemiş olurum. Ama temizlikleri de yok yani. Camide falan görüyoruz tertemiz değiller.”(KK20)

“Ben gözlemedim ama komşuları gelip anlatıyor. Hiç perde falan kapatıyorlarmış. Bir ev içinde 3-4 aile bir arada yaşıyorlar, mahremiyetlerine çok da dikkat etmiyorlarmış.”(KK24)

Göçmenleri dışarıdan gözleme imkanı bulan bazı katılımcılara göre; göçmenler giyim-kuşam ve camiye gitme oranlarına bakıldığında dindar görünmekte ancak bu husus tam anlamıyla bilinmemektedir. Bu katılımcılara göre bireylerin iç yaşantılarını tüm ayrıntılarıyla bilmek imkansızdır.

“Görünüşte iyi görünüyorlar, hanımları kapalı güzel, beylerinde de öyle herhangi bir sıkıntı görmüyorum. Ahlak olarak da kötü bir şeylerine denk gelmedim şimdiye kadar.”(KK7)

“Dini olarak camiye gittiklerini görüyorum. Başka bir şey bilmiyorum.”(KK13)

Katılımcılardan bir tanesi göçmenlerin dini tutumlarının geldikleri ülkeye göre değişiklik göstereceğini ifade etmiştir. Bu katılımcıya göre Suriyeliler inanç yapısı gereği Türk halkına daha çok benzerken, Iraklıların dini yaşantıları daha farklıdır. Bunun sebebinin de coğrafya ve kültürel farklılıklar olduğunu söylemiştir.

“Iraklıları ve Suriyelileri ayrı değerlendirmek lazım. Suriyelilerden dini yaşantı olarak çok farklı bir tepki görmedim. Aksine bizim boş olan camilerimizi onlar ailecek çocuklarıyla birlikte vakit namazlarda dolduruyorlar. Buna bizzat şahit olduğum için söylüyorum. Ama Irak’tan gelen bazı grupların inanç yapılarının bizden farklı olduğunu görüyorum. Onlar tamamen başka. Yani onların inançları bizimkiyle aynı değil galiba, ayrıntılarını bilmiyorum ama Suriyeliler onlara göre daha bizdenler.”(KK3)

Bazı katılımcılar, camilerde daha çok yaşlı göçmenleri gördüklerinden dolayı göçmenlerin yaşlı kesiminin gençlere göre daha dindar olduğunu tespit etmişlerdir.

“Camiye gelenler var. Namazında abdestinde olanlar da var olmayanlar da var. Ama yaşlılar daha çok camiye geliyorlar.”(KK16)

“Çorum’a gelenlerin çok da dindar olduklarını düşünmüyorum. Çünkü camilerde daha çok yaşlı kesimi görüyorum.”(KK21)

2.2.3. Değerlendirme

Araştırmamızın ilk bölümünde katılımcılara yönelttiğimiz sorularla elde ettiğimiz verileri önceden yapılmış benzer çalışmalarla karşılaştıracak olursak; öncelikle Türk halkının “Suriyeliler” adı altında göçmenlere karşı tutumlarını ifade etmemiz gerekmektedir. Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi

(HUGO)'nun kurucu müdürü Murat Erdoğan'ın ulaştığı sonuçlar, 26 ilde gerçekleştirilen 2089 ankete dayanması nedeniyle çalışmamız ile genel bir karşılaştırma yapmak için oldukça büyük bir önem teşkil etmektedir. Bu araştırmadaki Türk katılımcıların yalnızca yüzde 20'lik bir oranı Suriyeliler için “Din kardeşlerimiz” cevabını vermiştir.²³⁷ İzmir halkının Suriyelilere yönelik tutumunu ele alan bir araştırmaya göre ise; “Suriyelilerin Türkiye’de bulunmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna 74 kişilik bir katılımcı grubundan 14 kişinin dini açıdan olumlu bir bakış açısıyla değerlendirdiği ortaya çıkmıştır.²³⁸ Çorum’da yürüttüğümüz araştırmamızda da ensar-muhacir ilişkisi açısından göçmenleri din kardeşi olarak görenlerin miktarıyla benzerlik göstermektedir. Erdoğan’ın çalışmasına katılanların tamamına yakını Suriyelilerle herhangi bir şekilde iletişime geçmiş kişilerdir. Ancak dostluk ve arkadaşlık ilişkisi kuranlar yalnızca yüzde 14'lük bir dilimde mevcuttur.²³⁹ Aynı şekilde araştırmamızda da gözlemlediğimiz üzere; 26 katılımcıdan sadece 3 kişinin göçmenlerle dostluk derecesinde bir ilişkisi bulunduğunu, 11 katılımcının şu ana kadar mecburiyet dışında hiçbir iletişiminin bulunmadığını, 4'ünün göçmenlere maddi yardımlarda bulunduğunu ve bu esnada aralarında arkadaşlık olmasa bile bir bağın oluştuğunu, 8 katılımcıdan bazılarının yanında göçmenlerin işçi olarak çalıştığını, bazılarının da evlerini göçmenlere kiraya vermiş olduğunu tespit ettik. Bu durum, göstermektedir ki araştırmaya katılan ve Çorum halkını temsil eden katılımcıların oldukça az bir kısmı göçmenlere ensar-muhacir ilişkisi bağlamında değer vermektedir. Göçmenlerle yakın bir bağ kuranların sayısının oldukça az olması dikkat çekicidir. Ensar-muhacir ilişkisi baz alındığında, oldukça önemli olan dostluk hususunun günümüzde artık çok önemli görülmediği saptanmıştır. Bireylerde acıma duygusunun olmasının yanı sıra “yabancı” diye tabir edilen göçmenlere karşı bir çekinme söz konusudur. Bunun da en büyük kanıtı, çalışmamıza katılanların çoğunluğunun göçmenlerle yakın bir iletişime girmemesi olarak gösterilebilir. Katılımcıların büyük bir bölümü göçmenlerin dil bilmediği için onlarla arkadaş olamadıklarını ifade etseler bile kanaatimiz bu yönde değildir. Zira göçmenlerle oldukça yakın bağları bulunan katılımcıların da bahsettiği gibi başlangıçta her iki tarafın da birbirini anlamadıkları, zamanla kültürleşme meydana gelerek birbirlerinin dillerini ve kültürlerini öğrenip artık onlara yabancı gözüyle bakmadıkları anlaşılmaktadır. Çorum

²³⁷ Erdoğan, *Suriyeliler Barometresi*, 54.

²³⁸ Çetin, “İzmir’deki Yerel Halkın Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Algısı”, 71.

²³⁹ Erdoğan, *Suriyeliler Barometresi*, 60.

halkı ekseriyetle göçmenlerle temas kurmaktan, iletişime geçmekten kaçınmaktadır. Bizim araştırmamızda ulaştığımız sonuç itibariyle kaçınanların çoğunda savaştan kaçan göçmenlere, ya da onların tabiriyle mültecilere karşı bir önyargı mevcuttur. Bazılarının açıkça ifade ettiği üzere; göçmenlerin neden ülkelerinde kalıp savaşmadıkları sorgulanmakta, burada herkesin yaptığı bir faaliyet (eğlence, gezme, parklarda oturma vs.) göçmenler tarafından yapıldığında eleştiren gözlerle bakılmaktadır. Bu durum aslında halkın, göçmenlerle arasına bir önyargı duvarı örmesinden ibarettir. Bauman'ın da ifadesiyle; “Önyargının ve hıncın ördüğü engelin genellikle en kalın duvarlardan daha etkili olduğu bir gerçektir.”²⁴⁰ Çorum halkının yaklaşık 10 yıl öncesine kadar sokaklarda yabancı görmeye pek alışık olmaması da göçmenlerle yakın bir bağ kuramamalarının nedenlerinden sayılabilir. Çorum'da 2018 yılında yapılan bir çalışmada Ensar-Muhacir söyleminin muhafazakarlar tarafından benimsendiği ancak göçmenlere karşı uygulamada bir anlamının olmadığı tespit edilmiştir.²⁴¹

Halkın göçmenlerle iletişim kopukluğu yaşaması göçmenlerin ötekileştirilmesine ve gettolaşmaya neden olmaktadır. Savaş yüzünden ya da yaşam koşullarını iyileştirmek amacıyla buraya gelen kişiler yerli halktan daha fazla çekinmekte, karşı taraftan bir adım beklemektedirler. Aralarındaki iletişim olumsuz bir yönde olduğunda ise kendi kabuklarına çekilerek toplumdan tamamen soyutlanıp sadece kendileri gibi göçmenlerle görüşmektedirler. Çorum'da da bu durum görülmektedir. Nitekim katılımcılardan bir kısmının da bahsettiği gibi göçmenler genellikle toplu olarak mahalle, sokak köşelerinde oturup sohbet etmekte, bu da yine yerli halkın bir kısmını rahatsız etmektedir. Katılımcılardan bazıları Türk halkının da geçmişte köylerde bu şekilde her akşam toplanıp gün değerlendirmesi yaptıklarını ifade etmiştir. Bu davranışa olumsuz yaklaşılmasının sebebi gelişen ülkemizi göçmenlerin geriletmesi korkusu olabilir. Ancak her hareketlerine aşırı bir tutumla karşı çıkmak onların bize uyum sağlamasından ziyade daha da marjinalleşmelerine neden olabilir. Bu durumun önüne geçebilmek amacıyla göçmenlere karşı ön yargının kırılıp onlara sadece insan olarak bakılması gerekmektedir. Geldikleri ülke veya etnik kökenleri göçmenleri değerlendirirken başvurulacak ilk kaynak olmamalıdır. Zira onların icra ettiği her hareketin farklı olması gibi bir durum düşünülemez. Her toplumun heterojen bir yapıda olduğu, iyi insanların olduğu kadar uyumsuz ve topluma zarar veren bir kesimin de var

²⁴⁰ Zygmunt Bauman, *Sosyolojik Düşünmek*, çev. Abdullah Yılmaz (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2018), 82.

²⁴¹ Çoştur, “Çorum Halkı Gözüyle Göçmenler”, 280.

olduğu unutulmamalıdır. Göçmenlerin dil ve eğitim açısından geliştirilmesi kültürel anlamda da bize uyum sağlamalarına katkı sağlayacaktır. Katılımcıların da ifade ettiği gibi Çorum'daki göçmenlerin hepsi aynı değildir. Oldukça kültürlü, eğitilmiş bireylerin bulunduğu gibi daha alt tabakadan ve eğitimsiz bir kesim de mevcuttur. Yine bazıları ülkelerinde oldukça iyi şartlar altında yaşayıp çok iyi bir mesleğe sahipken buraya gelip çöp toplayarak yaşamını sürdürmektedir. Bu gibi durumlara Çorum'da ya da diğer şehirlerde çokça rastlanması doğaldır.

Çoğunluk diye tabir edeceğimiz bir kısım, göçmenlere maddi olarak yardımda bulunmak için birçok yönden seferber olmuştur. Şöyle ki, göçmenlerin Çorum'dan derhal gitmesi gerektiğini söyleyen katılımcılar bile onlara maddi olarak ya da dil hususunda anlayamadıkları zaman yardımda bulduklarından bahsetmişlerdir. Zorunlu göç eden bireylerin kendi vatanlarındaki maddi durumları daha iyi olabilir. Öncesinde güzel bir işi, evi ve maddiyatı olmasına rağmen göç ettikleri ülkede sefalet içerisinde yaşıyor olabilirler. Bu göçmenler maddi yardıma alışık olmadıklarından ötürü ilk etapta hiçbir yardım kabul etmemekte, ancak buna da mecbur kalmaktadır. Bu sebeple her kim olursa olsun maddi yardım yapılırken duygularını incitmekten kaçınılmalıdır. Katılımcılarımız arasında da bu yönde çabaları olan bireyleri görmek bizim için umut verici olmuştur. Zira ırkı, dili veyahut da dini ne olursa olsun göçmene insan gözüyle bakabilmek, onun da duygularının olduğunu göz önünde bulundurmak oldukça önemlidir.

Çorum halkına yönelttiğimiz; “Göçmenlerin dini yaşantıları ve ahlaki tutumları hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu, dini tutumların anlaşılabilmesi hususunda oldukça önemlidir. Şehre yeni gelen bu yabancıların da kendisiyle aynı inanca sahip olduğunu düşünmesi kişiye güven verecektir. Bu soruya yanıt veren 26 kişiden sadece 5'i göçmenlerin dini yaşantı olarak ne eksik ne fazla bizimle aynı kategoride olduğunu belirtmiştir. Bir diğer kesim ise özellikle Ortadoğu'dan gelen göçmenlerin Arapça bildikleri için bizden daha dindar olduklarını belirtmiştir. Bu oldukça göreceli bir kavramdır ve kişiye göre değişmektedir. Çünkü Arapça bilen herkesin dindar olmadığı, bilmeyenlerin ise dinsiz olmadığı açıktır. Bazı istisnalar olmakla beraber böyle bir genelleme yapılamayacağı tarafımızca tespit edilmiştir. Katılımcıların bir kısmına göre Çorum'daki göçmenler çok dindar değillerdir. Buna da; çok eşlilik, temizlik anlayışlarının olmaması, camilerde sadece yaşlı kesimin görülmesi gibi çeşitli sebepler gösterilmiştir. Öncelikle bu sebeplerden birçoğunun kültürel alışkanlıklardan ötürü

geldiğini belirtmekte fayda vardır. Örneğin temizlik anlayışı her toplumda farklı derecelerde olabilir veya imkansızlık gibi sebeplerden ötürü temiz olmayabilirler. Çok eşlilik hususu da yine aynı şekilde Türkiye’de yasak olmasına rağmen göçmenlerin geldikleri ülkede çok normal karşılanabilir. Bu tarz konular kültürle alakalıdır ve sosyo-kültürel konu başlığı altında tekrar incelenecektir. Sadece yaşlıların camilerde görülmesinden ise bir milletin dindarlık durumunun anlaşılamayacağı açıktır. Zira gençler genellikle çalışıp camilere gitme imkanı bulamıyor olabilirler. Bu durum Türk milletinde de aynı şekildedir. Yine verilen cevaplardan Çorum halkına göçmenlerin dini yaşantılarını sorduğumuzda sadece ibadet boyutu yani namaz, oruç, örtünme vb. anlaşılmiş olup göçmenlerin toplumsal rollerde dinlerine ne kadar dikkat ettiklerine, ahlak yapılarının İslam dinine uyup uymadığına dair herhangi bir yanıt gelmemiştir. Bu durum da farklı bir araştırma konusu olup ileride yapılacak araştırmalara ön ayak olması bakımından önemlidir.

2.3.SOSYO-EKONOMİK AÇIDAN TUTUMLAR

2.3.1. Göçmenlerin İstihdamı Konusundaki Düşünceler

1982 Anayasasınının 48. Maddesine göre “Herkes dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetine sahiptir.”²⁴² Bu durum, yabancıların çalışmalarının da genel anlamda desteklendiği anlamına gelmektedir. Ancak 16. Madde esasınca bu hürriyet sınırlandırılabilir. 2014 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile Resmi Gazetede yayımlanan Geçici koruma Yönetmeliği’nin 29. Maddesinde “iş piyasasına erişim hizmetleri” başlığı altında geçici koruma altındaki bireylerin çalışma hakları belirtilmiştir. Bu maddeye göre; geçici korunanların çalışmalarına ilişkin usul ve esaslar, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca belirlenir. Geçici koruma kimlik belgesine sahip olanlar çalışma izni almak için ilgili bakanlığa başvurabilir.²⁴³ Ancak Türkiye’de yabancıların yasa gereği çalışamayacakları iş alanları mevcuttur. Dış hekimliği, hastabakıcılık, ebelik, eczacılık, veterinerlik, özel hastanelerde sorumlu müdürlük, avukatlık, noterlik, özel ya da kamu kuruluşlarında güvenlik görevlisi, kara sularında dalgıçlık, kaptanlık, kılavuzluk, gümrük müşavirliği

²⁴² “Türkiye Cumhuriyeti Anayasası”, 16, erişim 03 Şubat 2020, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf>.

²⁴³ “Geçici Koruma Yönetmeliği”, erişim 03 Şubat 2020, <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/gecicikorumayonetmeliği.pdf>.

gibi mesleklerin yabancılar tarafından icra edilmesi yasaktır.²⁴⁴ Bu durum sadece Suriyelileri değil tüm yabancıları kapsamaktadır. Yine aynı şekilde Suriyelilerin çalışma haklarının düzenlendiği ve 15 Ocak 2016 tarihinde yürürlüğe giren “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik” de bu hususu ayrıntılı bir şekilde düzenlemiştir. Bu yürürlüğün 4. Maddesinde; geçici koruma sağlanan yabancılar, çalışma izni olmaksızın Türkiye’de çalışamaz veya çalıştırılmaz. Şayet çalışma izni alınmazsa çalışan ve çalıştıranlar hakkında hukuki işlem başlatılacağı belirtilmiştir. Aynı yönetmeliğin 5. Maddesinde, çalışma izni almak isteyen geçici korunanların en az 6 ay Türkiye’de geçici koruma statüsüne sahip olmaları ve bağımsız çalışmak isteyenlerin bizzat başvuruda bulunmaları gerektiği ifade edilmiştir. Mevsimlik tarım veya hayvancılık işlerinde çalışacak geçici koruma sağlanan yabancılar ise çalışma izni almak zorunda değildirler. Ancak bu muafiyeti almak için de durumlarını valiliklere bildirmeleri gerekmektedir. Madde 8’e göre bu statüde bulunanlar için belli bir istihdam kotası belirlenmiş olup, sayıları işyerinde bulunan Türk vatandaşlarının sayısının yüzde onunu geçemez. Toplam sayısı ondan az olan işyerlerinde ise en fazla bir geçici koruma sağlanan yabancıya izin verilebilir.²⁴⁵

Suriyelilerin istihdamı hususunda ILO Türkiye Ofisi 2016 yılında “Suriyeli İşçi, İşveren ve Girişimcilerin İşgücü Piyasasında Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri” isimli bir çalıştay düzenlemiştir. ILO’nun o tarihte yaptığı araştırmada, katılımcı işyerlerinin %27’sinin Suriyeli işçi çalıştırdığı, ayrıca Suriyelilerin kendi işyerlerini de açtıkları belirtilmiştir. Suriyeliler, her ne kadar işçi veya işyeri sahibi olarak çalışsalar da birtakım entegrasyon sorunları yaşamaktadırlar. Çalıştayda entegrasyon sorunları; kayıt dışı çalışma, düşük vasıflı işlerde istihdam, haksız rekabet, ücretlerin aşağıya çekilmesi ve çocuk işçiliğin yaygınlaşması riski olarak gösterilmiştir. Bu sorunlara ek olarak; diplomalarında denklik sorunu, banka hesabı açma ve dil sorunu gelmektedir.²⁴⁶

---

²⁴⁴ Sema Buz ve Büşra Uslu, “Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Bireylerin Mesleki Eğitimi ve İstihdamı: Toplumla Sosyal Hizmet Saha Örneği”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 17, sy 1 (26 Mart 2019): 44, <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.544744>.

²⁴⁵ “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik”, erişim 03 Şubat 2020, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20168375.pdf>.

²⁴⁶ “Suriyeli İşçi, İşveren ve Girişimcilerin İşgücü Piyasasında Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı” (ILO Türkiye, 2016), 3-4.

Türkiye’de bulunan uluslararası koruma altındaki bireylerin çalışma izni meselesi ise daha farklıdır. 26 Nisan 2016 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan “Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi ve Uluslararası Koruma Statüsü Sahibi Kişilerin Çalışmasına Dair Yönetmelik” 4. Maddesine göre; mülteci veya ikincil koruma statüsü sahibi kişiler statü almasından itibaren bağımlı veya bağımsız olarak çalışabilir. Bu bireylerin kimlik belgeleri çalışma izni yerine geçer. Madde 5’te belirtildiği üzere başvuru sahibi veya şartlı mülteciler ise çalışmadan önce Bakanlıktan çalışma izni almakla yükümlüdür. Ancak çalışma izni almış olmaları yabancılara Türkiye’de mutlak kalış hakkı sağlamamaktadır.²⁴⁷

Çorum halkına yönelttiğimiz; “Göçmenlerin istihdamı hususunda ne düşünüyorsunuz? Göçmenlere çalışma ve iş yeri açma izni verilmesini doğru buluyor musunuz?” sorularına katılımcıların bir kısmı direkt olarak çalışma ve iş yeri açma izninin verilebileceğini, her zaman yardımlarla yaşayamayacaklarını, kendi ayakları üzerinde durmaları gerektiğini belirtmiştir. Aksi halde göçmenlerin yaşamlarını idame ettirmelerinin hem kendileri hem de aileleri açısından oldukça zor olacağı ifade edilmiştir.

“Bence eğer burada kalacaklarsa izin verilmelidir. Biz ayırım yapamayız bizim dinimiz onu ayırmaz.” (KK5)

“Doğru düzgün çalıştıktan sonra verilmeli bence. En azından belirli yerlerde sen burada iş açabilirsin imkanın dahilinde aileni geçindir denebilir.”(KK7)

“Verilsin bence çalışsınlar, öyle bedavadan olmasın.”(KK8)

Göçmenlerden, meslek sahibi olanların Türkiye tarafından değerlendirilmesi gerektiği ve Türk ekonomisine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Özellikle aralarında nitelikli iş gücüne sahip göçmenlerin de bulunduğu inanan katılımcılar bu tarz kişilerin bize faydalarının olabileceğini söylemektedirler. Bu katılımcılara göre göçmenlerin, kalıcı olma ihtimalinden de ötürü çalışma ve işyeri açma izinlerinin olması gerekmektedir. Göçün ekonomik açıdan olumsuz sebeplerinin bulunmasının yanı sıra yararımıza olacak birçok nedeninin de var olduğu verilen cevaplardan anlaşılmaktadır.

---

²⁴⁷ “Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü”, erişim 03 Şubat 2020, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/04/20160426-1.htm>.

“Burada yaşıyorsa, belli bir süre de yaşayacaksa boş duracak hali yok. İlla ki bir mesleği varsa ekonomiye katkı açısından ya da buradaki işleve, gidişata katkısı olacaksa bence olmalı.”(KK1)

“Bence verilmeli. Yani buna Suriyeli Iraklı olarak bakmamak lazım. Bunları değerlendirip dezavantajları avantaja çevirmek, faydalanmak lazım. Muhakkak burada da güzel iş yapan, mimarıdır mühendisidir muhakkak iş yapan insanlar vardır. Onları toplayıp işimize yarar hale getirirsek bu göçmenleri de seveceğimize inanıyorum.”(KK2)

“Yeterli mesleğe sahip olanların iş yeri açmasında bence herhangi bir sakınca yoktur. Onların bu bilgilerinden istifade edilmesi gerektiğine inanıyorum. Yoksa zamanla meslekleri unutulup gidebilir. Onların gerek bilgi, tecrübe ve gerekse fiziksel güçlerinden faydalanılması gerektiğini düşünüyorum.”(KK14)

“Bunların içerisinde vasıflı olan, kendi ülkesinde mesleğinde başarılı olan insanlar var. Bu insanların da bizim toplumumuza faydaları olacaktır. Türk ekonomisine katkı sağlayacaklarından dolayı istihdam edilmelerinin yerinde olacağını düşünüyorum. Bizim işverenimizin de onları güçsüz, hakir görüp ucuz çalıştırmaları da iyi bir şey değil. O insanların işgücünü çok ucuz satın almaları ahlaki değil. Onlara köle muamelesi yapmamız uygun değil.”(KK21)

Çorumlu katılımcılara göre Çorum’da bulunan göçmenlerin çoğunluğu niteliksiz ve eğitimsiz olduğu için icra edilen işlerde çok yetkin değillerdir. Bu yüzden de genellikle ucuz işgücü olarak çalıştırıldıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum ise bazı işverenleri memnun etmektedir. Katılımcıların ifadelerine göre özel sektör, ucuz işgücü nedeniyle çoğunlukla göçmenleri tercih etmekte, sonuç olarak Türk halkı mağdur olmaktadır. Bu durum dünyanın her yerinde aynıdır. Hem iş göçü amacıyla göç edenler hem de mülteciler iş dünyasında ucuz emek ve kar vaat eden yetenek olarak görülmektedir.²⁴⁸ Bu nedenle katılımcılar çalışma ve işyeri açma izninin verilmesini çok doğru bulmamaktadırlar.

“Onlar da bizim gibi yevmiye almak istiyorlar. Ama işçilikleri yok. Çalışsın tabi ekmek kapısı rızkını alsın. 3 tane Iraklı çalışıyor 50’şerden 150 TL yapıyor, 1 Türk işçi çalışıyor 150 TL. 3 kişi o ustanın yaptığını yapamıyor. Sigortasız çalıştıkları için uzun süreli çalışıyorlar. Çalıştıranın işine geliyor.”(KK10)

---

²⁴⁸ Bauman, *Kapımızdaki Yabancılar*, 11.

“Bence verilmemeli. Zaten Türkiye kendi çabalarıyla bir şeyler olmaya çalışıyor. Her sabah Türk ve Arap işçiler Caminin önünde toplanıyor. Sonra fiyat pazarlığına giriliyor Türkçe bilen Araplar işi alabilmek için Türklerin söyledikleri fiyatların beş-on lira eksikliğini söylüyorlar. İşverenler de Arapları tercih ediyor.”(KK11)

“Bizim kendi vatandaşımız da burada mağdur durumda kalıyorlar. Bizim amele kesim 150 ye gidiyorsa onlar 70 e gidiyor.”(KK13)

Çorum halkını temsilen araştırmamıza katılan bazı katılımcılara göre işsizlik oranındaki artıştan ötürü öncelik Türk halkına verilmelidir. Göçmenlere iş sahasının açılması kendi halkımız açısından maddi-manevi büyük zararlar meydana getirecektir.

“Ben önceliği kendi vatandaşına tanırım her zaman. Çünkü benim vatandaşım çöp konteynırından geçimini sağlıyor çoğu Türk. Birkaç tane bayan var gece erkek kılığında bürünüyor çöpten topluyor. Önce kendi vatandaşına o imkanı sunuyum ondan sonra onlar.”(KK6)

“Önce bizim kendimizinkilere iş versinler. Kendi fakirimiz duruyor hep işsiz.”(KK17)

Katılımcılardan bazıları ise, göçmenlere çalışma ve işyeri açma izninin belirli şartlar doğrultusunda verilmesi gerektiğini savunmuştur. Bu katılımcılara göre göçmenlerin istihdamının en önemli koşulu yasalara uymaları gerektiğidir. Ayrıca eğitim, kültürel uyum süreci ve dil bilmek ekstra önem taşımaktadır. Bütün bu ifade edilen şartlar hem toplum hem de göçmenler üzerinde olumlu bir etki meydana getirecektir. Yerli halk, Çorum’a gelen göçmenlerin çoğunun eğitimsiz ve iyi bir meslek sahibi olmayan kişilerden oluştuğunu gözlemlemekte ve bu sebeple de belirtilen şartların istihdam hususunda başrol oynadığını ifade etmektedirler.

“Çalışma izni verilmeli ama gördüğüm kadarıyla kalifiye eleman yok. Eğitimli göçmenler bizim ülkemizde ya da bizim şehrimizde kalmıyor. Bunları maalesef almışlar kalbur altı kısmı bize kalmış diye düşünüyorum. İş yeri açmaya izin verilebilir. Sonuçta bu ülkenin iş yeri açmak için belirli yasaları var. Onlar bu yasalara uyduğu müddetçe bence bir sıkıntı yok. Açabilirler.”(KK3)

Bütün bunlara ilaveten, kadın kültür merkezinde hocalık yapan bir katılımcıya göre; eşi olmayan göçmen kadınlar -özellikle yetim çocuğu bulunanlar- için özel iş imkanları sunulmalı, en azından evlerinde çalışarak aile ekonomisine katkıda bulunmalıdırlar. Bu amaçla kültür merkezlerine gelen göçmen kadınlar ekonomik

faydanın yanı sıra toplumun diğer fertleriyle de iletişim halinde olacakları için kültürel ve dil gelişimleri açısından da ilerleme fırsatı bulacaklardır.

“Gerçekten eğitimlerini tamamlamış, Türkçeyi güzel bir şekilde konuşabilen, Türkiye’ye ve yaşama adapte olduklarına emin olduğumuz insanlara bence verilmeli. Çünkü ne zamana kadar biz bu millete yardımcı olmaya çalışacağız? Ki yetişemiyoruz, devlet olarak da yetişemiyoruz. Bence bir işin ucundan tutmalılar diye düşünüyorum. Ben hatta şunu bile düşündüm eşi olmayan bayanların evlerine gittiğimizde -dul ve yetimlerin evine- dedim ki işte kültür merkezlerinde bazı kurslar var masrafsız, o kursların sonunda da yapılan ürünleri satabiliyorlar, paraya dönüştürebiliyorlar. En azından bu bayanlara bu imkanı verelim, gelsinler iş öğrensinler. Sonra kendi bütçelerine kendileri katkıda bulsunlar diye düşündüm.”(KK4)

Bir kısım katılımcıya göre, Türk halkının asla yapmayacağı, beğenmediği işler göçmenler tarafından icra edilmektedir. Türkiye’de eğitim oranlarının artışı ve zorunlu eğitimin 12 yıla çıkması sebebiyle kalifiye eleman yetişmediği, özellikle sanayi sektöründe ara eleman olarak çoğunlukla göçmenlerin tercih edildiği belirtilmiştir.

“Şu anda sanayiye onlar ayakta tutuyor. Iraklılar, Suriyeliler olmasa bizimkiler çalıştıracak eleman bulamıyor. Kalifiye eleman yok, yetişmiyor. Çalışmaları lazım, evlerini geçindirmeleri lazım, sonuçta gelmişler buraya.”(KK9)

“Mutlaka verilmeli. Yoksa nasıl çalışacaklar. Benim köyümde çoban bulamıyorlardı. Bir Suriyeli aile çoban olarak gelmiş ve kaldıkları yer eski bir okul, buz gibi. Orada bir insan nasıl yaşar diye düşündüm. Verilen iş imkanı çobanlık. Bunlara en güzel yerlerde masa başı işler verilmiyor yani. Bizim, işsizim diyen insanların asla gidip de yapmayacağı bir işi onlar severek yapıyor. Ve bunların ucuza çalıştırıldığını da biliyoruz.”(KK22)

Araştırmamıza katılan bazı esnaf katılımcılar ise kendilerine engel olacaklarını düşündükleri için göçmenlerin işyeri açmalarına ılımlı bakmamışlardır. Ancak çalışma izninin verilebileceğini ifade etmişlerdir. Onlara göre, göçmenler işyeri açtıklarında vergi vs. ödemediklerinden ötürü haksız bir rekabet açığa çıkmakta, bu durumda da yerli halk mağdur duruma düşmektedir.

“Yok, iş yeri açma izni verilmemeli. Çünkü bizi küçük esnaf olarak zaten ulusal marketler bitiriyor. Üstüne bunlar açtığı zaman... Adam vergi ödemiyor. Diyorlar ki yazıktır günahdır, ülkemize geldi destek olalım. Destek olmak istiyorsanız tarlada çalıştırın ya da fabrika açın tümünü orada çalıştırın. Çalışsınlar ailelerini

geçindirsinler ama düzgünce çalışsınlar. Dünya kadar kağıt toplayanlar var. İş yeri açacaklarına onlar da kağıt toplasın.”(KK12)

“Aslında verilmemesi lazım. Çünkü eşit bir ortam doğmuyor. Burada ezilen yerli esnaf oluyor. Herkes nasibini yer o da ayrı mesele. Ama bana göre iş yeri açma izni verilmemesi lazım. Çalışma izni verilebilir. Hatta sigortalı çalışsınlar.”(KK16)

2.3.2. Göçmenlerin Eğitim, Sağlık ve Barınma Sorunlarına Yönelik Düşünceler

Türkiye Cumhuriyeti, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2014 yılında yayınlanan “Yabancılara Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri Genelgesi” ne göre Türkiye son yıllarda göçmenler tarafından geçiş ülkesi değil de hedef ülke olması hasebiyle göçmenlerin eğitim hakları açısından yeni düzenlemeler gelmiştir. Bu bağlamda il milli eğitim müdürlükleri bünyesinde yeni bir komisyon oluşturulmaktadır. Genelgede; kitlesel akın ile göç edenlere illerde barınma merkezleri oluşturulması halinde geçici eğitim merkezleri kurulacağı, bu merkezlerde Türkçe dil eğitimi, mesleki beceri ve sosyal-kültürel kursların bulunacağı ifade edilmektedir.²⁴⁹ Aynı şekilde yabancıların, özellikle de geçici koruma altındaki Suriyelilerin eğitim hususuna 22 Ekim 2014’de yayımlanan “Geçici Koruma Yönetmeliği” md. 28’de de değinilmiştir;

(1) Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancıların eğitim faaliyetleri, geçici barınma merkezlerinin içinde ve dışında Milli Eğitim Bakanlığının kontrolünde ve sorumluluğunda yürütülür. Bu kapsamda; a) 54-66 aylık çocuklar öncelikli olmak üzere okul öncesi eğitim çağındaki 36-66 aylık çocuklara, okul öncesi eğitim hizmeti verilebilir. b) İlköğretim ve ortaöğretim çağındakilerin eğitim ve öğretim faaliyetleri, Millî Eğitim Bakanlığının ilgili mevzuatı çerçevesinde yürütülür. c) Her yaş grubuna yönelik dil eğitimi, meslek edindirme, beceri ve hobi kursları talebe bağlı olarak düzenlenebilir. (2) Geçici korunanların ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimleriyle ilgili usul ve esaslar Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından belirlenir. (3) Bu Yönetmelik kapsamında ülkemizde eğitim alan yabancılar, aldıkları eğitimin içeriğini ve süresini gösteren belge verilir. Farklı müfredatta eğitim alınmış ve belgelendirme yapılmış ise bu belgeler, Millî Eğitim Bakanlığı veya Yükseköğretim Kurulu Başkanlığının ilgili birimleri tarafından değerlendirilir ve uygun bulunan seviyelere denklikleri yapılır. (4) Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancıların eğitim faaliyetleriyle ilgili diğer usul ve esaslar, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenir.

MEB’in 2015-2019 Stratejik Planı’nda Stratejiler bölümünde, “Mülteciler, geçici koruma altındaki yabancılar veya vatansız olarak yurdumuzda bulunanların da buldukları sürece eğitim görmelerini sağlamak üzere bu öğrencilerin eğitim sistemine

²⁴⁹ T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, “Yabancılara Yönelik Eğitim - Öğretim Hizmetleri” (2014).

entegrasyonunun sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır.” ve “Mülteciler, geçici koruma altındaki yabancılar veya vatansız olarak yurdumuzda bulunanların denklik işlemlerinde yaşanan sorunların giderilmesi ve bu alanda eğitime ilişkin yaşanan genel sıkıntıların bertaraf edilmesi için uluslararası kuruluşlarla iş birliği içinde çalışmalar yapılacaktır.”²⁵⁰ Şeklinde göçmen çocukların eğitime uyum sağlamasının amaçlandığı ifade edilmiştir.

Özellikle savaş sebebiyle Türkiye’de bulunan Suriyeli çocukların eğitim konusu, “kayıp nesil” olmamaları açısından oldukça önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu çocukların büyük bir bölümü teorikte Türk devlet okullarına gidebilecekken, pratikte gidememektedir. Bu durumun da çocuk işçiliği, suça sürüklenme, çeteleşme, madde bağımlılığı, ihmal-istismar, çocuk yaşta evlilikler, akran zorbalığı, dışlanma ve ayrımcılık gibi birtakım toplumsal sorunlara neden olma potansiyeli vardır.²⁵¹ Aras ve Dirikoç’un bahsettiği gibi Suriyeli çocukların eğitimde; katılım, altyapı eksikliği, müfredat farklılığı gibi birçok sorunları mevcuttur. Ancak en önemli iki sorunun dil ve öğretmen sorunu olduğunu ifade etmişlerdir. Suriyeli öğrencilerden Türkmen ve Kürt olanlar hariç hepsinin anadili Arapça olduğu için eğitim dili Türkçe olan bir müfredata uyum sağlamaları zaman alacaktır.²⁵² Zira yabancı dil öğrenilirken sadece cümle yapısı değil, dilin gelişip büyüdüğü kültür de öğrenilmekte, öğrenen kişinin kendi kültürüyle karşılaştırılmaktadır.²⁵³ Aslında dil sorunu her alanda meydana gelen sorunların temelini teşkil etmektedir. Yapılan bir araştırmaya göre Suriyeli göçmenlerin dil açısından sorun yaşamalarının nedenleri, Türkçenin cümle yapısının, alfabenin, seslerin farklı olması gibi teorik nedenlerin yanı sıra yanlış yapıldığında alay edilme korkusu, utanma duygusu gibi sosyal nedenler de sıralanmıştır.²⁵⁴ Bu durum da entegrasyonu olumsuz yönde etkilemektedir. PICTES uygulaması uyum sorununu azaltmayı ve göçmen çocukların okullaşmasını arttırmayı amaçlamaktadır. 3 Ekim 2016’da hayata geçirilen bu proje, Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu ile MEB arasında imzalanmış olup 23 ili

²⁵⁰ “T.C. Milli Eğitim Bakanlığı 2015-2019 Stratejik Planı”, 37, erişim 11 Şubat 2020, https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_09/10052958_10.09.2015sp17.15imzasz.pdf.

²⁵¹ Gencer, “Göç ve Eğitim İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme”, 845.

²⁵² İlhan Aras ve Abdullah Dirikoç, “Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacı Çocuklar ve Bir İnsan Hakkı Olarak Eğitim Hakkı”, içinde 2. *Uluslararası Çin’den Adriyatik’e Sosyal Bilimler Kongresi Kongre Kitabı* (2. Uluslararası Çin’den Adriyatik’e Sosyal Bilimler Kongresi, Hatay: İksad Yayınları, 2016), 392.

²⁵³ Kerim Ünal, Serdarhan Musa Taşkaya, ve Gökhan Ersoy, “Suriyeli Göçmenlerin Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenirken Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 4, sy 2 (31 Aralık 2018): 136.

²⁵⁴ Ünal, Taşkaya ve Ersoy, “Suriyeli Göçmenlerin Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenirken Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, 143.

kapsamaktadır. Projede dil öğretimi, öğretmen ve yardımcı hizmetler personeli sağlanması, rehberlik ve izleme-değerlendirme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi planlanmıştır.²⁵⁵

Başka bir araştırmaya göre ise Suriyeli çocukların eğitimden mahrum kalmalarının önündeki en önemli engel ekonomik sorunlardır. Özellikle erkek çocukları evin maddi sıkıntısını yüklenmektedir. Babalarını savaşta kaybeden veya babaları çalışmayacak durumda olan çocuklar küçük yaşta çalışmak zorunda kalmaktadır. Kız çocuklarının durumu ise yine benzer şekildedir. Anne ve babaların çalıştığı durumlarda kız çocuklar da evde kalıp küçük kardeşlerine bakmakta ve okula gidememektedir. İstanbul'daki bazı işyerlerinin özellikle çocuk işçileri çalıştırdığı, bunun nedeninin de çocukların ucuz işgücü olarak görüldüğü anlaşılmıştır.²⁵⁶ Çocukların okullaşamamalarının bir diğer nedeni de Suriye'de eğitimin genelde geri planda kalması, lise eğitiminin de zorunlu olmamasıdır. Yapılan bir araştırmada özellikle kız çocuklarının erken evlendirilmesi, Türkiye'deki karma eğitimden rahatsız olunması, kız çocuklarının güvenliğinden endişe edilmesi gibi kültürel meseleler okullaşmanın önündeki engeller olarak sayılmıştır.²⁵⁷ Ülkemizde göçmen çocuklar için okullarda "kaynaştırma eğitimi" metodu kullanılmaktadır. Bu yaklaşım, göçmen öğrencilerin Türk akranlarıyla aynı sınıflarda eğitim görerek dışlanmalarını ve uyum sağlamalarını amaçlamaktadır. Ancak öğrenciler, dil problemi yaşadıkları için bu sistemdeki derslerde başarısız olmakta ve çoğunluk denilebilecek bir kısmı okuldan ayrılmaktadır. Dil öğrenmeye başlayanlar ise kolaylıkla hakim kültüre ayak uydurmakta ve kültürel etkileşim süreci içerisinde adapte olmaktadır.²⁵⁸

Barınma hususu ise göçmenlerin yaşadığı sorunların başında gelmektedir. Zira iş ve ekonomik imkanların olmaması gibi sebepler kişiyi sağlıklı olmayan ortamlarda barınmaya itecektir. Erdoğan'ın 2017'de yapmış olduğu araştırmada Suriyelilerin ev bulma ve kira ödeme konusunda yaşamış oldukları sorunlar dikkate alınarak nasıl bir yerde barındıkları öğrenilmeye çalışılmıştır. Buradan hareketle; Suriyelilerin %64,4'ü apartman dairesinde, %23,7'si müstakil evlerde, %10,7'si gecekondularda, %2'si ise dükkan, depo, çadır gibi yerlerde yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Ancak Erdoğan'a göre

---

²⁵⁵ Zafer Çelik ve Coşkun Taştan, "Türkiye'de Suriyeli Çocukların Eğitimi Güçlükler ve Öneriler" (Ankara: Eğitim-Bir-Sen, 2017), 21.

²⁵⁶ Çelik ve Taştan, "Türkiye'de Suriyeli Çocukların Eğitimi Güçlükler ve Öneriler", 36.

²⁵⁷ Çelik ve Taştan, "Türkiye'de Suriyeli Çocukların Eğitimi Güçlükler ve Öneriler", 39-40.

²⁵⁸ Ahmet Yurdakul ve Türkay Nuri Tok, "Öğretmen Gözüyle Göçmen/Mülteci Öğrenci", *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi* 9, sy 2 (2018): 48.

burada belirtilen apartman ve müstakil evlerde yaşayanların oranına takılmamak gerekmektedir. Çünkü bu konutların yapı kalitesi, altyapısı, büyüklüğü, nerede bulunduğu, ne kadar kira ödendiği gibi hususlar da önemlidir.²⁵⁹

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde 25. Madde 1. Fıkıradaki; “Herkesin kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi hakkı vardır” diyerek sağlık hakkının herkese verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Göçmenlerin, Türkiye’de yaşamış oldukları sağlık sorunlarına değinecek olursak öncelikle, Suriye’den gelen kişilerin tüm illere yayılması nedeniyle ortaya çıkan sağlık sorunlarının çözülmesi amacıyla AFAD tarafından 2013 tarihinde yayımlanan bir genelgeye göre, Suriyelilerin tedavi giderlerinin Sağlık Uygulama Tebliği (SUT) kapsamında fiyatlandırılarak faturalandırılacağı belirtilmiştir. Ancak bu durum sadece geçici koruma kapsamındaki Suriyelileri kapsamaktadır.²⁶⁰ 2015’te Sağlık Bakanlığı tarafından revize edilen “Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslara Ait Yönerge” nin 8. Madde, 1. Fıkrasında; “Geçici korunanlara birinci basamak sağlık hizmetleri Halk Sağlığı Müdürlüğüne verilir.” hükmü yer almaktadır.²⁶¹ Suriyeli sığınmacılar, geçici koruma kimlik belgeleriyle sağlık hizmetlerinden faydalanmaktadır. Ancak, kimlik belgesi olmaması halinde acil durumlarda sağlık kuruluşuna başvurabilir. Ortada acil bir durum yoksa hasta Göç İdaresi İl Müdürlüğü’ne kayıt yaptırması için yönlendirilmektedir. Kimlik belgesi olan Suriyeliler ise acil bir durum olmasa da sağlık kuruluşlarına başvurarak ya da 182 numaralı Sağlık Bakanlığı MHRS Çağrı Merkezi’ni arayarak randevu alıp tedavi görmektedirler.²⁶² Bütün bu kolaylıklara rağmen göçmenlerin sağlık imkanlarından yararlanmalarının önünde birtakım sosyal engeller bulunmaktadır. Hizmet alma yollarını bilememe ve dil/iletişim gibi eksikliklerden ötürü göçmenler hastanelere gitmemektedir.²⁶³ Kötü yaşam koşulları, hijyenik olmayan ortamlar ve ihmal nedeniyle mültecilerin en sık karşılaştıkları sorunlar; beslenme bozuklukları, çocukların büyüme ve gelişimlerinde gerileme, bulaşıcı hastalıklar, fiziksel yaralanmalar, cinsel istismar ve cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, istenmeyen

²⁵⁹ Erdoğan, *Suriyeliler Barometresi*, 109.

²⁶⁰ “Suriyeli Misafirlerin Sağlık ve Diğer Hizmetleri Hakkında Genelge”, erişim 11 Şubat 2020, https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/2311/files/Suriyeli_Misafirlerin_Saglik_ve_Diger_Hizmetleri_Hakkinda_Genelge_20138.pdf.

²⁶¹ T.C. Sağlık Bakanlığı Acil Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, “Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar” (2015).

²⁶² Aylın Gültaş ve Pınar Yalçın Balçık, “Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Sağlık Politikaları”, *Sakarya Tıp Dergisi* 8, sy 2 (29 Haziran 2018): 196-97.

²⁶³ Ayşecan Terzioğlu, “Hep bu Suriyelilerin Yüzünden: Sağlık Çalışanlarının Gözünden Suriyeli Çocukların Sağlığı”, *Toplum ve Bilim*, sy 134 (2015): 110.

veya riskli gebelik durumları, düşükler, kronik hastalıklar, diş sağlığı sorunları ve depresyon gibi ruhi bunalımlar olarak sıralanmıştır.²⁶⁴ Göçmenler, herhangi bir sağlık kurumuna başvuramadıkları zaman bütün bu hastalıkları kendi yöntemleriyle çözmeye çalışmaktadır. Yapılan bir araştırmada, kaçak bir şekilde Türkiye'ye gelen Suriyelilerin, yakalanacakları korkusuyla sağlık merkezlerine gitmekten çekindikleri ve etraftan topladıkları şifalı otlarla tedavi olmaya çalıştıkları öğrenilmiştir.²⁶⁵ Bu durum da birtakım riskli durumlara yol açmaktadır. Özellikle sağlıksız ortamlarda yaşayan göçmenler, birçok salgın hastalık ile karşı karşıya kalmakta ve bu hastalıkları çevrelerine de yaymaktadırlar. Örneğin kızamık salgını görülme sayısı 2012'de 349 iken yoğun göç sonrası yaklaşık 20 kat artmıştır.²⁶⁶

Bütün bu veriler ışığında Çorum halkına yönelttiğimiz; “Çorum'da yaşayan göçmenlerle alakalı (özellikle eğitim, sağlık ve barınma hususunda) gördüğünüz temel sorunlar nelerdir?” sorusuna katılımcıların çoğu göçmenlerin en önemli sorunlarının barınma olduğunu belirtmiştir. Bu katılımcılara göre; Türk halkının oturmayacağı evlerde fahiş fiyatlarla oturan göçmenlerin büyük bölümünün geçim sıkıntısı mevcuttur. Oldukça kötü durumda ve yıllarca kimse tarafından tutulmayan evler mecbur kaldıkları için kiralamak zorunda olan göçmenlere oldukça yüksek fiyatlara verilmekte, bu da zor durumda olan bu insanlar için hayatı daha da güçleştirmektedir. Kaldıkları ortamın sağlıksız koşullarda olması da göçmenler açısından bir başka sorundur. Çoğunlukla mağdur durumda olduklarından, ödemekte zorlandıkları için kiraların görece daha düşük olduğu mahallelere taşınmışlardır.

“Yaşamlarını idame ettirmek için düzenli evleri yok. Çünkü bizden de kaynaklanıyor. Onları hor görüp, güzel yaşam alanları sunamıyoruz. Onlar da kendi çabalarıyla yaşamaya çalışıyorlar ama çok sağlıksız ortamlarda yaşıyorlar. İşte tabii ki temizlik, güzel yaşam her şey parayla olur. Onların da maddi imkanları yetersiz olduğu için ellerinden geldiği kadar yapmaya çalışıyorlar ve çok affedersiniz pislik içerisinde yaşıyorlar ve bu da çok üzücü bir şey.”(KK2)

“En temel sorunları konaklama. Çünkü bizim oturmayacağımız evlerde oturmak zorunda kalıyorlar. Üstelik kat ve kat daha fazla para ödeyerek.”(KK3)

---

²⁶⁴ Ömer Yavuz, “Türkiye'deki Suriyeli Mültecilere Yapılan Sağlık Yardımlarının Yasal ve Etik Temelleri”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 12, sy 30 (2015): 268.

²⁶⁵ Terzioğlu, “Hep bu Suriyelilerin Yüzünden”, 110.

²⁶⁶ Yavuz, “Türkiye'deki Suriyeli Mültecilere Yapılan Sağlık Yardımlarının Yasal ve Etik Temelleri”, 269.

“Camları kırık, çatı akıyor. Kiraya verilmeyecek evlerde fahiş fiyatlarla oturuyorlar.”(KK22)

Bazı katılımcılara göre göçmenler, evleri kiralarken az kişi olacaklarını söylerken birkaç aile oturmaktadır. Ancak bu da ev sahiplerini rahatsız etmekte, kalabalık oldukları için kimse ev vermek istememektedir.

“Benim gördüğüm en büyük sorun barınma. Ev yok, kalabalıklar, ev verilmek istenmiyor çok kalabalık oldukları için. Çünkü birkaç aile bir arada yaşıyorlar. Eğer ev bulmuşlarsa da kiralarını ödeyemiyorlar. Çünkü iş, çalışma durumları yok. Özellikle evde erkeği olmayanlar için söylüyorum.”(KK4)

“Mesela evi kiralarken diyor ki Ayşe Hanım kalacak eşiyile çocuklarıyla. Ama Ayşe Hanım da geliyor, Fatma hanım da geliyor, birçok aile geliyor.”(KK15)

Göç serüveninin ilk durağı, ailelerin başlarını sokacak bir ev bulma telaşıdır.²⁶⁷ Sığınacak güvenli bir yer bulduktan sonra konu eğitime ve diğer ihtiyaçlara gelmektedir. Ailede çalışacak biri varsa göçmen çocuklar okula gitmekte ve eğitimlerini almaktadır. Ancak Çorumlu katılımcılara göre göçmenlerin eğitimindeki tek engel ekonomik sıkıntılar değildir. Göçmen çocuklara eğitim hakkı verilmesine rağmen dil sorunu, iletişimsizlik ve kültürel farklılıklar nedeniyle çocuklar okullarda dışlanmakta ve uyum sorunu yaşamaktadır.

“Ben okul aile birliği başkanayım. Birçok Suriyeli-Iraklı öğrencimiz var. Dilde sıkıntı yaşıyorlar. Çocukların arasında “Sen yabancısın” sıkıntısı yine bir kısmında var bir kısmında yok.”(KK1)

“Eğitim göremiyorlar. Görseler bile bizim çocuklarımızla o okulda aynı çatı altında diyalog kuramıyorlar. Maddi-manevi her türlü sıkıntı çekmekte. Uyum sağlayamıyorlar.”(KK5)

“Eğitim konusunda Milli Eğitim çok büyük destek veriyor. Okullarımızda biz görüyoruz. Her ne kadar bizim Türk çocuklarına sıkıntı verseler de. Bir sınıfta 30 kişi varsa on beşi, on yedisi yabancı öğrenci. Şimdi öğretmeni düşünün, Türk çocuklarına verim düşüyor. Çünkü onlarla daha fazla ilgilenmesi gerekiyor.”(KK6)

“Bunlar okullarımızdan gayet güzel eğitim alıyorlar. Ama yabancı oldukları için bizim çocuklarla aralarında bir iletişimsizlik konusu ya da dışlanma, ötekileştirme gibi sorunlar da ortaya çıkıyor.”(KK21)

---

²⁶⁷ Karaarslan ve Gençoğlu, *Suriyeli Göçmenlerle Birlikte Yaşamak*, 73.

Okul müdürü olarak görev yapan bir katılımcıya göre göçmen çocuklar, geçirdikleri travma sebebiyle okula devam etmekte zorlanmaktadır. Savaş ve ailedeki kayıplar nedeniyle çocukların haklı olarak zihinlerinde bir dağılma gerçekleşmiştir. Yine okul müdürünün gözlemlerine göre bu çocukların ve ailelerinin öncelikleri hayati ihtiyaçlar olması nedeniyle çocuklar birtakım işlerde çalışmakta ve okul geri plana atılmaktadır.

“Okula devam etmeyenler var. Kayıtlarını açık ortaokula aldırarak ya da devamlarını sağlayarak bunu azalttık. Okula gelen için bir sorun yok. Ama takdir edersiniz ki biz ev değiştirdiğimizde bile birçok sorun yaşarken onlar ülke değiştirmişler. Çevreyi, kültürü bilmiyorlar. Zaten savaştan çıkmış, ailenin fertlerinden birçoğu ölmüş ve buna bağlı olarak çocuklar öncelikle beslenme, barınma ihtiyacının peşindeler. Eğitim öğretim onlar için ikincil bir ihtiyaç oluyor. Mesela babaannenin, dedenin yanında kalıyorlar. Onun psikolojik sıkıntıları var, gelir durumunun alt derecede olmasının sıkıntıları var. Çok büyük mağduriyetleri var.”(KK25)

Çorumlu katılımcıların bir bölümüne göre sağlık hususunda göçmenlere büyük bir ayrıcalık tanınmaktadır. Özellikle hastanelerde sıra almadan muayene olan ya da daha fazla ilgi gören göçmenlerden halk rahatsız olmaktadır.

“Hastaneye gittiğimizde görüyoruz. Yanlarında tercümanla öncelikli olarak muayene olabiliyorlar.”(KK11)

“Hastanelerde en büyük imkanı onlara devlet veriyor. Gittiğin zaman hep sıra onlarda, özellikle onlara hak tanınıyor.”(KK17)

“Hastanelerde öncelik tanındığını gördüm, göçmen oldukları için birçok haklardan yararlanabiliyorlar.”(KK18)

Ancak sağlık ocağında görev yapan bir hemşire bu duruma açıklık getirerek göçmenlerin de Türkler gibi sıra alarak muayene olduklarını belirtmiştir.

“Sağlık hususunda Türklerle aynı haklar tanınıyor. Hepsi sanal 99’lu TC’leriyle sıra alıp sırası gelince giriyor. Burada muayene olması için zaten kayıtlı olması lazım.”(KK24)

Dil sorunu göçmenlerin sosyal hayata katılmasını ve sorunlarını çözmesini de engellemektedir. Katılımcılardan bazılarına göre göçmenler hastanelerde kendilerini ifade edemediklerinden dolayı sorunlarını çözmekte zorlanmaktadırlar. Bazıları, dil bilmediklerinden ötürü sıraya girmeyip öne geçmekte, bu da çevredekileri rahatsız

etmektedir. Katılımcılara göre bu tarz kişilerin yanlarında tercüman olması gerekmektedir.

“Kendilerini ifade edemiyorlar. Geçen hastanedeydim bir aile döndü dolaştı, çocuklarıyla gelmiş, anlatamıyor durumu izah edemiyor, o oraya gönderiyor bir şey anlamıyor yani çok sıkıntılılar bence.”(KK7)

“Mesela hastanelerde de görüyoruz hiç sırasına riayet eden olmuyor. Sıra olsa bile okuması olmadığı için, bilmediği için pat dalıyor içeri.”(KK15)

Katılımcılardan bir tanesi çevresinden duyduğu kadarıyla Suriyelilerin aylık aldığını ifade etmiştir. Bu katılımcıya göre göçmenlerin hiçbir maddi sıkıntısı yoktur. Aşırı bir tutumla olaya önyargılı ve somut bir bilgisi olmadan yaklaşan bu kişiye göre Türk halkı zor durumdayken Suriyeliler rahat ve bolluk içerisinde yaşamaktadır. Birçok giderleri devlet tarafından karşılanmakta ve bedava yaşamaktadırlar.

“Birisinden dinledim halk bankasına gitmiş, sırayı alamıyoruz diyor. İçeri Suriyeliler dolmuş, hep aylık alıyorlar. Bizim garibanımız itmeli arabayla çöp topluyor, onlar normal arabayla topluyor. Elektrik bedava. Kendi memleketinin insanı varken bunlar çok yanlış. Keşke ben de Arap olsaydım da gelseydim buraya. Hastaneye gidiyoruz, öncelik hep onların. Emar çekinecektim Iraklı geldi girdi benden önce.”(KK20)

2.3.3. Göçmenlere Vatandaşlık Verilip Verilmemesi Hususundaki Düşünceler

Kişi, vatandaşlık ile birlikte birtakım haklar ve sorumluluklar elde etmektedir. Göç hareketinin bir sonucu olarak da kabul edilen vatandaşlık durumunun siyasi, ekonomik, hukuki ve sosyolojik boyutları vardır. Sosyolojik boyutuna vurgu yapan Turner, vatandaşlığı şu şekilde tanımlamıştır; “bir kişiyi toplumun yetkin bir parçası olarak tanımlayan ve bunun sonucunda kaynakların kişilere ve sosyal gruplara akışını şekillendiren bir dizi (hukuki, siyasi, ekonomik, kültürel) uygulama.” Marshall’a göre ise vatandaşlık kişinin bir topluma ait olması anlamına gelmektedir.²⁶⁸ 1982 Anayasası 66. Maddeye göre; “Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk’tür. Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türk’tür. Vatandaşlık, kanunun gösterdiği

---

²⁶⁸ Esmâ Altındış ve Mehmet Tayfun Amman, “İstanbul’da Yaşayan Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Türk Vatandaşlığına İlişkin Görüşleri (The Views of Syrians Living in Istanbul Who Have the Temporary Protection Status on Turkish Citizenship)”, *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD)* 5, sy 9 (15 Mayıs 2019): 5.

şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir.”²⁶⁹ Türk Vatandaşlığı Kanunu 2. Bölüm 11. Madde Türk vatandaşı olmak isteyenler için yerine getirilmesi gereken birtakım şartlar ileri sürmüştür. Türk vatandaşı olmak isteyen yabancıların belirtilen şartlara uyması gerekmektedir. Bu şartlar; ergin ve ayırt etme gücüne sahip olmak, başvuru tarihinden itibaren Türkiye’de kesintisiz beş yıl ikamet etmek, Türkiye’ye yerleşmeye karar verdiğini davranışlarıyla teyit etmek, tehlikeli bir hastalığı bulunmamak, iyi ahlak sahibi olmak, yeteri kadar Türkçe konuşabilmek, ailesinin geçimini sağlayacak gelire veya mesleğe sahip olmak, milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak olarak sıralanmıştır.²⁷⁰ Kanunda ve Anayasada belirtildiği üzere vatandaşlığın kazanılması için Türkiye’de doğmuş olmanın yanı sıra anne ve babanın her ikisinin veyahut birinin Türk olması gerekmektedir. Bu sebeple Türkiye’de doğan göçmen ailelerin çocukları Türk vatandaşlığı elde edemezler. Türkiye’de Temmuz 2017 itibarıyla Suriyeli göçmenlerin nitelikli kesimine vatandaşlık verme politikası uygulanmaktadır. Ancak Erdoğan’a göre bu politikanın önünde birtakım engeller bulunmaktadır. İlk olarak yeterince nitelikli Suriyeli bulunmaması nedeniyle sadece 12 bin kişi tespit edilebilmiştir. İkinci engel ise bu tespit edilenlerin birtakım hakları kaybetmemek veya üçüncü bir ülkeye gitmek istedikleri için vatandaşlığa mesafeli olmaları ve son olarak da Türk halkının bu duruma yoğun itirazı engel olarak sıralanmaktadır. Bu nedenle Kasım 2017’ye kadar sadece 38 bin Suriyeliye vatandaşlık verilmiştir.²⁷¹

İstanbul’da yaşayan Suriyelilerle görüşülerek yapılan bir araştırmada katılımcıların yarısı kendilerini misafir olarak değerlendirirken diğer kısmı ise artık Türkiye’de kalıcı olduklarını ve vatandaşlık almak istediklerini belirtmiştir. 30 kişiden oluşan katılımcı gruptan 19’u savaş bitene kadar burada yaşamaya devam edeceklerini, savaş biterse geri döneceklerini ifade etmişlerdir. Bu kişiler, savaşın bitip bitmeyeceğinden emin olmadıkları için savaş bitmezse Türkiye’den başka bir ülkeye gitmek istemediklerini söylemişlerdir. Görüşülen katılımcılardan 25 kişi hak ve güvenlik gibi sebeplerden ötürü vatandaşlık istediğini belirtmiştir. Araştırmacı, katılımcıların hem vatandaşlık isteyip hem de savaş bitince ülkelerine geri dönmeyi istemelerinin çelişkili görüldüğünü söylemiş ve şu şekilde açıklamıştır; “Bu durum, Suriyelilerin bir tarafta Türkiye’ye alışma ve burada bir düzen kurmanın verdiği

²⁶⁹ “Türkiye Cumhuriyeti Anayasası”.

²⁷⁰ “Türk Vatandaşlığı Kanunu”, 5901 (2009).

²⁷¹ Erdoğan, *Suriyeliler Barometresi*, 159.

rahatlık, diğerk tarafta ise vatanına olan aidiyetinin ve akrabalık ilişkilerinin zamanla kaybolma korkusundan ileri geldiği düşünölebilir.”²⁷² Türk halkının ise büyük bir çoğunluğunun Suriyelilerin vatandaşlık almasına karşı çıktığı yapılan birçok araştırmada gözlemlenmiştir. Ancak Suriyelilere vatandaşlık verilmesi, bugünkü statülerine devam etmemeleri açısından bir nevi Türk halkının yararına olacaktır. Çünkü şu an buldukları statü gereği vergi dahil birçok sorumluluktan muaftırlar. Türk halkının zararına olan ucuz işgücü, çocuk işçiliği ve çalışma izni olmadan çalışmaları gibi sorunlar da vatandaşlıkla birlikte çözüme kavuşacaktır.²⁷³

Araştırma çerçevesinde katılımcılara yöneltilen “Göçmenlere vatandaşlık verilmesi hususunda ne düşünüyorsunuz?” sorusuna verilen yanıtların büyük bir bölümü vatandaşlık verilmesini bazı sebeplerden ötürü doğru bulmamaktadır. Birtakım katılımcıya göre göçmenlere, Türk halkına ve kültürüne uyum sağlayamadıklarından ve ekonomiye zarar verdiklerinden ötürü vatandaşlık verilmesi oldukça sakıncalıdır. Göçmenlere her daim “yabancı” gözüyle bakan bu katılımcılar bize kendi ırkımız dışındakilerden hiçbir fayda gelmeyeceğini belirtmiştir. Onlara göre göçmenlerin vatandaş olması durumunda Türk halkı işsiz kalacak ve bunun bize zararı daha fazla olacaktır.

“Kesinlikle verilmemeli. Bizim kültürümüze de uymuyorlar, yapımıza da uymuyorlar. Türk’ün Türk’ten başka dostu yoktur.”(KK1)

“Vatandaşlık verilirse Türkiye’deki işsizlik had safhaya ulaşır. Türkiye büyük sıkıntı yaşar. Kesinlikle verilmemeli. 5-10 sene sonra onlar bizim halkımızı yaşatmaz.”(KK17)

“Sağlık, iş imkanları gibi sebeplerden ötürü verilmesini uygun görmüyorum.”(KK18)

Göçün bu denli artışı, Türk halkı arasında bir siyasi tartışmaya dönüşmektedir. Türkiye Devletinin, özellikle savaş mağduru Suriye halkına açık kapı politikası uygulaması bazılarına göre siyasi bir düşünce olmaktadır. Bazı katılımcılar ise ırk ayrımı yaparak özellikle Araplara vatandaşlık verilmesini istemediklerini belirtmiştir. İleride bu göçmenlerin Türk halkına ve sınırlarımıza karşı büyük bir tehdit unsuru olacaklarını düşünmektedirler.

²⁷² Altındış ve Amman, “İstanbul’da Yaşayan Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Türk Vatandaşlığına İlişkin Görüşleri”, 15.

²⁷³ Melike Gülyaşar, “Suriyeliler ve Vatandaşlık: Yerel Halk ve Suriyeli Sığınmacılar Çerçevesinde Bir Değerlendirme”, *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* 7, sy 13 (29 Aralık 2017): 694.

“Bu biraz siyasi konulara falan giriyor. Kesinlikle verilmemeli çünkü bizim başımızda zaten türlü türlü belalar var. Yani kimi bizim güneydoğuda şura bizim bura bizim diyorlar. Yarın bunlar da çıkacaklar Hatay bizim Kilis bizim diyecekler kesinlikle verilmemeli.”(KK6)

“Hayır. Çünkü neden, 20 sene sonra ondan doğan çocuk 20 yaşında olacak ve bizim kimliğimizi alacak, bizim hakkımızı yiyecekler. Toprağımızı alacaklar. Verilmesin bunlara. Ama Türkmenistan, Azerbaycan’dan gelenlere verilsin. Araplara kesinlikle bu ülkede yaşama hakkı verilmesin. Araplarda medeniyet yok.”(KK10)

“Verilmemeli. Burada her şeye söz sahibi olacaklar bu sefer. Seçim yapılırsa onlar da katılacaklar. Siz ne biliyorsunuz neye oy vereceğinizi? Bu ülkede yaşayan insanlar senelerce burada yaşamış iyisini de biliyor, kötüsünü de biliyor ona göre oy veriyoruz. Bu şimdi neye göre oy verecek, beni getirdi Allah razı olsun ben ona oy vereyim. Belki adam işini düzgün yapmıyor. Bizim kendi halkımızın verdiği oyla bir şey belli olmalı. Vatandaş olmayı bu kadar çok isteyeceklerine gidip savaşsınlar kendi ülkelerini kurtarıp orada vatandaşlıklarına devam etsinler.”(KK12)

Muhtar olan bir katılımcı da bu soruyu sorduğumuz esnada içeri giren bir kişiden çekinerek kendi fikirlerini ifade etmekten kaçınmış, halkı öne sürmüştür.

“Şimdi o bizi aşan bir konu. Halkımız göçmenleri memleketlerine göndersin diyor. Vatanlarında durmalarını istiyor. Benim fikrim halkımın fikridir. Halkım verilmesin diyor. Biz de halkımızın yanındayız.”(KK5)

Çorumlu katılımcılardan bazıları göçmenlerin kendi ülkelerini savaş ve yok olmaya terk ettiklerini, hiçbir çaba göstermeden kaçtıklarını ileri sürerek bizim vatandaşımız olmaya layık olmadıklarını belirtmişlerdir. Herhangi bir savaş benzeri durum olduğunda buradan da kaçacakları düşünülmekte, kısacası bu insanlara güvenilmemektedir.

“Kendi ülkesini bırakmış, kaçmış gelmiş. Yarın senin ülkeneye ne kadar faydası olacak? Bilmiyorum bir savaş olsa biz kendi ülkemizi bırakıp gideceğimizi zannetmiyorum. Başka bir yerin de bizi kabul edeceğini zannetmiyorum.”(KK11)

“Ben verilmemesini düşünüyorum. İyi insandı da niye memleketini bırakıp kaçtı geldi buraya?”(KK13)

“Vatandaşlık verilmesine karşıyım. Müslüman bir insan ölse dahi vatanını terk etmez. Bunlar iki gün sonra bizi de satacak. Kendi vatanını, toprağını satan bizim başımıza bela olmaz mı?”(KK19)

Bazı katılımcılar ise halkın göçmenlere karşı nefret söylemlerinin artabileceği endişesiyle vatandaşlık verilmesini doğru bulmamakta, farklı alternatiflerin üretilmesi gerektiğini düşünmektedir.

“Vatandaşlık belki halkı galeyana getirebilir ama onları farklı bir kategoride hem vatandaş hem misafir olarak kabul ettiğimizi belirtecek onları incitmeden kırmadan hem de onların işine yarayacak bir kimlik verilebilir ama Türkiye vatandaşı olmaları belki Türk halkını kıskırtabileceği için gereksiz olduğunu düşünüyorum.”(KK2)

“Çok gerekli olduğunu düşünmüyorum. Tamam, kucak açtık ama belli bir sistem içerisinde olması gerekiyordu. Takibinin iyi olması, eğitimlerinin iyi verilmesi gerekiyordu. Vatandaşlık verilmenin şu an doğru olmadığını düşünüyorum.”(KK22)

Vatandaşlık verilmesini uygun bulan Çorumlu katılımcılardan bir kısmı herkese değil de belli niteliklere sahip kişilere birtakım şartlar konularak verilmesini savunmaktadır. Her kategoriden insanın oluşturduğu göçmenler topluluğunun içerisinde eğitilmiş ve vasıflı kişilerin de yer aldığını düşünen katılımcılara göre bu tarz kişilerin ülkemize kazandırılması gerekmektedir. Vatandaşlık hususunda olumlu bakan bir diğer kısım ise bilhassa aramızdaki din bağından ötürü göçmenlerden ülkemize herhangi bir zarar gelmeyeceğini düşünmektedir.

“Ben T.C. vatandaşıyım. Devletin resmi kayıtlarında benim geçmişimi çıkarttığımız zaman Kafkasya'dan geldiğim yazıyor ama ben bu ülkenin vatandaşıyım. Bu ülkeye zararlı bir insan mıyım? Değilim. Türk vatandaşı olup, Türk olup devletine milletine zararlı olan insanlar var bunu da unutmayalım. İnsanları kendimizle bir tutabilecekseniz bence vatandaşlık çok da önemli bir durum değil. Yeter ki bizden olsunlar, bu ülkeye sahip çıksınlar. Bence sıkıntı yok.”(KK3)

“Artık onlar bizim kendi soydaşımız zaten. Bir Müslüman başka bir Müslümanı vatandaşlık verilsin-verilmesin diye yargılayamaz.”(KK9)

“Özgür iradesiyle vatanımızda yaşamak isteyen ve kendi memleketine dönmek istemeyen, orada can güvenliği bulunmayanların geçmişleri araştırılarak herhangi bir terör örgütüne bulaşmamış vasıflı kişilere Türk halkına uyum sağlamları, Türkçeyi öğrenmeleri kaydıyla vatandaşlık verilmesinde herhangi bir sakınca görmüyorum.”(KK14)

“Bu insanların içlerinde okumuş, kendi toplumlarına faydalı olmuş, akademik açıdan vasıflı olanlar var. Bunların beyin göçü olarak ülkemize kabul edilmesi gayet

uygundur. Hepsine verilmesine tabii ki karşıyım. Akademik seviyesi olan, ustalığı olanlara vatandaşlık verilmesine olumlu bakıyorum.”(KK21)

2.3.4. Değerlendirme

Araştırmamızın bu bölümünde Çorum halkının, göçmenleri ekonomik alanda bir tehdit olarak görüp görmedikleri açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, göçmenlerin istihdamı, eğitim, sağlık ve barınma alanında yaşadıkları sorunlar ve göçmenlere vatandaşlık verilme hususu hakkında halkın görüşlerine yer verilmiştir.

Katılımcıların büyük bir bölümü (15 kişi) göçmenlere çalışma ve işyeri açma izni verilmesine bazı şartlar konulması kaydıyla olumlu bakmaktadır. Bu gruptan bazıları, göçmenlerin sürekli yardımlarla yaşamlarını sürdüremeyeceklerini, kendi ayakları üzerinde durabilmeleri için çalışmalarını gerektiğini savunmuştur. Ancak Türk halkıyla tamamen eşit olunması ve haksız bir rekabet oluşmaması, vergilerini ödemeleri gerektiği söylenmiştir. Eğitimli ve nitelikli göçmenlerden faydalanabileceğimizi, Türk ekonomisine katkı sağlayacaklarını ifade etmişlerdir. Çorum’da bulunan göçmenlerin çoğunluğu nitelsiz ve eğitimsiz bir kesimden oluşmaktadır. Bu nedenle ucuz işgücü olarak çalıştırılmakta ve bu durum da bazı işverenlerin işine gelmektedir. Türk halkına vereceği paranın yarısını vererek göçmenleri bir nevi sömüren bu kişiler, emek piyasasını olumsuz yönde etkilemekte ve Türk halkının göçmenlere karşı “işimizi elimizden alan kesim” olarak bakmalarına neden olmaktadır.

Katılımcılardan 11 kişi “göçmenlere kesinlikle çalışma ve işyeri açma izni verilmemelidir” demiştir. Bu kişiler, Türk halkına öncelik verilmesi gerektiğine inanmakta ve zaten devletin göçmenlere yardım ettiğini, çalışmalarına gerek olmadığını savunmaktadır. Ancak yine gözlemlerimizden yola çıkarak şunu söyleyebiliriz ki göçmenler, Türk halkının çalışmak istemediği kağıt toplayıcılığı, sanayide amelelik, köylerde çobanlık vb. işlerde karın tokluğuna çalışmaktadır. Bu nedenle Türk halkının işini elinden almadıkları açıktır. Ayrıca göçmenlerin statüleri geldikleri ülkeye göre değiştiğinden dolayı hepsi aynı yardım ve olanaklara sahip değildir. Bu nedenle kendilerini ve ailelerini hayatta tutabilmek için çalışmak durumundadırlar. Çalışmamızda belirlenen bu orana bakıldığında, göçmenleri ekonomimiz üzerinde tehdit olarak görenlerin yarı yarıya olduğunu söyleyebiliriz. Erdoğan’ın çalışmasında toplumun yüzde 54,6’sı Suriyelilere kesinlikle çalışma izni verilmemesi gerektiğini savunmaktadır. Erdoğan, en fazla kaygının işsizlerde olduğunu belirterek bu oranın

yüzde 63,2 olduğunu söylemektedir.²⁷⁴ Çorum'da yaptığımız çalışmada görüştüğümüz kişilerden işsizlerin oranının oldukça az olması da bu duruma açıklık getirmektedir. Örneğin, işyeri açılmasını istemeyenlerin genellikle esnaf kesim olduğu gözlemlenmiştir. Bunun nedeni de göçmenlerin vergi vermediğinin düşünülerek haksız bir rekabetin açığa çıkması endişesidir. Çetin'in yaptığı araştırmada ise İzmirli katılımcıların yüzde 65'inin sığınmacıların çalışmasına karşı olduğu gözlemlenmiştir.²⁷⁵ Çanakkale ilinde yapılan bir saha araştırmasına göre katılımcıların yüzde 46,3'ü göçmenleri işsizlik sebebi olarak görürken, göçmenlerin iş yükünü artırdığını düşünenlerin oranı yüzde 65,3 olarak belirlenmiştir.²⁷⁶ Yine bazı işadamları, Türklerin genellikle masa başı iş istedikleri için işyerlerinde vasıfsız çalışacak eleman bulamadıklarını, Suriyelilerin vasıfsız işlerde çalışarak ekonomiye büyük katkıları olacağını belirtmektedir.²⁷⁷

Göçmenlerin Çorum'da yaşamış oldukları en önemli sorun, katılımcıların büyük bir kısmının da söylediği gibi barınma hususudur. Oldukça kötü ve sağlıksız evlerin göçmenlere yüksek fiyatlara kiraya verildiği ifade edilmiştir. İş olanaklarının da kısıtlı olması sebebiyle kirayı ödemekte zorlananlar birkaç aile bir arada yaşamakta ve ortaklaşa ödemektedirler. Ancak bu da yine ev sahiplerini rahatsız etmekte, kalabalık ailelerin evlerinde kalmasına izin vermemektedirler. Katılımcıların da ifade ettiği gibi göçmenler oturacakları kişi sayısından daha az miktarını söyleyerek evleri tutmakta, ardından kalabalık bir aile olarak gelmektedirler. Bu durum da halkın gözünde göçmenlerin güvenilirmez olduğu imajını açığa çıkarmaktadır. Kayseri özelinde yapılan bir araştırmada da katılımcıların verdiği cevaplar neticesinde aynı sonuca ulaşıldığı tespit edilmiştir. Başlangıçta Suriyelilere karşılıksız olarak eski evlerini veren Kayserililer zaman geçip de göç hızı arttıkça bu işi ticarete dökerek kullanılmayan bodrum, kömürlük vb. tarzı yerleri bile parayla vermeye başlamıştır.²⁷⁸

Devletimiz, göçmen çocukların eğitim alabilmesi için her türlü imkanı sağlamıştır. Ancak dil sorunu eğitimlerinin önündeki en büyük engeldir. Çocuklar dil bilmedikleri için iletişim sıkıntısı yaşamakta ve dışlanmaktadır. Bu duruma açıklık

---

²⁷⁴ Erdoğan, *Suriyeliler Barometresi*, 73.

²⁷⁵ Çetin, "İzmir'deki Yerel Halkın Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Algısı", 94.

²⁷⁶ İsmail Seki ve Abdulhadi Seçkin, "Çanakkale İli Özelinde Yabancı Göçmenlere Karşı Toleransın Bölgesel Analizi", *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 1, sy 3 (07 Aralık 2017): 460.

²⁷⁷ Osman Ağır, "Türkiye'deki Suriyelilere Sağlanan Kamusal Hizmetlere Yönelik Bir Değerlendirme", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 8, sy 2 (28 Aralık 2018): 122.

²⁷⁸ Karaarslan ve Gençoğlu, *Suriyeli Göçmenlerle Birlikte Yaşamak*, 74.

getirecek olursak; dil sorunu genellikle ortaokul ve lise döneminde burada okula başlayan çocuklar için geçerlidir. Gözlemediğimiz kadarıyla daha küçük çocuklar ve özellikle eğitimlerini Türkiye’de almaya başlayanlar Türkçeyi daha kolay öğrenmekte ve adaptasyon sorunu yaşamamaktadır. Yine bazı durumlarda okula devam etmeyen, çalışmak zorunda kalan çocukların dil öğrenimi de zorlaşmaktadır. Katılımcılardan bazıları göçmenlerin Türk vatandaşlarına göre eğitim hususunda ayrıcalıklı olduğunu, sınavsız bir şekilde üniversiteye girdiklerini ifade etmişlerdir. Bu tarz söylemlerin medyada lanse edilen asılsız haberlerden kaynaklandığı açıktır. Zira Türkiye’de bulunan ve eğitimlerine devam etmek isteyen göçmenler Yabancı Öğrenci Sınavı’na (YÖS) girmek zorundadır.²⁷⁹ Çoştı’nun yapmış olduğu araştırmada bu hususta ulaşılan sonuçların da en fazla dil ve uyum sorunu olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcılar, göçmenlerden kaynaklı olduğunu düşündükleri bulaşıcı hastalıklar sebebiyle onlarla aynı ortamda bulunmak istemediklerini ifade etmişlerdir. Göçmenlerin nüfus artış hızı da ifade edilen çalışmada bir endişe konusu olmuştur.²⁸⁰ Dışlanma konusuna gelecek olursak da bu durum Türk çocukların ailelerinden kaynaklanmaktadır. Çünkü çocuğun fitratı gereği ırkçı bir tutumda olması mümkün değildir. Göçmenler hakkında olumsuz tutumları bulunan ebeveynler bunu çocuklarına, onlar da okuldaki arkadaşlarına aksettirmektedir. Çorum halkının büyük bir bölümüne göre göçmenlerin sağlık alanında herhangi bir sıkıntıları yoktur. Hastanelerde sıra almadan muayene olduklarını ve onlara her daim bir öncelik tanındığını söyleyen katılımcıların çoğu bu haberi sadece duyduğunu, şahit olmadığını ifade etmiştir. Şahit olanlar ise emin olmadıklarını söylemişlerdir. Bu algı iki türlü olabilir; ilki; dil bilmeyen, okuma-yazması olmayan göçmenler sıralarına riayet etmeyebilirler, ikinci bir ihtimal olarak; sıralarına uysalar bile bu insanların gözünde ikinci sınıf bir vatandaş olduklarından dolayı önce girmeleri hazmedilememektedir. Son zamanlarda nüfuslarının artışıyla beraber hastanelerde daha çok göçmen bulunmasından dolayı Türk halkı bir yabancı gördüğü zaman, bilhassa onun sırası kendinden önce ise onlara bir ayrıcalık yapıldığını düşünmektedir. Devlet hastanesinde görev yapmakta olan bir doktora bunu sordüğümüzda böyle bir önceliğin olmadığını, randevu alıp gelenlerin dahi bulunduğunu ifade etmiştir. Yalova’da yapılan bir araştırmada kamu hastanelerinin yabancıları üç kategoride ele alarak hizmet verdiği

---

²⁷⁹ Doğu Şimşek, “Mülteci Entegrasyonu, Göç Politikaları ve Sosyal Sınıf: Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler Örneği”, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 30 Kasım 2018, 377, <https://doi.org/10.21560/spcd.vi.446153>.

²⁸⁰ Bu görüş ile ilgili bk. Çoştı, “Çorum Halkı Gözüyle Göçmenler”, 282.

ifade edilmiştir. Bu kategorileri şu şekilde sıralamak mümkündür; Savaş mağduru Suriyeliler, Iraklı olup sığınma talebinde bulunanlar ve vatansızlar, turistler. Aynı çalışmada, sağlık personeliyle görüşülerek göçmenlere karşı tutumları ve herhangi bir farklılık olup olmadığı sorulmuştur. Personel, olumsuz bir bakış açılarının bulunmadığını, kimlik belgesi olan göçmenlere Türklerle aynı hizmeti vermeye çalıştıklarını ve gerektiğinde tercüman çağırdıklarını belirtmiştir. Suriyeli sığınmacıların sağlık giderleri ve ilaçlarının faturalandırılması AFAD'a yapılırken, Iraklıların sağlık giderleri SGK'na faturalandırılmaktadır.²⁸¹ Samsun'da aile hekimliği personelleriyle yapılan bir araştırmaya göre, katılımcıların göçmenlere karşı önyargı beslemediği, empati yaparak durumlarını anlamaya çalıştığı tespit edilmiştir.²⁸²

Göçmenlere Türk vatandaşlığının verilip verilmemesi hususu sorulduğunda ise katılımcıların büyük bölümü vatandaşlığı olumsuz karşıladığını belirtmiştir. Kiminin kendine göre makul cevapları olmasına rağmen bazıları tamamen kulaktan dolma ve aşırı ifadelerle cevap vermiştir. Özellikle Araplara verilmesini uygun bulmayan, diğer ülkelerden gelenlere verilebileceğini savunan bir kesim de mevcuttur. Bazı katılımcılar göçmenlerin savaştan kaçmasını yadırgayarak, “biz olsak savaşırdık, kaçmazdık” diyerek yargılamışlardır. Ancak bu durumun da bilgisizlik dahilinde olduğu açıktır. Zira Ortadoğu'da 2011'de başlayan Arap Baharının etkisiyle Irak ve Suriye'de de ayaklanmalar meydana gelerek bir iç savaş başlamış, devlet halkını katletmiştir. Bu durumun ülke geneline yayılması ise yaşanacak ve savaşacak bir ortam bırakmamış, hayatta kalabilenler canlarını kurtarmak için zorlu bir yolculuğa çıkmıştır.

2.4.SOSYO-KÜLTÜREL AÇIDAN TUTUMLAR

2.4.1. Göçmenlerin Sosyo-Kültürel Uyumları Hakkındaki Düşünceler

Çorum'da bulunan göçmenlerin büyük bir çoğunluğu Müslüman olmasına rağmen dil ve kültür açısından Türk halkıyla farklılıklar göstermekte, bu durum da sosyal hayata uyumları açısından birtakım güçlükler meydana getirmektedir. Uyum, bir grup ya da toplumun yerleşik normları benimsemesi olup asimilasyon gibi zorla değil

---

²⁸¹ Ferhat Sayım, “Yabancı Uyrıklı Göçmenler-Sığınmacılar ve Ziyaretçiler İçin Kamu ve Özel Hastanelerde Verilen Hizmetlerin Faturalanması ve Muhasebe Kayıtları-Yalova Örneği”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy 53 (31 Temmuz 2017): 43,44.

²⁸² Elif Dikmetaş Yardan, Nurcan Coşkun Us ve Türker Yardan, “Göçmen Hastalar ile Aile Hekimliği Personeli Arasındaki İletişim”, *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi* 1, sy 2 (25 Aralık 2016): 89.

kendiliğinden gerçekleşmektedir.²⁸³ Erdoğan, uyum kavramını eleştirerek bunun yerine toplumsal kabul kavramının kullanılmasını gerektiğini söylemiştir. Bunun nedeni de toplumsal kabul durumunda uyumun tek taraflı olmamasıdır. Göçmenler, yeni ortamlarına uyum sağlarken aynı zamanda yerli halkın da beraber yaşamak için göçmenlere uyum sağlaması gerekmektedir.²⁸⁴ Bauman, göçmenlerin sosyal hayata uyum sürecini şu şekilde açıklamaktadır;

Oradan gelip burada kalmaya karar veren bu insanlar, bizim hayat tarzımızı öğrenmeyi, taklit etmeyi, “bizim gibi” olmayı isteyeceklerdir. Hiçbir şey yapmasalar, çoğu evlerini tıpkı bizim gibi döşemeye, bizim gibi giyinmeye, bizim çalışma ve eğlenme biçimimizi kopya etmeye çalışacaktır. Bizim dilimizi konuşmakla kalmayacaklar, yürüyüşümüzü ve birbirimize hitap biçimimizi taklit etmek için inatçı bir gayret de göstereceklerdir.²⁸⁵

Literatürde dört farklı uyum modeli bulunduğu, bunların; ayrılıkçı, asimilasyoncu, çok-kültürlü ve kültürlerarası olduğu belirtilmiştir. Ayrılıkçı model, göçmenlerin kendi grupları içerisinde özgür olmalarını ve kendi kültürlerini korumalarını hedefleyen bir politikadır. Çok-kültürlü modelde hedeflenen ise gruplar arası kaynaşma olup devlet merkezlidir. Asimilasyoncu modelde, göçmenlerin zorunlu olarak sosyoekonomik ve kültürel uyumlarının sağlanması hedeflenmiştir. Kültürlerarası uyum modelinde ise amaç gruplar arasındaki etnik veya kültürel farklılıklara rağmen eşit fırsatları ortaya çıkarmak ve aralarındaki iletişimi arttırmaktır.²⁸⁶ Türkiye’nin uyum politikası başlangıçta asimilasyon ile uyum modeli iken YUKK ile birlikte uyum, göçmenlerin başkasının yardımı olmadan hayatta kalma stratejileri kazanmaları, aynı zamanda bu kazanımların gönüllü olması olarak özetlenmiştir. Bu kazanımın sonucunda ise yerli halk ile aralarında bir karışım beklenmemesi gerektiği belirtilmiştir.²⁸⁷ Bunun nedeni Erdoğan’ın da ifade ettiği” gibi uyum politikalarının göçmenlerin kalıcı olduğunu kabullenirken bir yandan da bunu teşvik etmesidir. En basitinden dil öğrenmek dahi kalıcılığı özendirilmektedir.²⁸⁸ Aralık 2018’de yapılan bir çalışmada Suriyeli göçmenlerin yalnızca yüzde 30’luk bir kesiminin Türkiye’de kalmak istediği ancak zaman ilerledikçe uyum sürecine paralel olarak bu

²⁸³ Mehmet Ali Kirman, “Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü”, içinde *Uyum* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2011), 337,338.

²⁸⁴ Adıgüzel, *Göç Sosyolojisi*, 171.

²⁸⁵ Bauman, *Sosyolojik Düşünmek*, 80.

²⁸⁶ Ceren Ark Yıldırım ve Yeşer Yeşim Özer Yürür, “Uluslararası Göçmenlerin Türkiye’ye Uyumu Yasal Düzenlemeler Ne Derece Uyumu/Entegrasyonu Hedefliyor?”, *International Journal of Political Science and Urban Studies* 7, sy 1 (27 Mart 2019): 21,22.

²⁸⁷ Ark Yıldırım ve Özer Yürür, “Uluslararası Göçmenlerin Türkiye’ye Uyumu Yasal Düzenlemeler Ne Derece Uyumu/Entegrasyonu Hedefliyor?”, 32.

²⁸⁸ Erdoğan, *Suriyeliler Barometresi*, 163.

oranın da artacağı ifade edilmiştir.²⁸⁹ Göçmenlerin uyum sürecini kolaylaştıran en iyi çözüm şüphesiz eğitim hususudur. Dil öğrenerek sosyal hayata atılan, arkadaş edinen çocukların yeni ortamlarına alışarak uyum sağlamaları daha kolay hale gelecektir. Bu bağlamda birçok kolaylık sağlanmış olup Milli Eğitim Bakanlığı tarafından oluşturulan Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı bunlardan biridir.²⁹⁰ Sağlık hususunda da Sağlık Bakanlığı tarafından 2016 tarihi itibarıyla AB hibe fonları ile göçmenlerin daha rahat koşullarda hizmet alması için Göçmen Sağlığı Merkezleri oluşturulmuştur.²⁹¹ Bostan'a göre Suriyeli göçmenlerin Türkiye'ye uyum sağlaması, dil öğrenip eğitim alması burada fayda oluşturacağı gibi ileriki zamanlarda savaş bitip ülkelerine döndüklerinde de eğitilmiş bireyler olarak ülkelerinin gelişimine fayda sağlamaları açısından önemlidir.²⁹²

Dil, eğitim yoluyla herkes tarafından öğrenilirken kültür, Cemil Meriç'in de deyimiyle bir milleti millet yapan her şeydir.²⁹³ Yani bir milleti tanımanın en önemli yolunun kültürüne bakmak olduğunu buradan anlamaktayız. Bauman ise kültürü "bir düzen yaratmak ve onu korumak, düzeni bozan ve bu düzen açısından kaos görünen her şeyle mücadele etmek"²⁹⁴ olarak tanımlamakta ve özellikle düzen unsurunu ön plana çıkarmaktadır. Aslında bu tanımlardan da anlaşıldığı üzere kültür insan yapımı olup yaşanılan ortama, insanların dini yapılarına ve buna benzer nedenlere göre değişiklik göstermektedir. Subaşı, insanın kültürün içinde, izinde ve gölgesinde olduğunu aynı zamanda da kültürün tüketicisi, yorumlayıcısı ve değişimini sağlayıcısı olarak rol aldığını ifade etmiştir.²⁹⁵ Yani kişi, kültürü meydana getirip onu her yönden etkilediği gibi kendisi de kültürden etkilenmekte, hayatını ona göre şekillendirmektedir.

Bütün bu açıklamalar bağlamında Çorumlu katılımcılara yönelttiğimiz "Göçmenlerin sosyal ve kültürel açıdan Çorum'a uyum sağladıklarını düşünüyor musunuz? Düşünmüyorsanız neden?" sorusuna verilen yanıtların büyük bir bölümü göçmenlerin dil, kültür ve yaşam tarzlarının farklılıklarından dolayı uyum

²⁸⁹ Hakan Bostan, "Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Uyum, Vatandaşlık ve İskân Sorunu", *Göç Araştırmaları Dergisi* 4, sy 2 (15 Aralık 2018): 58.

²⁹⁰ Görevleri için bkz. Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, "Metin İLCİ - Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanı", erişim 19 Şubat 2020, https://hbogm.meb.gov.tr/www/metin-ilci/idari_personel/9/.

²⁹¹ "Göçmen Sağlığı Merkezleri", erişim 19 Şubat 2020, <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/g%C3%B6%C3%A7men-sa%C4%9Fl%C4%B1%C4%9F%C4%B1-merkezleri.html>.

²⁹² Bostan, "Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Uyum, Vatandaşlık ve İskân Sorunu", 60.

²⁹³ Cemil Meriç, *Sosyoloji Notları ve Konferanslar*, 15. Baskı, Cemil Meriç Bütün Eserleri 5 (Cağaloğlu, İstanbul: İletişim Yayınları, 2013), 305.

²⁹⁴ Bauman, *Sosyolojik Düşünmek*, 178.

²⁹⁵ Necdet Subaşı, *Din Sosyolojisi* (İstanbul: Dem Yayınları, 2017), 204.

sağlayamadıklarına yöneliktir. Bu bağlamda bazı katılımcılar, Çorum'da bulunan göçmenlerin bizden geride olduklarını ve kültürümüze uyum sağlamalarının çok zor olacağını ifade ederek, böyle bir niyetlerinin de olmadığını eklemişlerdir. Çorum halkının ilk kez bu kadar uzun süreli ve yoğun bir yabancı nüfusla beraber yaşıyor olması da kültürlerin farklı hissedilmesine sebep olmaktadır.

“Düşünmüyorum, kültür farkı var. Örneğin bizim için temizlik imandan gelir. Çok önem veririz temizliğe. Ama onlar temizliğe bizim kadar önem vermiyor. Ayrıca giyim-kuşam ya da saygı anlamında bizim milletimizi kesinlikle tutmuyorlar. Yani uyumsuzlar.”(KK1)

“Hayır, bu konuda uyum sağlandığı yoktur. Bir kere aile yapısı tarzı değişiklikten, dil anlaşmazlıktan artı kültürel etkinliklerden dolayı Araplar olsun Afganlar olsun Türkiye'nin şu anda, şu ortamda 50 sene önceki yaşamı, yaşantıları geriden geliyor. Türkiye'de bir hayli ilerleyen bir toplumsal kültürel etkinlikler olduğu için bundan dolayı uyum sağlanmıyor.”(KK5)

“Hayır sağlayamıyorlar. Akşamları kaldırımı kaplayıp geziyorlar. Saygı yok. Özellikle erkeklerin bir bayana karşı hiç saygıları yok.”(KK20)

Bazı katılımcılarda özellikle Araplara karşı bir önyargı mevcuttur. Bütün Arapları aynı kategoride değerlendiren bu katılımcılara göre hepsi medeniyet çizgisinin altında yer almakta ve ne çağa ne de Türk milletine ayak uydurmaktadırlar. Arapların, yaşam şartlarına ve geleneklerine uygun olarak giyindikleri birtakım kıyafetler mevcuttur. Bu tarz kıyafetleri giymeleri, yemek yeme stilleri gibi bazı alışkanlıkları medeniyetsizlik olarak görülmektedir. Bu durum da Çorum halkının Suriyeli ve Iraklı göçmenleri kabullenme sorunu olduğunu ve dışlayıcı bir bakış açısının varlığını göstermektedir.

“Hayır, uyum sağlamıyorlar. Kültür bağları yok, medeniyet hiç yok. Hala şu anda bile elleriyle yemek yiyorlar. Medeniyet yok, sıfır.”(KK10)

“Yok sağlamıyorlar. Ben hacca gittiğimde gördüm. Bu Arapların genel olarak yaşantısı çok farklı. Bir elbise, terlik... Masrafları yok. Yaşantı bunlar da yok yani sıfır. Adamlara kanepeler veriyoruz. Kanepeleri bırakıp yerde yatıyorlar.”(KK17)

Göçmenler, yeni ortamlarına uyum sağlayamadıklarında ve yerli halk tarafından dışlandıklarında bir gettolaşma meydana gelecek ve sadece kendileri gibi göçmenlerle görüşeceklerdir. Bunun sonucu olarak uyum daha da zorlaşacaktır. Çorum'daki

göçmenlerin bir kısmının da bu şekilde getto tarzı yaşam sürdüğü katılımcıların ifadelerinden anlaşılmaktadır.

“Sağlayamadıklarını düşünüyorum. Hep birbirleriyle etkileşim halindedir. Kendilerine ait bir mahalleleri var. Ayrı bir kesim olarak toplanmış durumdadır. Bu sebeplerden dolayı uyum sağlayamıyorlar.”(KK18)

Katılımcılardan bazılarına göre göçmenler, Çorum halkına ve kültürüne uyum sağlamakta zorlanmaktadır. Ancak bu durumun oldukça normal olduğunu belirten bu kişiler, kendileri de göçmen durumunda olup yabancı bir ülkeye gitseler aynı şekilde adapte olmada zorlanacaklarını belirtmişlerdir. Göçmenlerle empati yapan bu katılımcılar, Türk halkının da bu duruma olumsuz bir müdahili olduğunu söylemişlerdir.

“Çok düşünmüyorum açıkçası. Aslında onlar açısından normal, çünkü bir bilinmeyenin içindedir. Kendilerini koruma altına alıp, kendi kültürleri içerisinde hapsolmeye çalıştıklarını düşünüyorum. Yani bu insani bir durum bence. Biz de herhangi bir ülkeye gitsek önce kendimizi koruma altına almaya çalışırız. Ama onlara yardım etmek sadece bizim elimizde. Senelerdir Çorum’da yaşayan ama henüz Türkçe konuşmayı öğrenememiş insanlar var. Bu yüzde 50 onların hatasıysa yüzde 50 de bizim hatamız diye düşünüyorum.”(KK3)

“Çoğunluk sağlamadı. Ben de sağlamayabilirim farklı bir ortama gittiğim zaman. Çünkü benim alışlagelmiş bir yaşantım vardır. Her ne kadar karşı tarafa uyum sağlayacağım desem de bunu imkanım dahilinde yaparım. Onların kendine göre bir giyim tarzı, yemek tarzı, yaşam tarzı ve gelenekleri vardır. Bizim de vardır. Ama o geleneklere uymak maddiyata göre olur. Onlar sıfır geldi, benim benim verdiğimiz yardımlarla ayakta. O sebeple uyum sağlamaları mümkün değil.”(KK26)

Okula giden, eğitim alan göçmenlerin Türk toplumunun diline, kültürel yapısına ve alışkanlıklarına uyum sağlaması daha olasıdır. Bu durum Çorum’da da görülmektedir. Bazı katılımcılar, göçmenlerden uyum sağlayanların bulunduğu gibi hiçbir şekilde topluma adapte olamayan bir kesimin de varlığından söz etmektedir. Bu durumun nedeni olarak da eğitim gösterilmektedir.

“Eğer bir şekilde okula gidiyorlarsa kurallara uymada, Türk toplum örf ve adetlerine uymada daha rahat adapte oluyorlar. Türkçeyi de öğrenmeleriyle birlikte daha rahat. Ama okula gitmeyenler, eğitim almayanlar bu açıdan çok zorlanıyor.”(KK4)

“Hem düşünüyorum hem düşünmüyorum. Onların da kültürleri farklı farklı. Bizim kültürümüze daha yakın olanlar rahatlıkla uyum sağlayabiliyorlar. Kültür seviyesi düşük olanlar ise uyum sağlamakta zorlanıyorlar. Bunlara da bizim örnek olmamız, hoş karşılamamız gerekir diye düşünüyorum.”(KK14)

Bazı katılımcılar ise göçmenlerin dış görünüş olarak bize benzemeye çalıştığını ancak bu durumun sadece giyim-kuşamda ya da dil konusunda kaldığını, yaşam tarzlarının bizimkinden çok farklı olduğunu ifade etmiştir. Hatta bazen sokakta karşılaşılan göçmenlerin kıyafetlerine bakıldığında Türk zannedildiğini, konuştuğunda ise yabancı olduğunu anladığını söyleyenler de mevcuttur.

“Giyim-kuşam olarak baktığın zaman sağlıyor. Ama yaşantı olarak bizim toplumumuza uygun değiller. Ama görünüş olarak bu topluma uydular. Kıyafet olarak hiç fark edemezsin yanına gelip konuşana kadar bilmiyorsun ama gelip konuştuğu zaman... Yaşam tarzları uygun değil bize.”(KK11)

“Zannımca evet. Çünkü artık tanıyamıyorum sokakta yürürken. Giyim-kuşam, hal-hareket olarak sanki uyum sağladılar gibi. Ama göçmenler için en çok yapılması gereken, giyecek-yiyecek yardımı dışında, geliştirilmeleri lazım. Bizi gördüklerinde aşırı güveniyorlar. Kötü niyetli midir, iyi niyetli midir? Hiç düşünmüyorlar. Genç kızları, çocukları var. Bu beni çok endişelendirdi. Her gelene kapılarını açıyorlar. Özellikle kültürel açıdan eğitilmeleri, kaynaştırılmaları lazım. Yoksa insan karnını bir şekilde her yerde doyurur ama beyni boş yetiştiği zaman bize zararları olacak.”(KK22)

Katılımcılardan birinin verdiği cevaba göre Türk ve Arap milleti geçmişte bir arada çok fazla yaşadığından dolayı birbirlerine yabancı değillerdir. Hatta tarihe baktığımızda Türklerin ve Arapların bir bölümünün ortak bir devletin çatısı altında toplandığını görmemiz mümkündür. Ayrıca bu katılımcıya göre kültürleşme sağlanarak iki toplumun da birbirlerinin kültürlerini öğrenip uygulamaları faydalı olacaktır. Aslında burada belirtilen, daha önce de ifade ettiğimiz ‘toplumsal kabul’ hususuna girmektedir. Yani tek taraflı bir uyum sürecinden çıkıp, toplumun her bir üyesinin birbirini kabullenerek onun yaşam tarzını, kültürünü ve özgünlüğünü benimsemesidir.

“Bunların çoğu Arap olduğu için Arap ile Türk kültürü arasında tarihten gelen bir ilişkimiz var. Dolayısıyla bunun tekrar tazelenmesi açısından biz onlardan bir şeyler öğrenmiş, onlar da bizden bir şeyler öğrenmiş oluyorlar. Yemek kültüründe olsun sosyal yaşamda, ibadette insanların birbirleriyle iletişiminin gayet iyi olduğunu düşünüyorum.

Dolayısıyla bu insanlar kendi memleketlerine gittikleri zaman Türkiye’de gördüklerini kendi toplumlarına taşıyacaklar.”(KK21)

Katılımcıların bir kısmı ise göçmenlerin Çorum’da son derece sosyal bir hayat yaşadığını ve herhangi bir adaptasyon sorunlarının bulunmadığını belirtmişlerdir. Bu katılımcılara göre kendilerine yeni bir hayat kuran göçmenler burada yaşamaktan memnundurlardır.

“Bu çevrede genellikle dışarıdan gelen çok, şimdiye kadar bir sıkıntı yaşamadım. Sürekli markete de gelip gidiyorlar. Kendim de mesela alışveriş yapıyorum satıcı olarak birebir alışveriş yapıyorlar. Uyumlular yani öyle bir sıkıntı yok.”(KK7)

“Olabildiğince uyum sağlıyorlar. Tabi etki-tepki ilişkisine bağlı olarak. Bizim öğrenci sayımız yarı yarıya göçmen. Türk öğrencilerle arkadaş oluyorlar. Özellikle kız çocuklarının daha iyi anlaştıklarını görüyorum. Erkek çocuklar sayı olarak fazla olmaları hasebiyle onlar da kendi aralarında bir grup oluşturuyor. Sırf Arap diye farklı bir gözle bakan yok.”(KK25)

Sosyo-kültürel uyum açısından Türk toplumunun göçmenlere olan tutumunu belirlemenin bir başka yolu ise göçmeni gelinen ülkeye göre değerlendirmektir. Arap Baharının ardından Ortadoğu’daki siyasi bunalımlar ve iç savaşlar neticesinde kitlesel bir göç akımı olmuştur. Ancak en fazla göç Suriye’den meydana geldiği için Türkiye’de bir “Suriyeli” algısı açığa çıkmıştır. Bu algının da çoğu kesime göre olumsuz olduğu görülmektedir.²⁹⁶ Çorum örneğini ele alırsak yabancı göçmenlerin çoğunluğunu Iraklılar oluşturduğu halde Arapça konuşan herkes Suriyeli zannedilerek duruma farklı bir bakış açısıyla bakılmaktadır. İnsanların gözünde bu savaş mağdurları için ırk hususunun bir önemi olup olmadığı merak edilmiştir. Mazlumun yanında dini, dili ve ırkı ne olursa olsun durabilen bir karaktere mi sahibiz, yoksa bu durum ırka göre değişir mi? Çorumlu katılımcılara yöneltilen; “Bu sorunları sadece Suriyeli ya da Orta Doğulu göçmenlerle alakalı mı görüyorsunuz? Yoksa tüm göçmenleri aynı kategoride mi değerlendiriyorsunuz?” sorusu aslında bu hususa cevap aramak üzere sorulmuştur. Bu bağlamda verilen cevapların bir kısmının oldukça ırkçı bir yaklaşım beslediği açıkça görülmektedir. Çorum’da yaşanan sorunlara sadece Arapların neden olduğunu düşünen bu katılımcılara göre onların yerine belirtilen farklı ülkelerden göçmenler gelseydi bu sorunların yaşanma ihtimali daha az olacaktır.

---

²⁹⁶ Çetin, “İzmir’deki Yerel Halkın Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Algısı”, 54.

“Sadece Suriyeli ve Iraklılarla alakalı görüyorum. Çünkü diğerleri daha uyumlu. Türkistanlılarla vs. bazı kültürel yapılarımız da bağdaşiyor. Avrupa’dan gelen illa ki farklıdır. En azından temizlik açısından, giyim açısından, eğitim açısından tabii ki Avrupa göçmenleri daha uyumlu, daha bizim ayarımızda.”(KK1)

“Ekseriyetle Suriyeli ve Iraklılarda sorun çıkıyor. Türkmenler bizim dilimizi bildikleri için ayak uyduruyorlar.”(KK17)

Bazıları ise Iraklı ve Suriyelilerden başka bir göçmene rastlamadığı ya da bu kadar iç içe olmadığı için sadece bu kesimin sorunlu olduğunu düşünmekte, yine zulme uğrayıp uğramadıklarını göz önüne almadan değerlendirmektedir.

“Türkiye’ye genellikle Suriye ve Irak’tan gelenler çok olduğu için bu sorunlar yaşandı. Daha önceden buralarda çok olmadığı için biz çok görmedik. Bizim şimdi gördüğümüz Suriyeli Iraklılar. Diğerleri çok göze çarpmadığı için bilemiyorum onları.”(KK11)

“Muhtemelen aynı kategoridedir. Ama biz Suriyeli ve Iraklılar oran bakımından fazla olduğu için, onlara şahit olduğumuz için yararına ve zararına tepkiler hep onlarmış gibi görünüyor.”(KK18)

Bazı katılımcılar ise ırkları, dinleri ve göç etme sebepleri ne olursa olsun bütün göçmenlere karşı olduklarını ifade etmişlerdir. Onlara göre, turistlerin gelip ülkemizi ekonomik açıdan refah seviyesine ulaştırmaları oldukça önemlidir. Parası çok olan Avrupalı bir turistin buraya gelip keyfice gezebileceğini ancak canını kurtarmak isteyen bir Ortadoğulunun gelmemesi gerektiğini savunmaktadırlar.

“Bence hepsi aynıdır. Ben hepsine karşıyım, ben açığa da karşıyım kapalıya da karşıyım.”(KK20)

“Beni ilgilendiren kısmı ırkları, dinleri, ülkeleri değil, yaşam biçimleri. Avrupalılar gelince turist gibi yaşıyorlar kendi paralarıyla ödüyorlar, kalıyorlar, gezip alışveriş yapıp gidiyorlar. Bunlar da öyle olabilse hiçbir farkları yok. Ülke olarak çok iyi refah seviyemiz olur da herkes çok iyi yaşıyor olur misafirdir açarız kucağımızı Türk örf adetimizde var sonuçta. Ama kendi ülkende bu tür sıkıntılar varken onlara ekstra bir şeyler yapıldığını görmek insanı üzüyor.”(KK24)

Suriye, Irak gibi Ortadoğu ülkelerinden gelen göçmenlerin çoğunluğu İslam dinine mensuptur. Çorumlu katılımcılardan bazılarının göre bu durum oldukça önemli olup gayrimüslimlere nazaran bizden olana daha fazla sahip çıkmamızın gerektiği düşünülmektedir.

“Şöyle ki, Avrupalıdan önce Orta Doğulu, Iraklı, Suriyeli, Afgan vs. bana Avrupalıdan bir adım daha yakındır. Çünkü benim dinime mensuplar. Ben aynı Allah’a aynı Peygamber’e inandığım bir insandan zarar geleceğini düşünmüyorum. Ama bir Avrupalıya da yine onlara davrandığım gibi davranırım ama aramızda bir çizgi mutlaka olur. Mazlumun yanında olmak şart bence.”(KK3)

“Diğer göçmenler aynı kategoride değil. Her bölgenin geliş hikayesi var. Ümmetçilik fikrine bağlıyım dinim gereği. Dolayısıyla İbrahim milletinden olan herkes de benim kardeşimdir. Ben doğudan gelenlere daha fazla muhabbet besliyorum batıdan gelenlere karşı. Ben dini anlamda değerlendiriyorum. Bu insanların zararsız olduğunu düşünüyorum. Medyada söylendiği gibi bu insanların rahat içinde, devletten parayı alan, sağda solda ahlaksızlık yapan insanlar olmadıklarını görüyorum.”(KK25)

Çorum’da özellikle son birkaç yıldır göçmen nüfusu artmakta ve birçok faklı ülkeden göçmenin bulunduğu gözlemlenmektedir. Bunların göç hikayeleri farklılık gösterse de hepsi ortak bir paydada buluşmaktadır. Hepsi vatanlarından uzakta, gurbette bir yaşam mücadelesi vermektedir. Özellikle savaş sebebiyle göç edenler maddi-manevi her şeyini geride bıraktığı için daha zor şartlar altında yaşam sürdürse de sosyal ve kültürel olarak topluma uyum sorunu tüm göçmenler tarafından yaşanmaktadır.

“Yani tabii hepsini aynı kategoride değerlendirmeye çalışıyorum ama bazıları bazılarına göre daha mağdur. Bazıları bazılarına göre uyumda daha fazla sıkıntı yaşıyor. Fark var diye düşünüyorum ama genel olarak da hepsini vatanından kopmuş, gurbette, bir nevi ensar-muhacir olayı gibi düşünmeye çalışıyorum.”(KK4)

“Iraklılar, Suriyeliler olmayınca Türkler birbirleriyle kavga etmiyor mu? Genel olarak insanın yapısında var. Önyargısı olan insan çok ama ben o kanıda değilim. Onların başına aynısı gelse ne yapacaktı? Kendi kaçmak zorunda olsa ne yapacaktı? Benim çalıştırdığım elemanın dedesi generalmiş. Adam evini barkını bırakmış gelmiş burada gecekonduda yaşıyor. Generalliği bırakmış, 5 bin dolar maaşı varmış, orada havuzlu villası varmış bırakmış da gelmiş. Zevk için gelmedi bu insan buraya. Sırf o torununu Daeşe kaptırmamak için, çocuklarını korumak için geldi. Bunları anlayışla karşılamak lazım.”(KK9)

“Bana göre göçmen olan vatanından ayrılmış olan kim olursa olsun insan olan herkes için aynı duygu ve düşünceyim.”(KK14)

“Kim olursa olsun bir yere bir muhacir gidiyorsa illa ki oraya katkısı da vardır, zararı da vardır. Onun açısından da faydaları da zararları da vardır. Olumlu ve

olumsuz etki ikisine de yapar, tek taraflı olmaz. İster istemez ne kadar din bağı olursa olsun, kültür farkı var şu var bu var, horlayanlar var. Herkes aynı görüşte değil. Benim için insan olması önemli isterse gavur olsun.”(KK16)

2.4.2. Göçmenleri Güvenlik Sorunu Olarak Görme Hususundaki Düşünceler

Suriye’deki kanlı savaş sonucu Türkiye’nin açık kapı politikası uygulamasıyla beraber sınırda kontrolü sağlamak daha zor hale gelmiş, PKK ve DEAŞ gibi terör örgütlerinin içeri sızmaları da kolaylaşmıştır.²⁹⁷ Kamp dışında yaşayan Suriyeliler AFAD ve birtakım STK’lardan yardım alsalar dahi bazı durumlarda ciddi imkansızlıklar yaşamakta ve ucuz işgücüne çalışmaktadırlar. Bu durum bazı Türkleri kışkırtmakta ve ellerinden işlerinin alındığı algısı meydana getirmektedir. Bunun sonucu olarak Türklerle Suriyeliler arasında birtakım anlaşmazlıklar meydana gelmektedir. Göçmenlere yönelik kira fiyatlarının artışı Suriyelileri ve diğer göçmenleri şehrin varoşlarında yaşamaya yönlendirmekte, bu bölgelerde de suça karışmalarını arttırmaktadır. Geçici koruma kimlik belgesi olsa dahi suç işleyen bir Suriyelinin kaçtığı andan itibaren cezalandırılması neredeyse imkansızdır. Kayıt altında olmayanların ise suç işledikten sonra kaçması daha kolaydır.²⁹⁸ Ancak göçmenlerin suç oranlarına bakıldığında medyada lanse edilenin aksine miktar oldukça azdır. T.C. İçişleri Bakanlığı tarafından 5 Temmuz 2017 tarihinde Suriyelilerin suç oranlarıyla ilgili yapılan basın açıklamasından da anlaşılmaktadır:

Suriyelilerin Türkiye’de işlenen toplam suçlara oranı Türkiye’deki toplam nüfusları göz önünde bulundurulduğunda ülkemiz genel suçlarına göre oldukça azdır. Suriyelilerin karıştıkları olayların Türkiye’deki toplam asayiş olaylarına oranı 2014-2017 arasında yıllık ortalama %1,32’dir. Bu olayların önemli bir kısmı kendi aralarındaki anlaşmazlıklardan kaynaklanan olaylardır. Ayrıca 2017’de Suriyelilerin karıştıkları suç olaylarında, nüfuslarındaki artışa rağmen bir önceki yılın ilk 6 ayına oranla %5’lik bir azalma olmuştur.²⁹⁹

Göçmenler ile yerli halk arasında kültürel anlamda bir çatışma söz konusu olduğunda bu husus göçmenler açısından suç olarak görülmekte ve güvenlik endişesi duyulmaktadır. Bu durum ‘kültürel çatışma teorisi’ olarak adlandırılmakta ve özellikle göçmenlerin göç ettiği yerin diline, kültürüne ve yaşam tarzına tamamen yabancı olduğu

²⁹⁷ Murat Sezik ve Osman Ağır, “Suriye’den Türkiye’ye Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları”, *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi* 5, sy 1 (04 Ocak 2016): 110.

²⁹⁸ Sezik ve Ağır, “Suriye’den Türkiye’ye Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları”, 113.

²⁹⁹ T. C. İçişleri Bakanlığı Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı, “Basın Açıklaması”, erişim 18 Şubat 2020, <https://www.icisleri.gov.tr/basin-aciklamasi05072017>.

durumlarda açığa çıkmaktadır.³⁰⁰ Bu kuramın, Amerika’da artan suç oranlarından göçmenleri sorumlu tutmak amacıyla ortaya atılmış olması ise oldukça manidardır.³⁰¹ Bu kuram bağlamında Türkiye örneğine bakacak olursak, büyük kitleler halinde gelen Suriyeli ve Iraklı gibi grupların kültürel çatışma neticesinde kendi kabuklarına çekilerek getto tarzı bir yaşam sürdüğü, gruplar halinde dolaştığı ve bu durumun da yerel halkı tedirgin ettiği görülmektedir.³⁰²

Çorum’da bulunan göçmenlerin, büyük şehirlere ve sınır illerine nazaran sayıları daha az olduğu için büyük çaplı asayiş olayları görülmemektedir. Kimi zaman hem göçmenlerin kendi aralarında hem de yerli halk ile göçmenler arasında kavgalar görülmektedir. 2017 yılında Çorum PTT’de sıra tartışması nedeniyle Suriyeli ve Türk bireyler arasında çıkan tartışmanın büyüyerek Suriyeli kişinin yaralanması iki grubun kavgalarına bir örnektir.³⁰³ Bazı durumlarda da göçmenlerin kendi aralarındaki kavgalarına rastlanmaktadır. 2015’de iki Iraklı göçmenin kavgaları sonucu biri bıçaklanarak hayatını kaybetmiştir.³⁰⁴ Bu tarz olaylara sık rastlanmamakla beraber Türklerin de göçmenlere karşı güvensizlik ortamı oluşturduğu durumlar mevcuttur. Iraklı kız arkadaşını sokak ortasında bıçaklayan Türk bir kişi bu duruma örnek olarak gösterilebilir.³⁰⁵ Ancak bazı katılımcılar ‘güvenlik problemi’ hususunu sadece göçmenlerle alakalı gördüklerinden ötürü meydana gelen ufak çaplı bir olayın dahi toplum bütünlüğünü sarsacak şekilde olduğunu ifade etmiştir.

“Kendi aralarında var. Bazen bize karşı da sertleştikleri oluyor. Çok uzun süreli burada oturanlar kabalaşıyor.”(KK10)

“Tabi açıyorlar. Küçük çocukların bile ellerinde kesici aletlerle diğer çocukları tehdit ettiğine şahit oldum yaz boyu.”(KK12)

“Açıyorlar. Geçtiğimiz günlerde saat kulesinin orada Türklerle kavga ettiler. Kamyonda odun doluydu hepsi bitti. Odun alan kaçtı. Gece karanlıktan sonra sokakta yürüyemiyorsun. Parklara gidip önceki gibi güvenli bir şekilde oturamıyoruz.”(KK15)

³⁰⁰ Kızmaz, “Suriyeli Sığınmacılar”, 396.

³⁰¹ Mithat Arman Karasu, “Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların Kentlerde Neden Oldukları Güvenlik Riskleri”, *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 36, sy 2 (2018): 55.

³⁰² Kızmaz, “Suriyeli Sığınmacılar”, 401.

³⁰³ “Çorum’da Türk – Suriyeli Kavgası | Çorum Radyo Televizyonu ÇRT”, erişim 31 Mart 2020, <http://corumradyotelevizyonu.com/corumda-turk-suriyeli-kavgasi/>.

³⁰⁴ Yeni Şafak, “Iraklı mülteciler bıçakla kavga etti: 1 ölü”, Text, Yeni Şafak (Yeni Şafak, 03 Ekim 2015), <https://www.yenisafak.com/gundem/irakli-multeciler-bicakla-kavga-etti-1-olu-2314307>.

³⁰⁵ “Iraklı kız arkadaşını bıçaklayan zanlı tutuklandı”, CNN Türk, erişim 31 Mart 2020, <https://www.cnnturk.com/yurttan-haberler/corum/irakli-kiz-arkadasini-bicaklayan-zanli-tutuklandi>.

Katılımcıların ifadelerine göre bir kısmı bu olaylara nispeten şahit olsa da çoğunun bilgisi sadece duyum seviyesinde kalmaktadır. Göçmenlerin güvenlik sıkıntısı yaratmayacağını düşünenler dahi suç potansiyellerinden endişe etmektedir. Hiçbir suçla karşılaşmadığı halde insanların çoğunda medyadaki yalan haberler ve olumsuz algı neticesinde bir korku ve güvensizlik mevcuttur.

“Bazıları tabi ki açıyor. Çünkü bunlar da mecburiyetten yapıyorlar. Evde çocuk var yaşamlarını idame ettirmeleri lazım. O yüzden mecburen ellerinde para olmadığı zaman bunun caiz olmadığını bile bile tekrar yine ihtiyaçları olduğu için maalesef hırsızlığa başvuruyorlar.”(KK2)

“Bazı vakalar oluyor ama ben kendim görmedim sadece duydum. Kendi çevremde görmedim.”(KK13)

“Ben karşılaşmadım ama burada kavga etmişler. Kadınlar falan demir çubukla saldırmışlar birbirlerine. Ama bir gün bize de sıçrayacak.”(KK20)

Geçtiğimiz yıllarda sınır ötesi terör örgütlerinin ülkemizde bazı saldırılar düzenlemesi kamuoyundaki kaygının da artışına neden olmuştur. Özellikle açık kapı politikası ile birlikte terör örgütü mensuplarının da mağdur görünümüyle içeri girip aramızda yaşamaları korkusu artmıştır. Göçmenlerin sınırdan geçerken daha detaylı incelenmesi ve herhangi bir örgüte mensubiyetinin olmadığına kamuoyuna açıklanması gerekmektedir.³⁰⁶

“Göçmenler derken sadece Suriyelileri düşünmemek lazım. Türkiye’ye Irak’tan gelenler var İran’dan gelenler var. Özellikle Ortadoğu’da terör örgütleri var. Bu örgüttekiler göçmenlere katılarak Türkiye’ye geliyorlar. Türkiye’de geçen yıllarda büyük eylemler yaptılar, büyük acılar yaşadık. Dolayısıyla bu bir güvenlik sorunu. Bunların hepsi kayıt altına alınması lazım. Suç işleyenlerin cezalandırılması lazım. Türkiye’de suç işleyip yurtdışına gidenlerin tekrar gelmemesi için tedbir alınması lazım. Burada sahte evlilikler yapıyorlar, insanları dolandırıp kaçıp geri geliyorlar.”(KK21)

Çorumlu katılımcıların yarısına yakın bir kısmı güvensizlik içinde olduğunu belirtirken, diğer yarısı göçmenlerle alakalı herhangi bir olaya rastlamadıklarını ve duymadıklarını ifade etmiştir. Ancak bu durumun stabilizasyonunun da bizim elimizde olacağı için onlara sahip çıkmamız ve eğitime tabi tutmamız gerektiği ifade edilmektedir.

³⁰⁶ Sezik ve Ağır, “Suriye’den Türkiye’ye Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları”, 107-11; Çetin, “İzmir’deki Yerel Halkın Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Algısı”, 106.

“Biz onları kendimize adapte ettikten sonra bir sorun olmaz. Ama önce bizim onları bu topluma kazandırmamız gerekiyor. Yani biz gelen göçmenlere sahip çıkarsak bizim için güvenlik sorunu olmazlar bizden olurlar.”(KK3)

“Her milletin iyisi de var kötüsü de var. Aralarında tabi kurallara uymayanları vardır mutlaka, işi suiistimal etmeye çalışanları vardır. Ama ben eğitimle hallolmayacak hiçbir şeyin olmadığını düşünüyorum. Eğer bu insanları güzel bir şekilde eğitebilirsek, okullara alabilirsek, Türkçe konuşmalarını sağlayabilirsek ve hayata kazandırabilirsek bence o sorunlar en aza inecektir diye düşünüyorum.”(KK4)

Göçmenlerin herhangi bir güvenlik sorununa neden olup olmadığı öğrenildikten sonra, canlarını kurtarmak için geldikleri bu ülkede onların ne kadar güvende olduğu merak edilmiştir. Önyargılı ve ırkçı bir toplumun arasına giren yabancı bir insanın kendini güvende hissedemeyeceği açıktır. Avrupa’da ‘islamofobi’ yüzünden kendilerini güvende hissetmeyen Müslümanlar da tıpkı bu şekildedir. Her an fiziksel ya da sözsel bir saldırı ihtimalinden korkan bu göçmenler sürekli bir endişe halindedirler. Türkiye’de bu durum dindaşlık nedeniyle aynı oranda olmasa bile yine de ırkçı tutumlara rastlanmaktadır. Çorum halkına yönelttiğimiz “Sizce göçmenler burada kendilerini güvende hissediyor mu?” sorusuna 26 katılımcıdan 20’si kendilerini güvende hissettiklerini, Türkiye’de gayet rahat olduklarını ve iyi şartlar sunulduğunu belirtmiştir.

“Güvende hissediyorlar. Türk devletine güveniyorlar.”(KK5)

“Güvende hissediyorlar. Kimse de onlara bir şey demiyor zaten biz nasılsak onlar da öyle yaşıyorlar. Bizim buralarda bir tepki yok onlara karşı.”(KK9)

“Dünya ülkeleri içinde Türkiye şu an için en güvenilir ülkelerden birisi. O nedenle hem bizim hem de kendilerinin güven içerisinde olduklarına inanıyorum. Biz ne kadar güven içerisinde olursak onların da o derece güven içinde olacaklarını düşünüyorum.”(KK14)

Bazı katılımcılar ise göçmenlerin bu kadar uzun süre kalmalarını ülkelerinde bulunan savaştan dolayı değil de buradaki rahatlık ve onlara verilen özel haklardan kaynaklandığını düşünmektedir. Bu katılımcılara göre göçmenler, Türk halkından daha rahat ve güvende hissetmekte, bu nedenle de ülkelerine dönmek istememektedirler. Yine bu soru sorulduğunda bazı olumsuz ve ırkçı algılar da tespit edilmiştir. Bunların da yine medyadan ve çevreden duyulan yalan haberler neticesinde ortaya çıktığı söylenebilir.

“Kesinlikle güvende hissediyorlar. Çünkü Türkiye güvenli bir yer. Buradan da gitmek istemiyorlar zaten, memnunlar durumdan.”(KK1)

“Güvende hissediyorlar diye düşünüyorum ben. Çünkü rahatlar. Hastaneye gidiyorlar bir öncelik tanınıyor onlara. Okullarda sorun yok. Üniversiteye sınavsız giriyorlar. Bu imkanlar bize sunulsa biz de bir yere gideriz. Gerçi biz ülkemizi satmayız da.”(KK6)

“Hissetmeler dururlar mı?”(KK17)

Bununla beraber yerel halkın oldukça az bir kısmı göçmenlerin yabancı bir kültürde olmaları, kendilerine karşı yapılan ırkçı tutumlar ve dışlamalar neticesinde güvende hissetmediklerini düşünmektedir. Ayrıca burada bulunan göçmenlerin çoğunun maddi olarak zor durumda olmaları da ekonomik açıdan güvensiz hissetmelerine neden olmaktadır.

“Hayır, maalesef güvende hissetmiyorlar. Çünkü onlar da her zaman birilerinden zarar görebilecek gibi çok ürkekler. Gittiğin zaman böyle korkuyorlar, üzülüyorlar, bir cesaret yok. Biz ama onlara karşı çok cesaretliyiz. Çünkü insanı güçlü yapan bir imandır bir de paradır. Bunlarda para olmadığı için kendilerini çok aciz ve zavallı hissediyorlar.”(KK2)

“Sanmıyorum. Şöyle ki kendi açımdan düşünüyorum. Ben başka bir ülkeye gitsem bir yabancıya ne kadar güvenebilirim? Arkamı döndüğümde beni satmayacağını nereden bilebilirim? Ki yaşadıkları şeyler dediğim gibi oturulmayacak evlerde olmayacak paralarla oturuyorlar. Olmayacak işlerde olmayacak ücretlerle çalışıyorlar. Bu muameleleri gördükten sonra bize güvenmeleri zor. Hata bizde yine öncelikli olarak.”(KK3)

“Önce hissediyorlardı ama şu anda hissettiklerini zannetmiyorum.”(KK22)

2.4.3. Değerlendirme

Çalışmamızın son bölümünde, Çorum halkının sosyal ve kültürel açılarından yabancı göçmenlere karşı tutumlarını belirleme gayretinde bulunduk. Bu bağlamda katılımcılara ilk olarak göçmenlerin sosyo-kültürel açıdan Çorum’a ve yerli halka uyum sağlayıp sağlayamadıklarını sorduk. Katılımcıların yarısını oluşturan 13 kişi Çorum’da bulunan göçmenlerin hiçbir açıdan buldukları ortama uyum sağlayamadıklarını belirtmiştir. Onlara göre burada etken olan faktör dil ve kültür farklılığıdır. Bu insanlar tamamen yabancı bir kültürün içerisine girdiklerinden dolayı ortama ayak uydurmakta

zorlanmakta ve kendi kültürel öğelerini icra etmeye devam etmektedirler. Bu ifadede bulunan bazı katılımcılara göre bu durumun gerçekleşmesinde Türk halkının da etkileri mevcuttur. Göçmenlere sürekli bir “yabancı” gözüyle bakılıp dışlandıkları zaman kendi kabuklarına çekildikleri ve topluma uyum sağlamada zorlandıkları belirtilmiştir. Bu durumun aksine göçmenlere ikinci sınıf vatandaş gözüyle bakan katılımcılar da olmuştur. Bu kişilerin ifadelerine göre Çorum’da bulunan göçmenlerin çoğu Arap ırkına mensup olduğu için uyum sağlamaları da oldukça zordur. Ancak burada ırkçı bir yaklaşım ve genelleme söz konusudur. Bunun örneği de katılımcılardan bir tanesinin hacca gittiğinde gözlemlendiği Araplarla buradaki göçmenleri karşılaştırması olmuştur. Ona göre Arapların kültürü bizden tamamen farklı olduğu için genel bir yargılama yapmıştır. Katılımcılarımızdan 8 kişi ise göçmenlerin hepsinin aynı değerlendirilemeyeceğini, uyum sağlayamayan bir kesim olduğu gibi gayet uyumlu olanların da bulunduğunu belirtmişlerdir. Eğitimli olanların, okula devam edenlerin kültürel açıdan bize daha yakın olduğu belirtilirken burada herhangi bir eğitim almayıp hiçbir sosyal faaliyette bulunmayan göçmenlerin uyum sürecinin de yavaşladığı ifade edilmiştir. Bu tarz göçmenler dışarıya sadece kendi kültürel öğelerini yansıtarak bir nevi toplumdan ayrılmaktadır. Oysaki okula devam eden, kültürel aktivitelere katılan ve sosyalleşen kişilerin, içerisinde buldukları topluma adapte oldukları ifade edilmiştir. Bu görüşü destekleyen bazı katılımcılara göre ise Çorum’da bulunan yabancı göçmenler dış görünüş itibariyle bize benzeseler bile kültürel açılarından uyum sağlayamamışlardır. Araştırmamıza katılan sadece 5 kişi göçmenlerin her açıdan gayet uyumlu olduğunu, herhangi bir sıkıntılarının bulunmadığını ifade etmişlerdir. Bu kişilere göre Çorum’a yerleşen göçmenler kimseye herhangi bir zarar vermeden hayatta kalma mücadelelerini sürdürmektedir. Bir katılımcıya göre ise Türk ve Arap kültürleri arasında geçmişte kurulmuş bir bağ olduğundan birçok ortak özellik bulunmaktadır. Bu sebeple iki halkın da uyum süreçlerinin iyi yönde olduğunu belirtmiştir. İzmir’de yapılan bir çalışmaya göre de bu oran bizim çalışmamızla bazı yönlerden benzerlik göstermektedir. “Sığınmacıların kültürel ve sosyal açıdan ülkemize uyum sağladıklarını düşünüyor musunuz?” sorusuna İzmirli 74 katılımcıdan 41’i dil ve kültür farkı yüzünden uyum sağlamadıklarını belirtirken, göçmenlerin her yönden ülkemize uyum sağladıklarını belirten kişi sayısı sadece 14 olarak ifade edilmiştir.³⁰⁷ Aynı şekilde Erdoğan’ın çalışmasında “Türkiye’deki Suriyelilerin kültürel açıdan bize ne kadar benzediklerini

³⁰⁷ Çetin, “İzmir’deki Yerel Halkın Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Algısı”, 76.

düşünüyorsunuz?” sorusuna katılımcıların yüzde 80,2’si “hiç benzemiyorlar” ve “benzemiyorlar” şeklinde cevap vermiştir. “Benziyorlar” ve “çok benziyorlar” cevaplarının oranı ise yüzde 7,8 olarak belirlenmiştir.³⁰⁸ Hatay’da yapılan bir çalışmada ise “Suriyelilerin Hatay’a uyum sağladığını düşünüyor musunuz?” sorusuna katılımcıların yüzde 58,33’ü olumlu, yüzde 41,67’si olumsuz yanıt vermiştir.³⁰⁹ Oranlar birbirinden çok uzak olmamakla birlikte bizim çalışmamız ve belirttiğimiz diğer çalışmalarla karşılaştırıldığında Hatay’da göçmenleri uyumlu olarak görenlerin oranı oldukça fazladır. Bu durumun sebebi çalışmanın sınır illerinden birinde yapılmış olması ve kültürlerin bir nebze de olsa birbirine daha çok benzemesi olabilir.

Çorum’da yaşayan yabancı göçmenlerin geldikleri ülkeler çeşitlilik göstermekte olup çoğunluk Ortadoğulu Arap göçmenleri kapsamaktadır. Halkın Ortadoğulu göçmenlere karşı farklı bir bakış açısının olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda katılımcılara sorulan “Bu sorunları sadece Suriyeli ya da Orta Doğulu göçmenlerle alakalı mı görüyorsunuz? Yoksa tüm göçmenleri aynı kategoride mi değerlendiriyorsunuz?” sorusuna 26 katılımcıdan 10’u “sadece Suriyeli ve Ortadoğulu göçmenlerle alakalı görüyorum” yanıtını vermiştir. Bu kişiler, Çorum’da sadece belirtilen göçmenlere fazlasıyla rastladıkları için bu cevabı verdiklerini ifade etmişlerdir. Yanıt vermeyen 1 kişi dışındaki 13 kişi ise “bütün göçmenleri aynı kategoride değerlendiriyorum” cevabını vermiştir. Bu cevabı veren katılımcılardan bazıları bütün göçmenlerin aynı olmasının yanı sıra hepsine karşı olduğunu mimikleriyle ifade ederken çoğunluk bir kesim bütün göçmenlerin aynı zorlukları yaşadığını ve gelinen ülkeye bakmadan insan olarak değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Katılımcılardan 2 kişi ise her göçmeni aynı kategoride değerlendirmenin yanlış olacağını, ümmetçilik fikri gereği geçmişte bağımız olan ve Müslüman olan göçmenlerin bizim için daha önemli olduğunu belirtmiştir.

Ortadoğulu göçmenlerin Türkiye’ye göç etmelerinin başındaki en önemli neden güvenlik hususudur. Ülkelerinde can ve mal güvenliği olmayan bu kişiler göç ederek güvenli bir ortama yerleşmek istemişlerdir. Ancak sosyal medya ve siyasi söylemler aracılığıyla çeşitli algı yönetimleri neticesinde Türk halkı göçmenlere karşı güvensizlik hissetmeye başlamıştır. Çorum halkını temsilen çalışmamıza katılan kişilerden 15’i göçmenlerin güvenlik sorununa yol açtığını belirtirken 10 kişi herhangi bir şekilde bu

³⁰⁸ Erdoğan, *Suriyeliler Barometresi*, 58.

³⁰⁹ Döner, “Suriyeli Göçmenlerle Yaşanan Sorunlar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Hatay İli Örneği”, 60.

tarz bir olayla karşılaşmadığını ve güven problemi yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Göçmenlerin güvenlik sorununa yol açtığını belirten katılımcıların çoğunluğu ise bizzat şahit olmadığı, tanıdıklarından veya medyadan duyduğu olayların varlığından söz etmişlerdir. Yine bu gruptan bazılarının göre göçmenlerin hepsi aynı olmadığı gibi suç işleyenler de bulunmaktadır. “Sizce göçmenler burada kendilerini güvende hissediyor mu?” sorusuna Çorumlu katılımcılardan 21 kişi göçmenlerin burada gayet güvende hissettiklerini belirtirken 5 kişi ise yeni ortama ve kişilere uyum sağlayamama, korku, çekingenlik, dışlanma gibi nedenlerden ötürü güvende hissetmediklerini ifade etmiştir. 2018 yılında yapılan Çoştı’nun araştırması ile tarafımızca elde edilen bulgular karşılaştırıldığında benzer sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Suç oranlarının resmîyette ve il genelinde sınırlı sayıda olmasına rağmen halkın bir bölümü göçmenlere karşı oldukça güvensiz hissetmektedir.³¹⁰ İzmir’de yapılan çalışmada da bu oranlar benzerlik göstermektedir. İzmirli katılımcıların yüzde 70 gibi bir oranı Suriyeliler yüzünden kendi güvenliklerinin tehdit altında olduğunu belirtmişlerdir. Yine İzmirli katılımcıların yüzde 30’una göre Suriyeliler kendilerini güvende hissettikleri bir ortamda bulunmaktadır.³¹¹

Toplumun göçmenlere, özellikle de Suriyelilere algısı ideolojik siyasi söylemlerin sıklıkla kullanılması neticesinde şekillenmektedir.³¹² Kişi, çoğu zaman ideolojisine uygun olan kişinin söylemlerini dikkate almakta ve göçmenlere karşı o şekilde davranmaktadır.

---

³¹⁰ Bu konuda bk. Çoştı, “Çorum Halkı Gözüyle Göçmenler”, 283.

³¹¹ Çetin, “İzmir’deki Yerel Halkın Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Algısı”, 114.

³¹² Erol Özdemir, “Suriyeli Mültecilerin Türkiye’deki Algıları”, *Savunma Bilimleri Dergisi* 16, sy 1 (13 Mart 2018): 118.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Göçmen, ev sahipleri tarafından ilk etapta “yabancı” olarak nitelendirilmektedir. Özellikle zorunlu göçe tabi tutulan göçmenler için bu husus daha fazla karşımıza çıkmaktadır. Göçmen ve ev sahipleri arasında bir ilişki olmadığı takdirde iki taraf da birbirine yabancı gözüyle bakacaktır. Bu husus göz önüne alındığında göçmen hiçbir zaman bulunduğu ortama adapte olamayacak, ev sahibi ise sürekli onun gitmesini isteyecektir. Böyle bir durumda toplum içerisinde iki grubun da birbirlerine karşı nefret söylemlerine ve suç potansiyelinin artışına rastlamak olası olacaktır. Bu tehlikenin önüne geçmek amacıyla göçmenler ve ev sahipleri arasında bir gönül köprüsünün kurulması gerekmektedir. Öncelikle ön yargıları bir kenara atıp iki grubun da insan olma vasfı ön plana çıkarılmalıdır. Ardından göçmenlerin ülkeye uyum sağlaması açısından kültürel ve sosyal faaliyetlerin sayısı artırılmalıdır. Zira zorunlu göçe tabi tutulan göçmenlerde uyum problemi şüphesiz daha fazladır. Mecburen geldikleri bir ülkeye alışmak göçmenin psikolojisi de göz önüne alındığında oldukça zor olacaktır. Özellikle savaş nedeniyle göç etmek durumunda kalanlar ardında ailesini, işini, eşyalarını kısacası tüm hayatını bırakmak zorunda kalacaktır. Çalışmamızda değindiğimiz “göçmenler” kavramı çoğunlukla bu grubu kapsamaktadır. Görüldüğü üzere Çorum’da en fazla bulunan göçmen grubu Iraklılardır. Yani savaş ve can güvenliği için çoğunluğu zorunlu olarak göç etmektedir. Yine aynı şekilde Suriyelilerin durumu da aşıkardır.

Göç ve göçmenlik her devirde ve bölgede meydana gelen, tarihi insanlık tarihi kadar eski olan kavramlardır. Türk milleti göçmen bir yapıdan geldiği ve Türkiye tarih boyunca hem göç alan hem de göç veren bir ülke olduğu için Türk halkının bu kavramlara aşina olduğu açıktır. Ancak yaklaşık on yıldır devam etmekte olan Arap Baharı ve beraberinde getirdiği zorlu süreçler Türkiye’nin de geçmişte olduğundan daha fazla göç almasına sebep olmuştur. Hem sınır komşusu olması hasebiyle bir geçiş ülkesi konumunda olması hem de tarih boyu süren sosyal ve kültürel bağlar tercih edilmesine sebep olmuştur. Bu bağlamda özellikle sınırları içerisinde devam eden iç savaş sebebiyle Suriyelilerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Türkiye, savaşın ilk günlerinden itibaren Suriyeli göçmenlere özel bir politika uygulayarak can güvenliklerini sağlama çabasında olmuştur. Günümüzde sayıları 4 milyona yaklaşan

sığınmacılar sadece sınır illerinde değil neredeyse her ilimizde ikametlerini sürdürmektedirler. Yine aynı şekilde Irak, Afganistan, Pakistan ve Somali gibi iç karışıklıklar ve ekonomik sıkıntılar yüzünden göç veren ülkeler de bulunmaktadır. Bu göçmenlerin bir kısmı Türkiye'yi transit ülke olarak kullanarak Avrupa'ya göç etmekte, diğer bir kısmının ise hedef ülkesi Türkiye olmaktadır. Kamplarda yaşayan göçmenler olduğu gibi çoğu, yerli halk ile iç içe bir yaşam sürmektedir. Türkiye'nin her ilinde olduğu gibi Çorum'da da çeşitli ülkelerden gelen göçmenler bulunmakta olup Iraklı göçmenler çoğunluğu oluşturmaktadır.

Çalışmamızda yerli halkın yabancı göçmenlere karşı tutumları dini, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel açılardan incelenmiştir. Çorum'daki göçmenler Türk halkı ile aynı dine sahip olsalar bile kültürel açıdan birçok farklılığın olduğu açıktır. Ensar ve muhacir ilişkilerinin benzerliği açısından Çorum'daki halkın çoğunun göçmenlere muhacir olarak bakmadığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda kendilerinin de ensar olmadığına kanaat getirerek sorumluluk almaktan kaçınmaktadırlar. Kültür ve yaşam tarzlarının farklılığı bu iki toplumu birbirinden uzaklaştırmış, "din kardeşliği" algısı neredeyse yok olmuştur. Çorumlu katılımcılar, göçmenlerin sosyal ve kültürel açılardan topluma uyum sağlayamadıklarını ifade etmiştir. Özellikle dil hususunda göçmenler ve yerli halkın birçok hususta anlaşmazlığa düştükleri gözlemlenmiştir. Yetişkinlerin büyük bir kısmının Türkçe bilmediği, eğitimine devam eden çocukların dil konusunda hızlı bir adaptasyon yaşadıkları görülmektedir. Birçok alanda ebeveynler, çocukları sayesinde iletişim kurmaktadır. Bu durum Çorum halkının göçmenlerle yakın bir muhabbet kurmasının önündeki engellerden biri haline gelmiştir. Çorum halkı ile Çorum'da bulunan göçmenler arasındaki tek ortak noktanın din olduğu açıktır. Ancak göçmenlerin dini tutumları halk nezdinde sadece ibadet boyutunda görülmektedir. Göçmenlerin camiye gittikleri veya kadınlarının başörtü takması halk açısından tek dindarlık ölçütü olarak algılanmaktadır. Ayrıca göçmenlerin icra ettiği bazı ritüeller yerli halka göre farklı gelmekte, bu durum da uyumsuzluk olarak sayılmaktadır. Göçmenlerin büyük bir kısmının giyim olarak Türk toplumuna benzer olduğu görülmektedir. Ancak bazı yaşlılar kendi yerel kıyafetlerini giyinmekte bu da bazıları tarafından marjinalite olarak algılanmaktadır. Bir diğer husus da çok eşlilik meselesidir. Türk Medeni Kanunu'na göre yasak olan bu uygulamadan Çorum halkı da oldukça muzdariptir. Ancak bu tip evliliklere çok rastlanmadığını belirtmemiz gerekmektedir. Bazı katılımcılar da Ortadoğulu göçmenlerin kültür olarak Türk halkından 40-50 yıl

geriden geldiğini, Türkiye'nin geliştiğini ve bu kişilerin buna ayak uyduramadığını ifade etmişlerdir.

Sosyo-kültürel ve Sosyo-ekonomik açılardan Çorum'da bulunan göçmenlerin farklı seviyelerde olduğu anlaşılmıştır. Katılımcıların çoğu bu durumun farkındadır. Ayrıca halk nezdinde "iyi insan" olarak tabir edilen göçmenler olduğu gibi "kötü, pis, ahlaksız" tabirlerinin de kullanıldığı görülmüştür. Bu durum yerli halk tarafından "her milletin iyisi de var kötüsü de" olarak açıklanmıştır. Aynı şekilde ekonomik açıdan gelir seviyeleri yüksek göçmenler bulunmasına rağmen ekseriyeti dar gelirli ailelerden oluşmaktadır. Bu göçmenlerin çoğu Çorum'un varoş ve kiralının düşük olduğu bölgelerine yerleşmişlerdir. Bu bölgelere en çok Kale ve Kunduzhan mahallelerinde rastlanmaktadır. En geniş alanı kapsayan Ulukavak Mahallesi'nde de bu tarz göçmenler bulunmaktadır. Ancak diğer iki mahalleye nazaran daha dağınık bir yerleşim mevcuttur. Çorum halkının ekseriyetle muzdarip olduğu husus göçmenlerin barınma hususudur. Oldukça kalabalık ve çok çocuklarının olduğundan yakınan katılımcılar birkaç aile bir arada yaşayan göçmenlerin kültür açısından bize uygun olmadıklarını ifade etmiştir.

Ekonomik açıdan tutumlara bakıldığında genellikle tutumların olumsuz olduğu görülmektedir. Özellikle işsizliğin had safhada olduğu günümüzde bireyler "yabancı" olarak addettikleri göçmenlerin Türk halkına ekonomik açıdan engel olduğunu düşünmektedir. Çorum'da bulunan göçmenlere statüleri gereği yardım edildiği ve çalışmalarına gerek olmadığı düşünülmektedir. Ayrıca kendi halkımıza öncelik verilmesi gerektiği çokça ifade edilmiştir. Göçmenler, ülkelerinde üst düzey eğitim görmüş olsalar bile buraya geldiklerinde genellikle niteliksiz ve Türk halkının yapmak istemediği işlerde çalışmaktadır. Çorum'da bulunan göçmenlerin de büyük bir kısmının kağıt toplayıcılığı yaptığı bilinmektedir. Katılımcıların diğer yarısına göre ise bu kişilerin çalışmaları ve ailelerine bakmaları oldukça önemlidir. Aynı şekilde göçmenlerin eğitilmiş ve nitelikli olanlarından faydalanma imkanımızın olacağı da dile getirilmiştir.

Katılımcıların çoğunun dile getirdiği bir başka algı da hastanelerde göçmenlere öncelik tanınması hususudur. Kişiler kendi gözlemlerinden veya duyduklarından hareketle göçmenlerin sıra almadan ve herhangi bir ücret ödemediği muayene olduklarını belirtmişlerdir. Bu durumdan oldukça rahatsız olduklarını ve kendilerini ikinci sınıf vatandaş gibi hissettiklerini söylemişlerdir. Hatta bazı katılımcılar "keşke biz de göçmen olsaydık" ifadesini kullanmıştır.

Göçmenlere Türk vatandaşlığı verilmesi hususu katılımcıların ekseriyeti tarafından makul görülmemektedir. Göçmenlerin varlığından rahatsız olan kişilere göre vatandaşlık verilmesi ileride bize çeşitli zararlar getireceği için yanlıştır. Bazıları ise ırk olarak ayırarak Araplar dışındaki göçmenlere verilebileceğini söylemiştir. Göçmenlere karşı olmayan katılımcıların da çoğu vatandaşlık verilmesine olumlu bakmadıklarını, böyle bir durumda göçmen karşıtlarının tepkilerinin artacağını ifade etmişlerdir. Vatandaşlık verilmesinde herhangi bir sakınca olmadığını söyleyen az sayıda katılımcı ise sadece eğitilmiş ve belirli niteliklere sahip olan göçmenlere verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Türkiye genelinde var olan olumsuz “Suriyeli” algısı Çorum’da da görülmektedir. Katılımcılara “göçmenler” genelinde sorduğumuz sorular çoğunlukla Suriyeli olarak algılanmıştır. İl merkezinde bulunan yabancı göçmenler ekseriyetle Iraklı olmasına rağmen halkın nezdinde hepsi Suriyeli olarak görülmekte ve göçmenler açısından genelleme yapılmaktadır. Katılımcıların neredeyse yarısı meydana gelen sorunlardan sadece Ortadoğulu göçmenleri mesul görmektedir. Bunun sebebi de en fazla göç oranının o bölgeden olması ve artık bu durumdan rahatsız olmalarıdır. Bütün göçmenleri ırk ayrımı yapmadan aynı kategoride değerlendiren grubun çoğunluğuna göre ise “göçmen” nerede ve ne durumda olursa olsun zor durumda ve vatanından ayrı kalan kişidir.

Katılımcıların ekseriyetinin ifadelerine bakıldığında Çorum halkının göçmenlere güvenmediği anlaşılmaktadır. Göçmenler tarafından ortaya konan çeşitli olaylara şahit olanların yanı sıra herhangi bir olaya rastlamadığı halde güvenlik sorununa yol açtıklarını düşünenler de bulunmaktadır. Bu duruma etki eden durumun sosyal medyadaki bazı haberler olduğu açıktır. Halk güvenemediği bir topluluğa karşı olumsuz bir önyargı beslemekte ve herhangi bir iletişimde bulunmaktan kaçınmaktadır.

Çorum halkının göçmenlere karşı beş farklı bakış açısı mevcuttur. Birincisi olumlu önyargılı bir bakış olup kişi aynı dinden olan göçmenleri din kardeşi olarak görmekte ve hiçbir hatalarının olmadığını, burada bulunmalarının en doğru karar olduğunu düşünmektedir. Bu tutum genellikle olumlu olarak kabul edilse de bazı sıkıntılı durumları da içerisinde barındırmaktadır. Ülkemize gelen göçmenlerin çoğunluğunun savaş mağduru bireyler olduğu açıktır. Ancak özellikle Suriye’den göç edenlerin sayısındaki artış yasal olmayan yollardan göçe de zemin hazırlamıştır. Bu göçmenlerin arasında da sınır ve sınır ötesinde bulunan terör örgütlerine mensup

kişilerin bulunma ihtimali kimi durumlarda bu grup üyeleri tarafından göz ardı edilmektedir. İkinci grup olumsuz önyargılı bir bakışa sahiptir. Bu kişiler ırk ayrımı yapmaya meyilli olup özellikle Arap göçmenlerin varlığından şikayetçidirler. Göçmenlerin ülkelerinde savaş olması, can güvenliklerinin olmaması gibi hayati önem teşkil eden hususları göz ardı ederek sadece gitmeleri gerektiğini düşünmektedirler. Bu kişilere göre göçmenlerin vatanlarında kalıp savaşmaları ve gerekirse ölmeleri gerekmektedir. Göçmenler, bu grup nezdinde vatan haini olarak kabul edilmekte ve onlara güvenilmemektedir. Olumsuz önyargının oluşmasında birçok etken mevcuttur. Özellikle sosyal medya ve haberlerde göçmen aleyhinde olan her bilgi asılsız olup olmadığına bakılmaksızın bu grup üyeleri tarafından doğru kabul edilmektedir. Asabiyet de bu tarz bir önyargının oluşmasında önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu kişiler kendilerinden olmayı çevrelerinde görmek istememekte ve yabancıların tamamını aynı kategoride değerlendirmektedir. Üçüncü grup, göçmenlere karşı tutumunu dile getirirken siyasi bir üslup kullanmaktadır. Savundukları siyasi lider göçmenlerin Türkiye’de bulunmasını desteklediği için onlar da bu duruma olumlu bakmaktadır. Aslında burada bir nevi mecburiyet hali gözlemlenmiş olup eğer desteklediği siyasi lider bu konu hakkında olumsuz bir görüşe sahip olsaydı bu grubun da aynı tutumda olacağı verilen bazı cevaplardan anlaşılmıştır. Dördüncü grup da üçüncü grup gibi siyasi bir tavır sergilemektedir. Ancak bu grubun savunduğu siyasi lider göçmenlerin Türkiye’de bulunmasına karşı olduğu için grup da aynı şekilde düşünmektedir. Görüşmemiz esnasında verilen cevaplar bu ifademizi destekleyici niteliktedir. Bu kişiler oy hususunda oldukça endişeli olduklarını belirtmişlerdir. Onlara göre göçmenler, burada kalmaya devam ettikleri ve belli haklara sahip oldukları sürece kendi varlıklarını destekleyen siyasi lidere oy vereceklerdir. Bu durumun da grubun bakış açısı üzerinde büyük bir etkisi olduğu söylenebilir. Zira savundukları siyasi lider göçmen karşıtı tutum öne sürdüğü zaman bu kişilerin etkilenecek herhangi bir bilgi sahibi olmasalar bile düşmanca bir tavır sergiledikleri gözlemlenmiştir. Özellikle Kale Mahallesi sakinlerinin diğer mahallelere göre göçmenlerden daha fazla rahatsız olduğu tespit edilmiştir. Bunun nedeni de o bölgede yaşayan halkın siyasi olarak göçmen karşıtı liderleri desteklemesidir. Beşinci ve azınlıkta olan grup ise göçmenlere sadece insan olarak bakmaktadır. İlk grubun aksine sadece kendi dininden, görüşünden veya benzer kültürden olanlara değil bütün göçmenlere aynı hassasiyeti göstermektedir. Bu gruba göre göçmen kim olursa olsun ve nereden gelmiş olursa olsun vatanından uzakta yaşam

mücadelesi veren kişidir. Göçmenlerle empati yaparak yaşadıkları durumun zorluk derecesini anlamaya çalışan bu kişiler, şayet göçmen durumunda olsalardı aynı özellikleri göstereceklerini, adapte olmakta zorlanacaklarını belirtmişlerdir. Bu grubun göçmenlere karşı bakışı en kapsamlı açıdan olmaktadır. Zira insan olarak bakıldığında aynı zamanda din kardeşlerini de içerisine almaktadır. Bu gruba mensup kişiler göçmenlere karşı olumlu veya olumsuz bir tutum sergilemeden önce onları tanımaya çalışmakta ve tanıdıkça iyi-kötü olarak değerlendirmektedir. Ayrıca göçmenler tarafından olumsuz bir hareketle karşılaştıklarında bunun sadece hareketi icra eden kişiye ait olduğunu, her milletin iyi olduğu gibi kötü karakterli kişileri de barındırabileceğini düşünmektedirler.

Her ne kadar toplumdaki uyum süreci açısından birtakım hamleler yapılmış ve yapılıyor olsa da göçmenler ve ev sahibi halk arasındaki sorunların tam olarak ortadan kalkması mümkün görünmemektedir. Bu sorunlar din, dil, bölge ve daha birçok etken açısından farklılıklar gösterse de insanın olduğu her yerde benzer problemler ortaya çıkmaktadır. Göç edilen bölgenin dili bile öğrenmekten imtina edildiği takdirde ev sahibi halk ile bir iletişim söz konusu olmadığından herhangi bir uyum da meydana gelmemektedir. Bu durumda yine her iki taraf açısından da sorunlar gün yüzüne çıkmakta, birbirlerini kabullenemeyen iki kitlenin bir arada yaşaması da zorlaşmaktadır.

Öneriler:

1. Yerli halk nezdinde göçmenlerle iletişimin önündeki en büyük engelin dil sorunu olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda göçmenlere dil öğretimi daha yaygın hale getirilmeli, dil kursları herkes tarafından ulaşılabilir olmalıdır.
2. Çorum'da bulunan göçmenler, kültür ve dil farklılıkları gibi nedenlerden ötürü halka uyum sağlamakta zorlanmakta ve getto tarzı bir yaşam sürmektedir. Bu durumun önüne geçmek ve göçmenlerle yerli halk arasındaki iletişimi artırmak için çeşitli kültürel etkinlikler yapılmalı, iki toplum arasında bir kültür alışverişi meydana getirilerek önyargıların en aza indirgenmesi sağlanmalıdır.
3. Lisansüstü çalışmalarda halk ve göçmenlerin bir arada yaşama hususlarına ağırlık verilmelidir. Bu çerçevede saha araştırmasına teşvik edici burslar verilmelidir.
4. Özellikle göçmen sayısının fazla olduğu belediyelerde bu alana yönelik faaliyetler yapılarak göçmenlerin uyum süreci hızlandırılmalıdır.

5. Göçmenlerin en fazla yaşadığı sorunlardan birinin de barınma hususu olduğu tespit edilmiştir. Bu durumu önlemek için fahiş fiyatlı kiraların önüne geçilmelidir.
6. Özellikle eğitilmiş göçmenlerin daha uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Bu sebeple okula gidemeyen ve çalışmak zorunda olan göçmen çocuklarına bazı kolaylıklar sağlanmalı, eğitim almaları teşvik edilmelidir.
7. Göçmenlerin ucuz işçi olarak çalıştırıldığı ve bu durumun ülke ekonomisine büyük zararları olduğu katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. İşverenler ve iş yerleri teftiş edilerek kaçak çalıştırılan kişiler belirlenmelidir.
8. Yerli halk tarafından özellikle Ortadoğulu göçmenler bir güven problemi olarak görülmektedir. Sınırlarda kontroller artırılmalı ve girişlerde kaçak göç sorununun önüne geçilmelidir.

KAYNAKÇA

- Abacı-Yıldız, Cansu. “Suriye Kaynaklı Göç Ekseninde Türk Göç Mevzuatının Tarihsel Açıdan Yeniden Değerlendirilmesi”. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 19, sy 43 (25 Haziran 2019): 237-66.
- Abadan-Unat, Nermin. *Bitmeyen Göç-Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.
- . *Bitmeyen Göç-Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*. 3.Baskı. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2017.
- Acil Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı. Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar (2015).
- Açık, Fatih. “İlk İslam Toplumunun İnşa Sürecinde Kardeşlik Projesi”. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 4, sy 3 (07 Ağustos 2015): 686-704. <https://doi.org/10.15869/itobiad.55997>.
- Adıgüzel, Yusuf. *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayın, 2018.
- Ağır, Osman. “Türkiye’deki Suriyelilere Sağlanan Kamusal Hizmetlere Yönelik Bir Değerlendirme”. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 8, sy 2 (28 Aralık 2018): 111-28.
- Akdoğan, Ali. “Kültür ve Din”. İçinde *Din Sosyolojisi El Kitabı*, editör Niyazi Akyüz ve İhsan Çapçioğlu. Ankara: Grafiker Yayınları, 2015.
- . “Medeniyetlerin Oluşmasında Dinin Rolü ve İslam Medeniyeti”. *Dini Araştırmalar* 11, sy 32 (01 Haziran 2008): 87-106.
- Aksoy, Erdal, Sümeyye Dülger, ve Ayşe Köksal. “Bilimsel Araştırmalarda Evren, Örneklem, Varsayım ve Değişken”. İçinde *Bilimsel Araştırma Süreçleri Yöntem, Teknik ve Etiğe Giriş*, editör Özcan Güngör. Ankara: Grafiker Yayınları, 2018.
- Aksoy, Zeynep. “Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim” 5, sy 20 (2012): 292-303.
- Aktaş, Munise. “Ücret Odaklı Uluslararası İşgücü Hareketliliğinin İşgücü Piyasalarına Etkileri”. *TESAM Akademi* 2, sy 2 (29 Temmuz 2015): 197-219.
- Akyıldız, İbrahim Ethem. “Göç Hareketliliğinin E. Lee Kuramı Perspektifinden Yorumlanması: Türkiye Örneği”. Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, 2019.

- Algül, Hüseyin. “Ensar”. İçinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 11. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.
- . “Muâhât”. İçinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 30. İstanbul: TDV Yayınları, 2005.
- Perspektif. “Almanya | Nüfusun Dörtte Biri Göçmen Kökenli, İlk Sırada Türkler Var”, 02 Ağustos 2018. <https://perspektif.eu/2018/08/02/almanya-nufusun-dortte-biri-gocmen-kokenli-ilk-sirada-turkler-var/>.
- Altındış, Esmâ, ve Mehmet Tayfun Amman. “İstanbul’da Yaşayan Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Türk Vatandaşlığına İlişkin Görüşleri (The Views of Syrians Living in Istanbul Who Have the Temporary Protection Status on Turkish Citizenship)”. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD)* 5, sy 9 (15 Mayıs 2019): 1-20.
- Altıntaş, İsmail. *Dış Göç ve Din*. İstanbul: Dem Yayınları, 2008.
- Apak, Hıdır. “Suriyeli Göçmenlerin Uyumu ve Gelecek Beklentileri: Mardin Örneği”. Yüksek Lisans Tezi, Mardin Artuklu Üniversitesi, 2014.
- Aras, İlhan, ve Abdullah Dirikoç. “Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacı Çocuklar ve Bir İnsan Hakkı Olarak Eğitim Hakkı”. İçinde 2. *Uluslararası Çin’den Adriyatik’e Sosyal Bilimler Kongresi Kongre Kitabı*, 383-98. Hatay: İksad Yayınları, 2016.
- Ark Yıldırım, Ceren, ve Yeşer Yeşim Özer Yürür. “Uluslararası Göçmenlerin Türkiye’ye Uyumu Yasal Düzenlemeler Ne Derece Uyumu/Entegrasyonu Hedefliyor?” *International Journal of Political Science and Urban Studies* 7, sy 1 (27 Mart 2019): 19-41.
- Arslan, Mustafa. “İlk Müslüman Toplumun Oluşumu ve Hz. Muhammed (sav): Kardeşleştirme Örnek Olayı Üzerine Tarihsel Bir Din Sosyolojisi İncelemesi (I)”. *Eski Yeni: Üç Aylık Düşünce Dergisi*, sy 23 (2011): 82-98.
- Bartram, David, Maritsa V.Poros, ve Pierre Monforte. *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*. Çeviren İtir Ağabeyoğlu Tuncay. Ankara: Hece Yayınları, 2017.
- “Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü”. Erişim 03 Şubat 2020. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/04/20160426-1.htm>.
- Başkanlığı, T. C. İçişleri Bakanlığı Bilgi İşlem Dairesi. “Basın Açıklaması”. Erişim 18 Şubat 2020. <https://www.icisleri.gov.tr/basin-aciklamasi05072017>.
- Bauman, Zygmunt. *Kapımızdaki Yabancılar*. Çeviren Emre Barca. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2019.

- . *Sosyolojik Düşünmek*. Çeviren Abdullah Yılmaz. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2018.
- İNSAMER. “Birleşik Arap Emirlikleri”, 11 Haziran 2019. http://insamer.com/tr/birlesik-arap-emirlikleri_1537.html.
- Posta. “Bodrumda sahile vuran Suriyeli bebek cesedi ağlattı”. Erişim 26 Aralık 2019. <https://www.posta.com.tr/bodrumda-sahile-vuran-suriyeli-bebek-cesedi-aglattı-299463>.
- Bostan, Hakan. “Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Uyum, Vatandaşlık ve İskân Sorunu”. *Göç Araştırmaları Dergisi* 4, sy 2 (15 Aralık 2018): 39-88.
- “Bush’tan ‘Haçlı seferi’ yakıştırmaları”. Erişim 07 Ocak 2020. <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/bushtan-haclı-seferi-yakistirmasi-16285>.
- Buz, Sema, ve Büşra Uslu. “Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Bireylerin Mesleki Eğitimi ve İstihdamı: Toplumla Sosyal Hizmet Saha Örneği”. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 17, sy 1 (26 Mart 2019): 41-54. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.544744>.
- Canatan, Kadir. “Avrupa Toplumlarının Göç Algıları ve Tutumları: Sosyolojik Bir Yaklaşım”. *Sosyoloji Dergisi*, 3, sy 27 (2013): 317-32.
- Castles, Stephen, ve Mark J. Miller. *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. Çeviren Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2008.
- Cherribi, Sam. “Bir Saplantının Canlanması: Hollanda, Avusturya ve Almanya’da İslamofobi”. İçinde *Bir Korku ve Nefret Söylemi Olarak İslamofobi*, editör İbrahim Kalın ve John L. Esposito, çeviren İsmail Eriş. İstanbul: İnsan Yayınları, 2018.
- Creswell, John W. “Nitel Yöntemler”. İçinde *Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*, editör Selçuk Beşir Demir, çeviren Yüksel Dede. Ankara: Eğiten Kitap, 2016.
- Çağlayan, Savaş. “Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi”. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sy 17 (01 Aralık 2006): 67-91.
- Çapçioğlu, Fatma, ve Öznur Kalkan Açıkgöz. “Nitel Araştırmalarda Kullanılan Araştırma Teknikleri”. İçinde *Bilimsel Araştırma Süreçleri Yöntem, Teknik ve Etiğe Giriş*, editör Özcan Güngör. Ankara: Grafiker Yayınları, 2018.
- Çelik, Celaleddin. *Şehirleşme ve Din*. Konya: Çizgi Kitabevi, 2002.

- Çelik, Zafer, ve Coşkun Taştan. “Türkiye’de Suriyeli Çocukların Eğitimi Güçlükler ve Öneriler”. Ankara: Eğitim-Bir-Sen, 2017.
- Çetin, Selvet. “İzmir’deki Yerel Halkın Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Algısı”. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, 2017.
- “Çorum’da Türk – Suriyeli Kavgası | Çorum Radyo Televizyonu ÇRT”. Erişim 31 Mart 2020. <http://corumradyotelevizyonu.com/corumda-turk-suriyeli-kavgasi/>.
- Çoştı, Yakup. “Çorum Halkı Gözüyle Göçmenler”. İçinde *Göç Mültecilik ve İnsanlık*, 277-85. Kocaeli: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, 2018.
- . “Göçmenlerin Kimlik Arayışı; -Avrupalı Türkler Örneği-”. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 9, sy 2 (2016): 533-46.
- Demir, Ömer, ve Mustafa Acar. “Sosyal Bilimler Sözlüğü”. Ankara: Vadi Yayınları, 1997.
- Demirci, Abdurrahman. “Ensar Kimliğinin Oluşumuna Etki Eden Faktörler”. *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi* 2, sy 2 (30 Kasım 2016): 7-38.
- Devellioğlu, Ferit. “Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lügat”. Ankara: Doğu Matbaası, 1970.
- Dikmetaş Yardan, Elif, Nurcan Coşkun Us, ve Türker Yardan. “Göçmen Hastalar ile Aile Hekimliği Personeli Arasındaki İletişim”. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi* 1, sy 2 (25 Aralık 2016): 83-92.
- Döner, Hayriye. “Suriyeli Göçmenlerle Yaşanan Sorunlar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Hatay İli Örneği”. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, 2016.
- Du Bois, W. E. Burghardt. “Siyah İnsanların Savaşları”. İçinde *Yabancı - Bir İlişki Biçimi Olarak Ötekilik*, editör Levent Ünsaldı. Ankara: Heretik Yayın, 2016.
- Erdoğan, M. Murat. *Suriyeliler Barometresi: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi*. 1. baskı. İstanbul Bilgi Üniversitesi yayınları Araştırma, 625 12. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2018.
- Erkan, Erol. “Suriyeli Göçmenler ve Dini Hayat: Uyum, Karşılaşma, Benzeşme Gaziantep Örneği”. *İlahiyat Akademi* 3, sy 4 (06 Nisan 2017): 1-35.
- “GEÇİCİ KORUMA”. Erişim 24 Aralık 2019. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>.
- “GEÇİCİ KORUMA”. Erişim 07 Nisan 2020. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>.

- “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik”. Erişim 03 Şubat 2020. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20168375.pdf>.
- “Geçici Koruma Yönetmeliği”. Erişim 03 Şubat 2020. <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/gecicikorumayonetmeliği.pdf>.
- Gencer, Tahir Emre. “Göç ve Eğitim İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme: Suriyeli Çocukların Eğitim Gereksinimi ve Okullaşma Süreçlerinde Karşılaştıkları Güçlükler”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research* 10, sy 54 (2017): 838-51.
- “Göçmen Sağlığı Merkezleri”. Erişim 19 Şubat 2020. <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/g%C3%B6çmen-sa%C4%9Flık%C4%B1-merkezleri.html>.
- Gültaç, Aylin, ve Pınar Yalçın Balçık. “Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Sağlık Politikaları”. *Sakarya Tıp Dergisi* 8, sy 2 (29 Haziran 2018): 193-204.
- Gülyaşar, Melike. “Suriyeliler ve Vatandaşlık: Yerel Halk ve Suriyeli Sığınmacılar Çerçevesinde Bir Değerlendirme”. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* 7, sy 13 (29 Aralık 2017): 678-705.
- Güneş, Kadir. “Arapça - Türkçe Sözlük”. İstanbul: Mektep Yayınları, 2011.
- Güngör, Feyza Şule. “Zenofobi ve Öteki’nin Dikeni”, 209-14. Ankara: Gazi Üniversitesi Matbaası, 2017.
- CNN Türk. “Iraklı kız arkadaşını bıçaklayan zanlı tutuklandı”. Erişim 31 Mart 2020. <https://www.cnnturk.com/yurttan-haberler/corum/irakli-kiz-arkadasini-bicaklayan-zanli-tutuklandi>.
- “İkamet İzinleri”. Erişim 18 Şubat 2020. <https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri>.
- İnce, Celal. “Göç Kuramları ve Suriye Göçü Üzerine Bir Değerlendirme”. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* 11, sy 18 (30 Haziran 2019): 2579-2615.
- “İşte ‘Aylan Bebek’ filminin fragmanı! videosunu izle | Sabah TV”. Erişim 26 Aralık 2019. <https://www.sabah.com.tr/webtv/kultursanat/iste-aylan-bebek-filminin-fragmani>.
- Kalın, İbrahim. “İslamofobi ve Çokkültürlülüğün Sınırları”. İçinde *Bir Korku ve Nefret Söylemi Olarak İslamofobi*, editör İbrahim Kalın ve John L. Esposito, çeviren İsmail Eriş. İstanbul: İnsan Yayınları, 2018.

- Karaarslan, Faruk, ve Aylın Yonca Gençoğlu. *Suriyeli Gmenlerle Birlikte Yaşamak-Kayseri’de Sivil Politik Aktrlerle Suriyeli Gmenler zerine Nitel Bir Analiz*. Ankara: Tezkire Yayıncılık, 2019.
- Karasu, Mithat Arman. “Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların Kentlerde Neden Oldukları Güvenlik Riskleri”. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 36, sy 2 (2018): 51-74.
- İNSAMER. “Kaybettiklerimizi Yeniden Hatırlatan Bir Belde: Moro”, 09 Temmuz 2018. http://insamer.com/tr/kaybettiklerimizi-yeniden-hatirlatan-bir-belde-moro_1519.html.
- Kızmaz, Zahir. “Suriyeli Sığınmacılar: Güvenlik Kaygıları ve Suç”. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7, sy 2 (21 Aralık 2018): 392-431.
- Kirman, Mehmet Ali. “Din Sosyolojisi Terimleri Szlg”. İçinde *G*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2011.
- . “Din Sosyolojisi Terimleri Szlg”. İçinde *Getto*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2011.
- . “Din Sosyolojisi Terimleri Szlg”. İçinde *Diyaspora*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2011.
- . “Din Sosyolojisi Terimleri Szlg”. İçinde *İslamofobi*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2011.
- . “Din Sosyolojisi Terimleri Szlg”. İçinde *Asabiyye*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2011.
- . “Din Sosyolojisi Terimleri Szlg”. İçinde *Uyum*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2011.
- Kur'an-ı Kerim.
- Marshall, Gordon. “Sosyoloji Szlg”. İçinde *İ G*, eviren Osman Akınhay ve Derya Kmrc. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2009.
- . “Sosyoloji Szlg”. İçinde *Kültür*, eviren Osman Akınhay ve Derya Kmrc. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2009.
- Meriç, Cemil. *Sosyoloji Notları ve Konferanslar*. 15. Baskı. Cemil Meriç Bütün Eserleri 5. Cağaloğlu, İstanbul: İletişim Yayınları, 2013.

- Müdürlüğü, Hayat Boyu Öğrenme Genel. “Metin İLCİ - Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanı”. Erişim 19 Şubat 2020. https://hbogm.meb.gov.tr/www/metin-ilci/idari_personel/9/.
- Orhan, Oytun, ve Sabiha Senyücel Gündoğar. “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri”. Ankara: Orsam, TESEV, 2015.
- Ozankaya, Özer. “Temel Toplumbilim Terimleri Sözlüğü”. İçinde *Göç*. İstanbul: Cem Yayınevi, 1995.
- . “Temel Toplumbilim Terimleri Sözlüğü”. İçinde *Dış Göç*. İstanbul: Cem Yayınevi, 1995.
- Önkal, Ahmet. “Hicret”. İçinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 17. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- Özcan, E. Deniz Ela. “Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme”. *İş ve Hayat* 2, sy 4 (01 Şubat 2017): 183-215.
- Özdemir, Ahmet Selman. “Son Yıllarda Akdeniz’de Ölen Göçmen Sayısı – Mülteciler Derneği”. Erişim 26 Aralık 2019. <https://mülteciler.org.tr/son-yillarda-akdenizde-olen-gocmen-sayisi/>.
- Özdemir, Erol. “Suriyeli Mültecilerin Türkiye’deki Algıları”. *Savunma Bilimleri Dergisi* 16, sy 1 (13 Mart 2018): 116-36.
- Özmete, Emine, Halime Yıldırım, ve Serdarhan Duru. “Yabancı Düşmanlığı (Zenofobi) Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması”. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 18 (26 Ekim 2018): 191-209. <https://doi.org/10.21560/spcd.v18i39974.451063>.
- Park, Robert E. “İnsan Göçü ve Marjinal İnsan”. İçinde *Yabancı Bir İlişki Biçimi olarak Ötekilik*. Ankara: Heretik Yayın, 2016.
- Perruchoud, Richard, ed. “Göç Terimleri Sözlüğü”. İçinde *Göç*. İsviçre: Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 2009.
- , ed. “Göç Terimleri Sözlüğü”. İçinde *İç Göç*. İsviçre: Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 2009.
- , ed. “Göç Terimleri Sözlüğü”. İçinde *Zorla Göç*. İsviçre: Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 2009.
- , ed. “Göç Terimleri Sözlüğü”. İçinde *Beyin Göçü*. İsviçre: Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 2009.

- , ed. “Göç Terimleri Sözlüğü”. İçinde *Göçmen*. İsviçre: Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 2009.
- , ed. “Göç Terimleri Sözlüğü”. İçinde *Sığınmacılar*. İsviçre: Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 2009.
- , ed. “Göç Terimleri Sözlüğü”. İçinde *Diaspora*. İsviçre: Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 2009.
- , ed. “Göç Terimleri Sözlüğü”. İçinde *Asimilasyon*. İsviçre: Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 2009.
- , ed. “Göç Terimleri Sözlüğü”. İçinde *Entegrasyon*. İsviçre: Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 2009.
- , ed. “Göç Terimleri Sözlüğü”. İçinde *Yabancı Düşmanlığı (Xenophobia)*. İsviçre: Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 2009.
- Perşembe, Erkan. *Almanya’da Türk Kimliği Din ve Entegrasyon*. Ankara: Araştırma Yayınları, 2005.
- Sağlam, Serdar. “Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme”. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, sy 5 (01 Aralık 2006): 33-44.
- Sayılar, Kilit. “Türkiye: Kilit Veriler ve Sayılar”. Erişim 24 Aralık 2019. <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/72543.pdf>.
- Sayım, Ferhat. “Yabancı Uyraklı Göçmenler-Sığınmacılar ve Ziyaretçiler İçin Kamu ve Özel Hastanelerde Verilen Hizmetlerin Faturalanması ve Muhasebe Kayıtları-Yalova Örneği”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy 53 (31 Temmuz 2017): 35-54.
- Schütz, Alfred. “Eve Dönen”. İçinde *Yabancı - Bir İlişki Biçimi Olarak Ötekilik*, editör Levent Ünsaldı. Ankara: Heretik Yayın, 2016.
- . “Yabancı: Bir Sosyal Psikoloji Makalesi”. İçinde *Yabancı - Bir İlişki Biçimi Olarak Ötekilik*, editör Levent Ünsaldı. Ankara: Heretik Yayın, 2016.
- Seki, İsmail, ve Abdulhadi Seçkin. “Çanakkale İli Özelinde Yabancı Göçmenlere Karşı Toleransın Bölgesel Analizi”. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 1, sy 3 (07 Aralık 2017): 453-62.
- Sezik, Murat, ve Osman Ağır. “Suriye’den Türkiye’ye Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları”. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi* 5, sy 1 (04 Ocak 2016): 95-124.

- Simmel, Georg. “Yabancı”. İçinde *Yabancı - Bir İlişki Biçimi Olarak Ötekilik*, editör Levent Ünsaldı. Ankara: Heretik Yayın, 2016.
- “Situation Syria Regional Refugee Response”. Erişim 24 Aralık 2019. https://data2.unhcr.org/en/situations/syria/location/113#_ga=2.191741994.1460432711.1567625561-1098880242.1567625561.
- “SON DAKİKA: Yeni Zelanda’da iki camide katliam: 49 ölü | NTV”. Erişim 24 Aralık 2019. <https://www.ntv.com.tr/dunya/son-dakikayeni-zelandada-iki-camide-katliam-49-olu,Qkpo3tycaEq1KvwxrY7KwA>.
- Stonequist, Everett V. “Marjinal İnsan Meselesi”. İçinde *Yabancı - Bir İlişki Biçimi Olarak Ötekilik*, editör Levent Ünsaldı. Ankara: Heretik Yayın, 2016.
- Subaşı, Necdet. *Din Sosyolojisi*. İstanbul: Dem Yayınları, 2017.
- “Suriyeli İşçi, İşveren ve Girişimcilerin İşgücü Piyasasında Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı”, 8. ILO Türkiye, 2016.
- “Suriyeli Misafirlerin Sağlık ve Diğer Hizmetleri Hakkında Genelge”. Erişim 11 Şubat 2020. https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/2311/files/Suriyeli_Misafirlerin_Saglik_ve_Diger_Hizmetleri_Hakkinda_Genelge_20138.pdf.
- Şimşek, Doğuş. “Mülteci Entegrasyonu, Göç Politikaları ve Sosyal Sınıf: Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler Örneği”. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 30 Kasım 2018, 367-92. <https://doi.org/10.21560/spcd.vi.446153>.
- Taş, Duygu, ve Semiha Sultan Tekkanat. “Yerel Halk ve Suriyeli Sığınmacılar Arasında Bir Kent: Elazığ Örneği”. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 10, sy 4 (28 Aralık 2018): 77-90.
- Taştan, Coşkun. *Sosyal Entegrasyon Rehberi*. Ankara: HAK-İŞ Konfederasyonu, 2017.
- Tataroğlu, Muhittin. “Siyasi Entegrasyon ve Etnik Milliyetçilik”. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sy 8 (2004): 215-30.
- TBMM. “Göç ve Uyum Raporu”, 2018.
- “T.C. Milli Eğitim Bakanlığı 2015-2019 Stratejik Planı”. Erişim 11 Şubat 2020. https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_09/10052958_10.09.2015sp17.15imzasz.pdf.
- Tellier, Saide. “Kültürel Farklılık ve Kentleşme Sürecinde Bolvadin İlçesi Ağılönü Örneği ve Din”. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2006.

- Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. Yabancılara Yönelik Eğitim - Öğretim Hizmetleri (2014).
- Terzioğlu, Ayşecan. “Hep bu Suriyelilerin Yüzünden: Sağlık Çalışanlarının Gözünden Suriyeli Çocukların Sağlığı”. *Toplum ve Bilim*, sy 134 (2015): 102-18.
- Tokur, Behlül, ve Mustafa Karadedeli. “Bilimsel Yöntem Okulları ve Temel Yaklaşımlar”. İçinde *Bilimsel Araştırma Süreçleri Yöntem, Teknik ve Etiğe Giriş*, editör Özcan Güngör. Ankara: Grafiker Yayınları, 2018.
- “Türk Dil Kurumu | Sözlük”. Erişim 23 Mart 2020. <https://sozluk.gov.tr/>.
- Türk Vatandaşlığı Kanunu, 5901 (2009).
- “Türkiye Cumhuriyeti Anayasası”. Erişim 03 Şubat 2020. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf>.
- Unutulmaz, K. Onur. “Gündemdeki Kavram: ‘Göçmen Entegrasyonu’ - Avrupa’daki Gelişimi ve Britanya Örneği”. İçinde *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar*, editör N. Aslı Şirin Öner ve S. Gülfer İhlamur Öner. İstanbul: İletişim Yayınları, 2016.
- Usanmaz, Günsu. “Göç, Mülteciler ve STK’lar”. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.
- Ünal, Kerim, Serdarhan Musa Taşkaya, ve Gökhan Ersoy. “Suriyeli Göçmenlerin Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenirken Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri”. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 4, sy 2 (31 Aralık 2018): 134-49. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.472814>.
- Ünsaldı, Levent. “Takdim”. İçinde *Yabancı - Bir İlişki Biçimi Olarak Ötekilik*, editör Levent Ünsaldı. Ankara: Heretik Yayın, 2016.
- Yalçın, Cemal. *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık, 2004.
- Yapıcı, Merve İrem. “Uluslararası İlişkiler Disiplininde Entegrasyon Teorilerinin Yeri ve Etkinliği”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 9, sy 3 (2007): 130-57.
- Yavuz, Ömer. “Türkiye’deki Suriyeli Mültecilere Yapılan Sağlık Yardımlarının Yasal ve Etik Temelleri”. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 12, sy 30 (2015): 265-80.
- Yeni Şafak. “Iraklı mülteciler bıçakla kavga etti: 1 ölü”. Text. Yeni Şafak. Yeni Şafak, 03 Ekim 2015. <https://www.yenisafak.com/gundem/irakli-multeciler-bicakla-kavga-etti-1-olu-2314307>.

- Yeşil, Rüştü. “Nicel ve Nitel Araştırma Yöntemleri”. İçinde *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, editör Remzi Y Kıncal. Ankara: Nobel Yayın, 2015.
- Yıldırım, Sinem, Emel İslamoğlu, ve Cemal İyem. “Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecine İlişkin Bir Araştırma”. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy 2 (10 Eylül 2017): 107-26.
- Yılmaz, Fatih Mehmet. *Sünnet Medeniyeti*. Konya: Yediveren Kitap, 2019.
- Yurdakul, Ahmet, ve Türkay Nuri Tok. “Öğretmen Gözüyle Göçmen/Mülteci Öğrenci”. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi* 9, sy 2 (2018): 46-58.
- Yücel Yönlü, Kübra. *Batı Eksenli Dünya Düzeni ve Türkiye’ye Gelen Dış Göç Dinamiği Göç Sosyolojisi*. İstanbul: Doğu Kitabevi, 2018.
- Zengin, Zeki Salih, ve Fatma Arpaguş. “Bilim ve Bilimsel Yönteme Giriş”. İçinde *Bilimsel Araştırma Süreçleri Yöntem, Teknik ve Etiğe Giriş*, editör Özcan Güngör. Ankara: Grafiker Yayınları, 2018.

EK: Kaynak Kişi Listesi

KK	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Medeni Durum	Meslek	Görüşme tarihi
KK1	Erkek	45	-	Evli	Muhtar	2 Aralık 2019
KK2	Kadın	42	Lise	Evli	Memur	4 Aralık 2019
KK3	Kadın	44	Lisans	Evli	Ev Hanımı	4 Aralık 2019
KK4	Kadın	40	Lisans	Evli	Öğretmen	4 Aralık 2019
KK5	Erkek	63	İlköğretim	Evli	Muhtar	6 Aralık 2019
KK6	Erkek	59	İlköğretim	-	Muhtar	6 Aralık 2019
KK7	Kadın	42	İlköğretim	Evli	Bakkal	6 Aralık 2019
KK8	Kadın	19	Lise	Bekar	Öğrenci	6 Aralık 2019
KK9	Erkek	56	İlköğretim	Evli	Lokantacı	6 Aralık 2019
KK10	Erkek	-	-	-	Boyacı	6 Aralık 2019
KK11	Kadın	50	İlköğretim	Evli	Fırıncı	6 Aralık 2019
KK12	Kadın	29	Lise	Evli	Bakkal	6 Aralık 2019
KK13	Erkek	57	İlköğretim		Taksici	6 Aralık 2019
KK14	Erkek	66	Lisans	Evli	Emekli Öğrt.	2 Aralık 2019
KK15	Erkek	40	İlköğretim	Evli	İşçi	12 Aralık 2019
KK16	Erkek	47	Ön Lisans	Evli	Hırdavatçı	12 Aralık 2019
KK17	Erkek	63	İlköğretim	Evli	Muhtar	12 Aralık 2019
KK18	Erkek	25	Lisans	Bekar	Öğrenci	12 Aralık 2019
KK19	Erkek	33	Lise	-	Manav	12 Aralık 2019
KK20	Erkek	50	İlköğretim	Evli	Tüpçü	12 Aralık 2019
KK21	Erkek	58	Yüksek Lisans	Evli	Kimyager	14 Aralık 2019
KK22	Kadın	42	Ön Lisans	Evli	Ev Hanımı	17 Aralık 2019
KK23	Kadın	36	Lisans	-	Hemşire	17 Aralık 2019
KK24	Kadın	48	Lise	Evli	Ebe	17 Aralık 2019
KK25	Erkek	41	Yüksek Lisans	Evli	Okul Müdürü	17 Aralık 2019
KK26	Kadın	56	Lisans	Evli	Emekli	21 Aralık 2019

